

Yeni
M U H İ T

**Bu
Sayımızda**

Ahmet Cevat

Ruşen Eşref

Selim Sırrı

Refik Ahmet

İhsan Şükrü

Beylerin içtimai, edebî, sıhhi
makaleleri – Spor yazısı
Tiyatro tarihi

Reşat Nuri

Mahmut Yesari

Kemalettin Şükrü

Beylerin ve

Mebrure Hurşit

hanımın Hikâye ve Romanları

Ayrıca

Kâğıt üzerine hazır biçilmiş
şık ve yazlık bir

MANTO

ve

Kostüm

Tayör

Elbise kalıbı ilavesi vardır.

Gençlik Kütüphanesi Neşriyatı

1.— Spor Ruhü

En güzel spor hikâyeleri. — Spor Ruhü nedir? Eski Türklerde spor terbiyesi. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı: Karton kaplısı 50 Ciltlisi: 75 kuruştur.

2.— Cesur Kaptanlar

(Rudyard Kipling) in gençlik için yazdığı güzel bir romandır. Bir zengin çocuğunun elleri nasırlı adamlar arasında ne sağlam bir ruh terbiyesi aldığını gösterir. (Arap harfleriyledir)

Fiyatı 65 Ciltlisi 85 kuruştur.

3.— Sevgili Düşman

Zengin bir aileye mensup ince ruhlu bir genç kızın hayatını öksüz çocukları mes'ut etmeye nasıl vakfettiğini hassas bir kalemle tasvir eden içtimai bir romandır. (Arap harfleriyle)

Fiyatı: 75 Ciltlisi 100 kuruştur.

4.— Kölelikten Kurtuluş

Birinci basılışı maarif muhitlerinde ve her tarafta çok beğenilen bu güzel kitap yeni Türk harfleriyle tekrar basılmıştır. Her okuyan, onun mutalaasının içinden ruhu zırhlanmış, azmi muhkemleşmiş olarak çıktığını duyar.

Fiyatı 60

5.— Abraham Lincoln

Amerikanın en büyük reisi cumhuru olan Abraham Lincoln'ın hayat ve tercemei halinden bahis olan bu kitap romanların en caziplerinden daha caziptir. (Yeni Türk harfleriyledir)

Fiyatı 85

Küçük Kadınlar

Dünya gençlik ve aile edebiyatında yüksek bir mevki tutan bu çok kıymetli eseri sadece gençliğe değil annelere, babalara, hocalara tavsiye ederiz.

Arap harfleri ile 350 sahife 75 kuruş, ciltlisi 100 kuruştur.

Bu eserin Türk harfleri ile tekrar tab'ı derdestir.

Kutu Kitabı

Amerika mektepleri için 1929 dahilinde basılmış ve büyük bir rağbete mazhar olmuş bir eliş kitabıdır. Maarif Vekâle-i Tâlim ve Terbiye Heyeti tarafından fevkalade takdir edilmiştir.

Âdi kaplısı 60 Bez ciltlisi 80 kuruştur.

Bütün bu kitaplar için Muhit İdarehanesine müracaat olunmalıdır.
Toptan alanlara tenzilat.

MUHİT

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Sene 2

Nisan, 1930

№ 18

Kooperatif Şirketleri Bizde ne için İnkışaf edemiyor?

Yazan: AHMET CEVAT

Hakikî kooperatif şirketleri başlıca üç nevidir :

- 1) İstihlâk kooperatifleri (Roçdeyl-Rochdale tipi).
- 2) Şehir kredi kooperatifleri (Şültse-Deliç tipi).
- 3) Köy kooperatifleri (Rayfayen tipi)

Bundan başka teavün şirketlerinin daha bir çok şekilleri ve çeşitleri vardır. Bu mekale yalnız istihlâk kooperatifleri hakkında yazılmıştır.

Bundan bir asır evel, başta İngiltere olmak üzere, Avrupanın muhtelif memleketlerinde makine sınaatı geniş mîkyasta inkışaf etmiş, meydana pek ehemmiyetli içtimâî meseleler çıkmasına sebep olmuştu. Bu meselelerden biri de işçilerin sefalet içinde yaşamağa mecbur, âdetâ mahkûm olması idi ki en az mühimmi değildi.

Bu meselenin halliyle en evel düşünücüler uğraşmış, türlü türlü hall ve tesviye tarzları tasavvur eylemişlerdi. İnsanları onar onar, yüzer yüzer, binner binner tertip ve tanzim etmek isteyenler; işçiliğe, bilgiye, sermayeye ayrı ayrı hisseler çıkaranlar; hükümetleri her kese iş ve kredi bulmak vazifesiyle

mükellef tutanlar; fabrikacıları işçilerine-bu canlı makinelere-mâdeni makinelere olduğu kadar olsun bakmağa dâvet edenler;.... hatta bu nazariyeleri tatbikê kalkışanlar görülmüştü. Fakat bütün bu kuru nazariyatçıların (utopistlerin) düşüncelerinden, tahayyüllerinden, kuruntularından ameli ve müsmir hiç bir netice çıkamamıştı. Nihayet bir kaç amelemin bulabildiği kooperasyon «El birliğiyle çalışmak» prensipi üzerine kurdukları kooperatif şirketi ileri gitmiş ve parlak neticeler verebilmiştir.

Kooperasyon prensipi insanların kendi aralarında birleşip kâr ile alış veriş sistemini kaldırmak maksadiyle yardımlaşmalarından, el birliğiyle çalışmalarından ibarettir.

Bu prensipi en evel düşünenler ve tatbik edenler İngilterenin Roçdeyl (Rochdale) ismindeki bir küçük kasabasında dokumacılıkla geçinen bir kaç işçidir ki içlerinden Çarls Howart sistemin asıl ve hakikî mucidi sayılır.

Şimdi bütün medeni memleketlerde bu Roçdeyl tipi kooperatif şirketlerinden yüzlerle ve binlerle, hatta on binlerle vardır. Milyonlarla insanlar bunlara iştirâk ediyor, sermayeleri de yüz milyonlarla

liralara balığ oluyor. Bununla beraber içtimaî mesele bu yolla halledilmiş değildir, halledilecek de değildir. Yâni kooperatif şirketleri vasıtaşıyla insanlar arasında *kâr ile alış veriş usulunun kalktığı hiç bir memleket yoktur*, kalkabilmesi de mümkün görünmeyör. Fakat muvaffakiyetin kal'î olmaması prensipin ve bu nevi' şirketlerin faidesizliğini ispat etmez, bilakis elde edilen neticeler gayet bariz bir surette işçilerin ve umumiyetle aylıkcı, haftalıkçı insanların iktisadi şeraitini eyileştirmiştir.

Bu şirketlerden istifade edenler yalnız amele değildir, amele gibi ecirlik şeraiti altında bulunan her nevi' mülki ve askeri memurların da, mütekaif ve dulların da iktisadi haluvaziyetine kooperatif şirketleri çok müsait ve hayir işleyicidir. Her tarafta, bütün bu sınıflar kolosal şirketler kura-ve ilerlete-bilmişlerdir.

* * *

Kooperatif şirketlerinin inkişafı her memlekette aynı kuvvet ve sür'atle olmamıştır. Bu da bu inkişafı têmin eden şartların bütün memleketlerde aynıyle mevcut olmadığından ileri gelir. Bizim uzun tetkiklerimize göre bu şartlar şunlardır:

1.— İktisadi vaziyet çok karanlık, çok dar, âdeta açlığa ve sefalete yakın bir halde olmalı.

2.— Bu vaziyetin kurbanları çok miktarda ve ikametgâhları bir birlerine yakın olmalı.

3.— Bu kitlelerin mutlaka az çok muntazam bir aylığı, haftalığı, sabit bir geliri bulunmalı.

4.— Aralarında siyasi, dini, sınıfi nefret ve husumet bulunmamalı.

Bu dört esaslı şart bir yerde bulunacak olursa orada yeyecek geyecek (İstihlâk) kooperatiflerine bir varlık verilebilir. Fakat bu varlığın têmin olunması için de diğer şartlar daha vardır, onlar da şunlardır:

A) ücretli ve müzayekalı kitleler tasarrufun en küçük miktarını bile takdir edecek bir zihniyette: *kuruşun, meteliğin kimetini bilen insanlar* olmalı.

B) Onlara bu tesarruf zihniyetini vermeye çalışacak samimi ve şahsi menfaatten âri terbiye ve propağanda unsurları bulunmalı.

C) Kanun serbest toplanmağa, konuşmağa müsait olmalı. Şirket kanunen teşekkül edebilmeli ve şirketin içinde heyeti-umumiyenin tâyin ve emniyet ettiği kimselerden mâda hiç bir şahıs veya heyetin nüfuzu cari olmamalı.

Bu ruhi ve kanuni şartlar da bulunacak olursa artık kuvvetle muvaffakiyet mêmul olur.

İngiltere de teşkilatlı işçi kitleleri arasında, yetmiş seksen seneden beri siyasi ayrılmalar ve münaferetler bulunmadığı için çok kuvvetli iktisadi cemiyetler ve kooperatif şirketleri de kurulabilmiştir.

Bu günkü Rusyada bütün işçi kitleleri bir fırkanın hükmü altında olduğu, ve bu fırka işçilerin menfaatlarını hakkıyla temsil ettiği, firkada umume ait menfaatları şahsi menfaatlara tercih edecek unsurlar pek çok bulunduğu için kooperatifçilik hareketi de son derece inkişaf bulmuştur.

Fransa ve Belçikada siyasi ve dini münaferetler kooperatifçiliğin inkişafına mani' olmuştur.

Toplanan, aralarında serbest serbest konuşan, düşünen, müşterek menfaatlarını arayabilen ve kanunun têmin ettiği serbest bir iktisadi saha dahilinde iştirâk ve içtima' faaliyetlerine devam edebilen kitleler; bu kitlelerin emniyetini kazanmış, kulağı delik, iktisadi teşekküllerden anlar münevver ve faal unsurlar... İşte müterakkî bir milletin en fakir ücretli sınıfları için bile iktisadi bir refah têmin eden âmiller bunlardır.

* * *

Bir de bu şartların bizde mevcut olup olmadığına bakalım: Biz Abdülhamidin otuz senelik müthiş isdipdadından kurtulmuş bir milletiz. O deşetli devirde halkın hiç bir serbest teşekkülüne imkân yoktu. Her nevi birleşmeler ancak hafi ve siyasi cemiyet halini alır, ve hükümet tarafından tâkip olunurdu; tabii kooperatifleri de düşüncecek kimse yoktu. Meşrutiyetin pek kısa bir müddet süren serbeslik devrinde ancak siyasi ve ayrılmacı klüpler açılabilir ve bunlar arasında ancak siyasi çarpışmalar görüldü; bu hareket de zaruri olarak ittihat ve tarakkînin diktatörlüğü ile kapandı.

Balkan muharebesinin feci' akîbetleri cemiyetin siyasi prestijini hayli azaltmış ve oldukça serbest bir neşriyat safhası açabilmişti. İşte o senelerde biz

Büyük Türk İnkîlabına Dair

Yazan : AHMET CEVAT

— 11 —

Son Meclisi-Meb'usan

1.— İÇTİMAINA KADAR

Millet ancak devletlerin izmihlal ve inkırazları hengâmelerinde tarihin kaydettiği çok mühim ve hatarnâk anları yaşıyordu. Böyle anlarda tali' ve mukadderatını bizzat kendi eline almakta gaflet gösteren milletlerin akibetleri meçhul ve felakettir.

Gazi (Nutuk, s. 223)

Mütarekeden sonra meşrutiyetin renksiz, sinirsiz timsali olan meclis dağıtılmış, hakimiyet gasben saraya geçmişti. O saray ki İtyilaf devletlerinin topları altında ancak galiplerin emirlerine boyun eğebilirdi. Fakat sarayın hükümetleri, Damat Ferit ve Ali Rıza - Damat Şerif kabineleri, sıra ile, bütün gay-

retlerini milletin tekmil zinde kuvvetlerini temsile muvafak olan Kuvayı-Milliyeye ve Heyeti-temsiliyeye karşı ellerindeki kukla-hakimiyet için çekişmekten bir an usanmadılar.

Halife-Sultanın o senelerde İstanbuldaki siyasi vaziyeti Hindistanın her hangi bir mahracasından de aşağı idi. Fakat işte o hakimiyet gölgesinin altına barınmakta buldukları zevk gözlerini öyle bir gaflet sargısı ile bastırmakta idi ki burunlarının bir karış ötesini göremiyorlardı.

Damat Ferit yeni bir meclisi-meb'usan toplamak işini Sivas kongresinden ve Heyeti-Temsiliyenin milli

de, ilk defa olarak, kooperatifçilik hareketlerini tetkik etmiştik; İngiltere ve İsviçreye giderek mahallinde bu tetkiklerimizi ilerlettikten sonra İstanbula gelerek konferanslarla kooperatifçilik propagandasına girişmiştik. (İktisatta inkılap-İstihlâk teavün şirketleri) namıyla bir de kitap neşretmiştik ki hâlâ bu janrın biricik eseri bulunmaktadır. Büyük millet meclisinin milli mücadele esnasında neşrettiği kooperatif kanunu da başlıca esaslarını bu kitaptan almıştır.

Kooperatifler hakkındaki konferansları evela darülfununda, ayrı ayrı erkeklerle kadınlara vermiştim. Dinleyiciler arasında gümrük memurlarından Mehmet Ali bey isminde bir genç beni Kadıköyünde oturduğum evde ziyaret etti, kendisiyle anlaşarak mahalle aralarında, doğrudan doğruya halka konferanslar vermeye, ve kanun henüz mevcut olmadığı halde, mahalle kooperatifleri açmağa başladık. Az zaman içinde üç şirket têsîs edebilmiştik: 1) Çırcılda, 2) Unkapanında, 3) Galatada. Buralarda mütekait unsurlar ve gemici esnafı faideli bir rol oynayabiliyordu. Çırcırla Unkapanı şirketleri bir buçuk senelik bir faaliyet geçirmişler, oldukça tarakkî göstermişlerdi. Beykozda da diğer bir şirket açılmak üzere idi. Ümitlerim günden güne artıyordu. İstanbul memur, mütekait, ve işçi yatağı olmak itibariyle kooperatifçiliğe uygun gelmişti. Halkın iktisadi terbiyesi yoktu. En ziyade ona ehemmiyet

veriyordum. Bahsettiğim Mehmet Ali bey şahsi menfaatlerini istihkar eden, çok faal bir unsurdu. Bahriyetli diğer bir Mehmet Ali Bey daha bulunmuştu. Bir mütekait binbaşı da halka hizmet etmekte zevk duyan bir zat olarak temayüz etmeye başlamıştı...

Derken bizi Fatih klübünden çağırdılar, klüpte bir konferans verdirdiler: Cemiyet kooperatif hareketini yüksek himayesi altına alıyordu! Müderris Zühtü bey, Avrupadan yeni gelen Yusuf Kemal bey de dâvet edilerek nazari mâlûmatlarından istifade etmek istenilmişti. Ameli işler ise klüplerin siyasi mütemetlerine havale edilmişti. Az sonra cemiyet tarafından geniş mikyasta faaliyet başlamıştı: Birden İstanbulun on dairesinde on büyük kooperatif açılıyor, *bizim şirketler onlara ilhak ediliyordu!*

Bir müddet sonra Mehmet Ali beyin elinde çıkarak mektebi işlerinden başka bir şey bırakılmadı. Nazariyatçılar artık çağrılmadı. Ve bu yüksek himaye halkın içinden doğurulmak istenilen hakîki hareketi öldürdü.

Meşhur sözdür: kedisiz anbarlara fareler üşüşür.

Tekrar böyle bir hareketi canlandırmak için ne yapmak lâzımdır? Bunu başka bir mekalede tetkik ederiz.

mukadderat üzerine kurtarıcı elini uzatabilecek iktidarı kazanmasından evel hatırına bile getirmeyordu. Kuvayı-Milliyeye ve unumen müta' tanılan Heyeti-Temsiliye Anadoluyu İstanbula kapayabilecek bir iktidar ile karşısına çıktuktan sonra ise milletin çoktan taayyün eden iradesinin önünde çekilmek dirayetini olsun göstermişti.

Ali Rıza-Damat Şerif kabinesi ise bir taraftan kendisini millete Heyeti-Temsiliyenin ve Kuvayı-Milliyenin müzaheret ve emniyetini kazanmış hakikî bir milli hükümet gibi göstermeye, diğer taraftansa Heyeti-Temsiliyeye karşı kendisini milletin iytimadına mazhar yegâne hakimiyet ve iktidar makamı gibi bübürlenmeye çalışıyordu.

Böyle bir zihniyet ile yeni intihabata karar veren hükümetin en ziyade düşündüğü noktalar şunlardı:

- 1) İntihabat mudahalesiz olsun.
- 2) Meclis hiç bir tehlike yokmuş gibi, İstanbulda toplansın.

Birinci noktadan bekledikleri şu idi:

Milli mukavemet taraftarı olmayan, kendi aczümekene siyasetini terviç eden, düşmanlardan adalet ve nisfet dilenmek zihniyetinde olan kimseleri meb'us intihap ettirmek; müsella mukavemetten vazgeçmek, ve buna milli irade mahiyetini vererek mes'uliyeti meclise, yâni millete yükletmek.

İkinci noktadan da maksatları şu idi:

Padişah ve hükümeti istediği anda meclisi feshedebilmek. Çünkü meclis Anadolu'da toplanırsa onun üzerine Padişah ve hükümetin hiç bir hüküm ve nüfuzları olmayacaktı. Fakat alenen gösterdikleri sebepler ecnebi-lerin, meclisi Kuvayı-Milliyenin nüfuzu altında olmakla itham edememesi, Türk olmayan unsurların ve müsella müdafaa taraftarı olmayan iytilafçı grupların Anadolu'ya gitmek istemeyecekleri... gibi şeylerdi.

* *

Hükümet "mudahalesiz intihabat" ve "İstanbulda toplanma" şiarlarını o kadar meharetle propaganda ediyordu ki Kuvayı-Milliyenin İstanbul teşkilatı başında bulunanlar dahi o tarafa meyletmişlerdi: 13 ve 30 Teşrinievvel 1335-1919 tarihli vesikalarda, İstanbul teşkilatı, Meclisi-Meb'usanın İstanbulda toplanmasında bir mahzur ve tehlike olmadığını ve bunun zaruri bulunduğunu iddia etmekte idi.

Mahzur ve tehlike görmemeleri neye istinat ediyordu? Bir takım ecnebi mahfillerin telkînatına. Onlara hayırhah bir *ecnebi*, bir Amerikalı demiş ki: İngilizler ve diğer İytilaf devletleri sizin meclisinize karşı te-cavüzde bulunamaz, çünkü buldukları takdirde medeniyet âlemi onları takbih edecektir, bunu onlar da biliyorlar.

Bir de onlara sadrazam demiş ki:

"Millet meclisi için hiç bir korku yoktur; huzuru vicdanla toplanıp fikirlerini söyleyebileceklerdir. Ben *ecnebilere*den buna dair söz aldım."

Fakat işgal kuvetleri başkumandanının buna dair imzalı bir tēminatı bile gösterilemeyordu.

İşgal kuvetleri başkumandanı onlara emirler verebilirdi, tēminat değil. Hatta aynı sadrazam Büyük Rehber ve diğer iki zat için tēminat veremeyormuş; ecne-bilerin onlara dokanmayacağına söz vermediklerini o da iytiraf ediyormuş!

Demek ki müsella müdafaa teşkilatçıları muhakkak tehlikeye mârâz idi, o halde aynı gayenin taraftarları nasıl emniyet içinde kararlar verebilirlerdi?

İstanbul teşkilatının şaşkınlığı o dereceyi buluyor ki 19 Teşrinisani 1335-1919 da Büyük Rehber şöyle yazıyor:

"Kuvayı-Milliyeye ile hemfikir olan meclis padişaha karşı iyilani-husumet ederse Anadolu kimin arkasından gider? Meclisi Anadolu'da toplamak fikrinden feragat bir ferizai-vataniyedir."

Büyük Rehber bu hal karşısında İstanbul teşkilatı hakkında şu hükmü veriyor:

"Bizim İstanbuldaki teşkilatımızın seramedanı hükümet ricalinin, şunun bunun mutâlealarına zebun kalmışlar, ve artık portparol olmaktan başka bir vazife ifa etmeyorlardı."

Meclisin İstanbulda toplanamayacağını ispat eden deliller o derece vazih idi ki bunları Amasyaya hükümetin murahhası olarak gelen bahriye nazırı Salih paşa dahi tastik ve kabule mecbur olmuş, ancak kabine namına söz vermemiş, şayet kabineyi bu fikre imale ettirmezse kendisinin çekileceğini söylemişti (22 Teşrinievvel 1919). Tabii bu da icrasız kalmış bir jestten başka bir şey değildi.

İstanbulda toplanmak aleyhindeki deliller Büyük Rehberin İstanbul teşkilatına 1 ve 4 Teşrinisani 1919 tarihiyle çektiği şifrelerde tafsil edilmiştir (Vesika-181):

1— Meb'usanın İstanbulda toplanması tamamiyle mahzur ve tehlikelidir; çünkü millet ve memleket hakkında söz söyleyecek meb'usaların mutlak bir emniyet içinde olan bir mahalde içtimaları şarttır. Halbuki ahalisine alelâde bir miting yapmağa bile müsaade olunmayan bir şehirde, bahusus İngilizlerin her türlü tēsiri altında olan İstanbulda hür bir meclisi-meb'usan in'ikadı adimül-ımkân görülmektedir.

2— İytilaf devletleri milletimizi insan yerine saymamaktadır; mütarekeden beri envai-hakşikenlikleriyle Türke karşı verilen aht ve sözün tutulmamasını bir namussuzluk addeylediklerini filen ispat eylemektedirler.

3— Meclis Anadolu'da toplanmakla millet hilafet ve saltanatı tehlike altında saydığını ve oradaki işgali asla kabul etmediğini ve tanımadığını bütün cihanın etkârü-mumiyesine ve İslam âlemine göstermiş ve protesto etmiş olacaktır.

4— Bir kaç kişinin şahıslarına vaki' olacak ecnebi taarruzu aynı ruh ve kanaatte olan diğer meb'uslara da vaki' olabilecektir. Hattâ tek mil meclisin aynı akibete uğramayacağına elimizde hiç bir tēminat yoktur.

Bu hakikatleri, Büyük Rehber, müdellel ve mufassal olarak Cemal pş. vasıtasıyla hükümete de bildirmişti.

Hükümetin çıkardığı formalite müşkülâtına karşı da şu tedbirler gösterilmişti:

a) Padişah İstanbulda kalmakla milleti temsil eden heyetin taşrada toplanması iftirak mânasını tezammün edemez. Zati-şahane meclisi küşat için bir vekil tēyin edebilir.

b) Meclis ile hükümet arasında irtibatı tēmin için nazırların gidip gelmesi veya komiser bırakması mümkündür.

c) İstanbul, mukadderatı meşkûk, muhasara altında bir şehirdir; burası ancak mukadderatı mâlûm ve emin olan Anadolu'dan kurtarılabilir.

(Venizelos Selanikte kuvei-icraiye bile teşkil etmiş bu sayede Atınayı kurtarmıştı. Bu hareketi hiç bir zaman ayrılmayı ve paytahtı değiştirmeyi tezmâmün etmemiştir.)

ç) Siyasi fırkaların bir kısmı Anadolu'yu istiyorlar, çünkü Kuvayı-Milliyenin têsirinde kalmaktan korkuyorlar. Asıl milletin azim ekseriyetini teşkil eden mümessilleri de İstanbul'u istemiyorlar, çünkü orada ecnebi têsir altında ve ecnebi tecavüze mâruz kalacaklardır. Hükûmet kahir ekseriyetin maksadına göre hareket etmelidir.

d) Meclis İstanbul'da toplanır da ecnebi têsiriyle memleketin menfaatlarına mugayir bir kararı tastik etmek mecburiyeti altında bulundurulursa Kuvayı-Milliyeye tabii bunu tanımayacak, bu suretle millet kendi vekillerine karşı isyan halinde bulunmuş olacak.

Şimdiden bütün bunlar düşünülerek şu hakikat kabul edilmelidir:

Vatana ve millete yapılacak en son ve en büyük eyilik memleketi kurtarmağa azmetmiş kimselerin emin bir mahalde, meşru' bir meclis halinde toplanmalarını temin etmektir.

Büyük Rehber bu hakikatleri her tarafa, bütün teşkilatlara, ordu kumandanlarına da yazmış, bildirmiş, fakat İstanbul teşkilatından başka bazı yerlerin dahi sakat düşünce ve temayüllerine mâruz kalmıştır. Bunun üzerine ordu kumandanlarını Heyeti-Temsiliye ile istişareye dâvet etmiş ve (16-19 Teşrinisani 1919) bu mesele uzun uzadıya tezekkür edilerek pek mühim kararlar alınmıştır.

Hakikatin, bir olan hakikatin herkes tarafından aynı suretle görülemediği bir kere daha tehakkuk ediyordu. Bu istişare meclisinde, meclisin toplanma mahalli hakkında fikirler dört kısma ayrılmıştı:

1.— Büyük Rehberle beraber meclisin Anadolu'da toplanmasını terviç edenler.

2.— Padişahın ve hükûmetin fikrine iştirâk ederek İstanbul'da toplanmayı terviç edenler.

3.— İstanbul civarında bir yerde toplanmayı isteyenler (Trakya-Paşaelinin fikri).

4.— Hükûmet muvafık bulursa Anadolu'da toplanmada bir mahzur görmeyenler.

Büyük Rehber böyle bir meselede fikirlerin görülen ayrılığı hakkında diyor ki:

“Hükûmet ve yarıdakçılarınım efkârı umumiyeyi ne derece teşevvüğe uğratmış olduğunu bu ihtilâftan suhuletle anlamak kabildir.”

Toplanılan büyük istişare meclisinde verilen kararlar Büyük Rehberin ne kadar uzağı görebildiğine en büyük delildir.

Hükûmetin miskince mülahazalara istinat eden is-

rarı üzerine meclisin İstanbul'da toplanması zaruri olarak kabul ediliyor, fakat son derece mahzurlu ve tehlikeli olduğu da tasrih olunuyordu.

Buna karşı düşünülen tedbirler şunlardı:

1.— Meb'uslar İstanbul'a gitmeden evvel mıntaka mıntaka muhtelif şehirlerde toplanarak gerek İstanbul'da gerek taşralarda alınması lâzım gelen emniyet tedbirlerini kararlaştırmak ve *millî programın esaslarını müdafaa edecek kuvvetli bir grupun vücude getirilmesini* temin etmek.

2.— Milli teşkilatın sür'atle teşmil ve tarsinine koldu ve mıntaka kumandanları ve ahziasker reisleri vasıtasıyla çalışmak.

3.— Mülki mêmurların büyüklerinden her ihtimale karşı milli teşkilata sadakatte bulunacaklarına söz almak ve mevcut bütün vasıtalarıyla milli teşkilatın kuvvetlenmesine hizmetlerini temin etmek.

4.— Heyeti-Temsiliye şimdiye kadar olduğu gibi, meclis tam bir emniyet ve serbesti ile vazifesini iyfaya imkân buluncaya kadar, Anadolu'da vazifesi başında kalacak, nizamnamenin 8 nci maddesi mucibince meb'uslarla da takviye edilecek.

(Bu takviye keyfiyeti şu suretle olacaktı:

İntihap olunacak meb'uslar arasından, vilayet ve mustekil livalardan ikişer, livalardan birer zat Heyeti-Temsiliye âzası olarak Eskişehir'de toplanacak, mecliste nasıl çalışılacağı hakkında bir program tespit edilecek.)

5.— Paris sulh konferansı hakkımızda menfi bir karar verirse, bu karar hükûmet ve meclisçe de tastik edilirse, iradei-milliyeye müracaat olunarak milli gayelerin istihsaline çalışılacak.

Bu kararlarda bütün ehemmiyet mecliste gayet kuvvetli bir ekseriyet grubunun teşekkülünü temin etmeğe verilmiştir. İsmi de “Mudafaa-i-Hukuk grubu” olacak, alenen Kuvayı-Milliyeye teşkilatına dayanacaktı. Bütün cihana karşı çelikten bir milli birlikle çıkılacak, milli varlığımıza vurulan darbeler protesto edilecek, milli gayeler iylan ve müdafaa olunacaktı.

Büyük Rehber vaziyeti ve verilen kararları ayrı ayrı bütün meb'uslara yazdı, onları mukarrerat dairesinde harekete dâvet etti.

Bu sırada Aydın cephesinin takviyesi ve Adana cephesinin teşkili ile en sıkı bir surette uğraşmağa lüzum vardı. Sivas bu milli işlerin hakkıyla görülmesine, Garp ve Cenup mıntakalarından uzaklığı sebebiyle müsait değildi. Büyük Rehber bu âcil işlerin ıycabı olarak Heyeti-Temsiliyeyi Sivastan Ankaraya nakletmiştir.

Ankaranın intihap edilmesindeki dahiyane isabet ondan sonra inkişaf eden harbî hadiseler ispat etmiştir. Ankaranın ondan sonra Heyeti-Temsiliyenin merkezi olacağı keyfiyeti her tarafa 27 Kânunuevel 1919 tarihiyle tammim edilmiştir.

Büyük Rehber vatanın emniyet tertibatı ile meşgul iken İstanbul'da buna muhalif planlar kurmağa, ve kendi eliyle yegâne istinat dalını baltalamağa çalışıyordu.

Geçen nushadan devam ve son

— Dur birader... Hakları var... Buna gülünmezse neye gülünür? diye bağırdı.

Sahilde haline baktıkça kendi de gülüyor-
du. Fakat kazayı bu kadar neş'e ile karşıla-
masına rağmen helecenlanmamış da değildi.
Sütkardeşine yavaşca:

— Birader ya maazallah karada başıma ge-
leyidi... bu ağır vücutla sen hali düşün... dedi.

Hayat ne ömür şey... Sadiye hanım ol-
mayan yerde kaza, felâket bile adeta eğlen-
celi, sevimli bir çehre alıyor.

Celil bey bâzı balıkçılarla konuşmuş, bir
gece ateş balığına çıkanlara arkadaşlık etmeyi
kurmuştu. Fakat bu kaza onu bu fikrinden
vaz geçirdi. Kendi kendine:

— İşi tadında bırakalım, dedi, insan dört
karış sudan kendini kurtarıncaya kadar bu de-
rece sıkıntı çekerse Allah esirgesin daha açık-
larda başa gelecek bir kazayı sen var kıyas et...

Akşamları ortalık karardıktan çok sonra
eve dönüyordu. O da bir başka zevk... Kapı-
da kendisini eskisi gibi soğuk bir hava karşı-
lamıyor, Nizami bey, yahut ablası güler yüzle
ona kapıyı açıyorlar, elinden sepetini alıyor-
lar, hatırını soruyorlardı.

Celil bey bu dakikada duyduğu gönül fera-
hını düşündükçe gözlerini havaya kaldırıyor:

— Yarabbi ben ne kadar aza kanaat ede-
cek bir insanmışım... bu Sadiyeden başka kim
olursa olsun her günümü bir bayram edecek
miş... Meğer ben ne belaya düşmüşüm! diyordu.

— 5 —

Eylül yarılanmıştı. İstanbuldaki avokattan
hala kat'i bir haber yoktu. Fakat Celil bey
bunu pek o kadar umurlamıyordu. Sadiye ha-
nım, pek açık bir rezalet yapıp onu dile dü-
şürecek yaşı çoktan geçmişti. Ayrı yaşadıkları
eş dostca öğrenildikten sonra hafif tertip bir
dedi kodundan da pek bir şey çıkmazdı. Şu
halde bir ayak evvel mahkemedan bir talâk
kararı almak için tatlı canını sıkıntıya sok-
ması hiç doğru değildi.

Celil bey son bahar imtihanlarına iki gün
kala bavulunu bağladı, Mudanya iskelesinden
bir kaç sepet Bursa şeftalisi alarak vapura bindi.

Sadiye hanımın bulunduğu yerden müm-
kün olduğu kadar uzak olmak için evvelâ Bey-
oğlu taraflarında bir pansiyon odası tutmayı
kurmuştu. Fakat sonradan tereddüde düştü.
Alışmadığı alafranga hayat ona bir tuhaf gele-
cekti. Sonra kış kıyamette Darülfünuna gidip
gelmek zor olacaktı.

Samatya da ihtiyar bir ermeni kadınının
evinde oturan bir bekâr arkadaş aynı evde ona
da bir oda teklif edince hemen razı oldu.

Burasını Beyoğluna tercih etmek için bir
çok sebepler vardı:

Bir kere ev gibi mahalle de sessiz sedasız bir yerdi. Ne araba, otomobil, ne satıcı yaygarası...

Sonra oturduğu oda denizi görüyor, onda kırkıktan sonra uyanan bu yeni aşkı memnun ediyor.

Ev alaturka idi, istediği kılıkta dolaşabilecek, meselâ entari ve nalınla bağçeye, hattâ kapının önüne çıkarsa kimse kendisini ayıplamıyacaktı.

Ev sahibi Nazik dudu gayet tatlı dilli, güller yüzlü bir kadındı. Hattâ Celil bey merhum Felek bacı ile onun arasında bir gizli benzeş bile buluyor, birisi bir müslüman zenci öteki Muşlu bir hıristiyan ermeni olan bu iki kadın arasındaki bu yakınlığa hayret ediyordu.

Hasılı bir Beyoğlu pansiyonu ile Samatya'daki bu tahta payandalı çarpık ev arasında dünya kadar fark vardı.

Kimyaker bu evde iki ay kadar gayet keyifli bir ömür südü. Vaktinin büyük bir kısmını Darülfünunda geçiriyor, sonra Şehzade başı gazinolarından birinde oturup gazete okuyor, bir kaç ahpapla konuşup dertleşiyor, nihayet, günden güne artan şişmanlığına bir ilaç olmak üzere, yürüye yürüye evine dönüyordu.

Geceleri Nazik duduya komşu evlerden misafirler geliyordu.

Kıranta ermeni balıkçılar, Nazik dudunun gençlik arkadaşları, samur kaşlı, ter bıyıklı, kırmızı yanaklı topaç gibi ermeni kızları...

Celil bey sık sık bu toplantılarda bulunuyordu.

Kimyaker Nazik dudunun misafirlerine bu fakir insanların aklına sığmayacak bir bollukla girerek, reçel, çay, kuru ve taze çeşit çeşit yemişler ikram ettiği için onu yere göğe koymayorlardı.

Balıkçılarla tatlı tatlı denizden ve balıktan bahsediyor, ihtiyar dudulara ermeni yemekleri târif ettirerek çep defterine yazıyor, genç kızlarla nışanlılarına dair şakalar ediyor, onları utançlarından domates gibi kızartıyor, ergenliklerini çatlayıp kanayacak hale getiriyordu. Yalnız civar evlerden birine yine bir hain gramofon musallat olmuştu.

Bâzi pilaklar söyledikleri şeyle uyandırdıkları fikir arasında yine hiç bir münasebet olmadığı halde Rıfkıyı hatırlatmağa, onu için için işlemeğe başladı. Bereket versin ara sıra Sadiye hanımın sesini hatırlatan pis bir ses: «gel, gel, gel barışalım» diye bağırarak kimyakeri yerinden sıçratıyor, yavaş yavaş sarmağa başlayan sebepsiz hüzünden kurtarıyordu.

— 6 —

Hayat ne sudan tesadüflerin oyuncağıdır.

Yine bir akşam üstü Celil bey kararmağa başlamış sokaklardan Samatya'ya dönüyordu. Bir yangın viranesinde Rıfkıyı gördü.

Çocuk sırtında kayışlı bir mektep çantası, elleri pantolonunun ceplerinde kaydırak oynayan dilenci çocuklarını seyrediyordu.

Garip bir tesadüf olarak ikisi de aynı saniyede bir birlerine baktılar.

Kimyakerin yüreği birdenbire «hop» etti.

Sokakta alacaklısına rastlamış bir borçlu gibi heman başını havaya kaldırdı, acele ediyor gibi görünmemekle beraber bacaklarını alabildiğine açmağa başladı.

Rıfkı da Celil Beyi gördüğü halde görmezlikten gelmiş, kayıtsız bir tavurla ona arkasını çevirmişti. Fakat onun sekiz yaşındaki çocuk kafası kendine göre kim bilir neler düşündü ki birden bire kimyakerin arkasından bir koşu kopardı. Biraz sonra soluk soluğa ona yelişti. Baba diye yahut adıyla çağırmağa cesaret edemiyerek bir kaç adım uzaktan :

— Bana baksanıza... Diye seslendi.

Celil bey evvelâ aldırmamak istedi. Fakat ikincisinde çaresiz başını çevirdi, cam gibi donuk bir gözle görmeden bakarak :

— Ne istiyorsun? dedi.

Fakat bu sualin bir konuşma kapısı açmasından korkuyormuş gibi hemen sert bir sesle ilâve etti.

— Hadi çocuk... İşine git!

Celil bey bunu söyledikten sonra azimli adımlarla yoluna devam etti. Rıfkı bir kere daha olduğu yerde durmuştu. Fakat Kimyaker köşeyi döneceği vakit ikinci defa arkasından koştu, korkak bir şikâyetle sordu :

— Ben size ne yaptım?

Celil bey bu sefer daha sert ve yabancı bir sesle:

—Haydi bakalım işine... arş...

Çocuk yine sokağın ortasında kala kaldı.

Celil bey devriye gezen bir jandarma gibi aynı sert adımlarla yürüdü, yürüdü, yürüdü.

Fakat kulakları gayri ihtiyari arkasında bir ayak sesi arıyordu. Epeyce gidip te bunu işidemeyince durdu, sonra arkasını döndü...

Baktığı sokak boş, bomboş... o vakit içinde bir büyük kese veya ur patlamış gibi heybetli vücudu söndü, boğazından doğru ağızına bir zehir acılığı yayılmağa başladı.

Hay Allah müstahakını versin... bu ne aksi tesadüf böyle! Yumurcağın bu saatta buralarda ne işi var?...

Mamafî belki yine o günkü gibi kapıyı çaldı, çaldı, açan olmadı, eşige oturup çantasını açtı.

Öyleden kalan yiyeceğin kırıntılarını yidi. Sonra kaybolmuş bir köpek yavrusu gibi dolaşa dolaşa buralara geldi...

Acaba yolu bulabilecekmi?

Yolu bulsa bile anasını evde bulacağı yine şüpheli...

Nazenin belki çaydadır, yahut sinemada...

Ayrıldığı gündenberi ay yirmi dokuz dedimi kendini de, yumurcağını da ferih fehür geçindirecek kadar para gönderiyor... fakat çocuk hala arkasında yazlık elbiselerle geziyor... yalnız kirden, tozdan renkleri değişmiş... galiba bir az da kolları, paçaları kısalmış...

Kolların paçaların kısalması demek çocuğun boyatıp büyümesi demek...

Eskisinden daha zaif ve süzgülün olması da belki boy çekmesinden ileri geliyor... yahutta kesilmeyen, bakılmayan saçlarının öksüz çocuklar gibi, büklüm büklüm uzamasından... Vücut bir acayip makina, insan da onun manivelisini filan bilmemekle beraber zemin ve zamana göre pek âlâ kullanıp giden makinistidir.

Celil bey çocukla bir an yüz yüze geldiği zaman belki şüursuz bir manevra yapmış, göz-

lerinin adelerini daraltmak veya genişletmek gibi gizli bir hareketle onu kendisine göstermemeğe çalışmıştı.

Fakat o cehennem makinası bu bir an ona sezdirmeden Rıfkının bir fotoğrafını alıvermiş gibiydi. Adamcağız gecenin gittikçe artan karanlığı içinde, yelkeni rüzgârsız kalmış battal mavuna gibi, ağır ağır ilerlerken, o gizli fotoğraf pilağı beyninin karanlık odasında bilinmez eczalarla muamele görüpvelope oluyor, çocuğu daha süzülüp incelmış yüzüyle, uzamış dağlık saçlarıyla, büyük boynuyla gözünün önüne dikiyordu: Al bakalım güle güle kullan, bu gözünün önünde:

«Ben ne yaptım size» diye sızıldanırken Nazik dudunun baharlı dolmaları boğazından geçsin!

Celil bey bir köşe başında sekiz on yaşlarında bir dilenci çocuğuna tesadüf etti, cebinden bir çeyrek, çantasından bir elma çıkarıp verdi. Fakat bunu da kâfi görmeyerek daha kıymetli, çocuğun daha mühtaç olduğunu zannettiği bir şeyler vermek istedi.

Etrafına bakındıktan sonra bir kabahat yapıyor gibi utana utana çocuğun yüzünü okşadı, alnını öptü.

* * *

Onu karşıdan görür görmez:

—Beyim geç kalmışsın.. bizi merakta kodun, diye bağırın Nazik dudunun nazik ve neş'eli yüzü bu gece Celil beyi memnun edemedi.

Halindeki düşkünlüğe bir bahane göstermiş olmak için:

—Yorgunum, hemen yatacağım, diye odasına çıkıyordu.

Fakat Nazik dudu onu bırakmadı.

— Kaynım Bedros usta gelmiştir, dedi, malumya adamcağız oğlu öleli divane gibi bir şey olmuştur.

Bir şişe rakı almışım. İyi mezelerde hazırladım. İki kadeh de sen içmez misin?... Yorgunlukta iyidir derler.

Celil bey birdenbire odasına çıkmaktan vaz geçti.

Çocuğunu kaybetmiş bir baba.

Bu gecelik yakınlığı bundan fazla şifa verecek bir arkadaş tasavvur edilemezdi. İki dertli Nazik dudunun dokuma örtülü köşe minderine karşı karşıya oturdular!

Celil bey pek binde bir, iki üç kadeh rakı içerdi. Fakat bu gece tam sırasıydı.

İlk iki kadeh kimyakerin neş'esini yerine getirir gibi olmuştu. Fakat üçüncüde komşudaki mel'un gramofon yine başladı.

Hem de ne çalıyordu?

«Niçin gücendin sen bana Dilber»

«Ne yaptım sana söyle aşikâr»

Gramofon Celil beyin tam yarasına basmıştı. Rakıya alışık olmayan Kimyaker üç kadehte altı üstüne gelen kafasıyla düşünmeğe çalışıyordu:

«Musikiden anlamam. Böyle olmakla beraber avanak şarkıdan müte'essir olacak kadar da zevksiz değilim. Bu yaptığım insanlık namına ayıp bir münasebetsizlik...»

Fakat bu doğru muhakeme bir türlü adamcağızın içinde kabardıkça kabaran bağıra bağıra ağlamak arzusunu bastıramıyordu.

«Ne yaptım sana söyle aşikâr» Bedros ustanın yüzüyle gramofonun sesi yavaş yavaş siliniyor, kayboluyor, çocuk karşısında boynunu bükerek «ben size ne yaptım?» diye sızıldanıyor.

Celil bey son bir ümitle dolu bir kadeh daha içti. Fakat umduğunun aksine olarak bir kat daha gevşedi. Başında yeni bir fikir uyanıyordu:

— Ayıp, gülünç ne demek? asıl ayıp ve gülünç olan şey böyle uydurma fikirlere kapılarak yüreğimizden gelen halis bir teessürü yutmağa uğraşmaktır. Madem ki yüreğin ağlıyor.. gözünü ağlatmaktan mennetmişsin ne çıkar, ne değişir? Görülüyor ki yimek, içmek, uyumak gibi buda bir ihtiyaç... kimden sıkılıpta tatlı canını sıkıntıya sokuyorsun a budala... Bırak şu musibet göz yaşları kana kana aksın... belki bir az da ferahlarısın..

Celil bey kendi kendine bunları söyledikten sonra kalın sesiyle bağıra bağıra ağlamağa başladı. Göz yaşlarının, hıçkırıklarının arasında zaman zaman Rıfkının taklidini yapıyor, sesini incelterek size ne yaptım ben size ne yaptım? diye mırıldanıyor, sonra kendi sesiyle ona cevap vererek, göğsünü yumruklaya yumruklaya ağlayıp bağırıyordu: «Ne mi yaptın yumurcak? ne yapacaksın? beni can evimden vurdun, bir de «ben size ne yaptım» diye soruyor yumurcak...

Ertesi sabah Celil Bey avukatına gitti:

— Birader ben bu gece uzun uzun düşündüm, dedi, dün Rıfkıyı gördüm. Çocuğun hâli bana pek dokundu. Bu kadın bu zavallıyı bertabat edecek. İyisimi onu yanıma almağa karar verdim. Ancak evlât yahut evlâtlık sıfatiyle değil küçük bir arkadaş sıfatiyle...

— !!! ???

— Neye öyle acayip acayip yüzüme bakıyorsunuz?... İyzah dersem anlayacaksınız? Ben vaziyette olan bir insan bir az mezhebi geniş olursa görenek iycabı yapacağı nihayet şudur: kendinin olmayan çocuğunu atıp kısmen kendine âit kalan kadını alıkoymak... Ben işte bunun temamiyle aksini yapacağım. Yani kadını atıp çocuğu alkoyacağım... Fakat yine tekrar ediyorum öyle evlât sıfatiyle filân değil, meselâ sokakta rastgelmiş bir çocuk sıfatiyle...

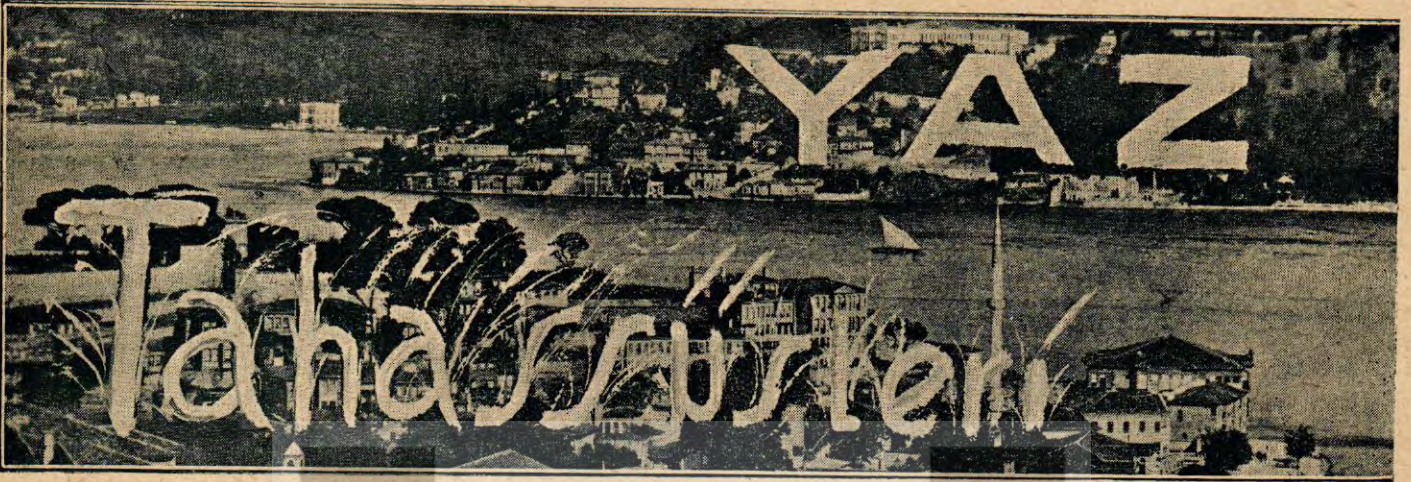
Sadiye hanım benim nikâhımda kalırsa Rıfkı ile bir birimizi sevmemiz hem halka, hem kendi kendimize karşı bir şenaat gibi görünür.

Halbuki o aradan çıkarsa çocukla ben iki yabancı oluruz, binaenaleyh mes'ele kalmaz.

Şimdi senin yapacağın iş gayet basit... Sadiye hanımı görürsün. Boşanmağa ve çocuğu bana bırakmağa razı olursa bir ev vereceğimi ve münasip bir aylık bağlayacağımı söylersin...

Şayet tekrar benim gibi bi aptal bulup varırsa bu aylığın kesilmeyeceğini de temin edersin... Malımı bildiğim için bu şartlara sevine sevine razı olacağından eminim.

SON

Rumeli Kıyısında Sabah

Daha bir az önce bütün tabiatı kendi mutedil aydınlığı altında tutan mehtap, artık yalnız küçük bir koyun içinde teressüp etmeğe başladı. Hattâ orada bile eriyor, maviye çalan bir yeşillige karışarak dağılıyor. Son kudreti, sadece, bir korunun ağaçları üstüne, bir ihtizar uçukluğuyla serilmiş! Ziyra gökten gayet esrarlı bir ağartı, dumanlara sarınmış iniyor, bütün Boğaziçini peykin nurundan sıyrıyor... bütün Boğaziçini değil, sade Rumeli kıyısını... çünkü Anadolu yakası mehtaptakinden daha loş...

Sular donuk fakat durgun, Ayvazofskinin en ince ilhamlı sularından daha durgun... o kadar ki üstünde olanlar bile denizde gezdiklerini onu arar, onu yoklar gibi içine dalıp çıkan kürek seslerinden anlıyorlar; uslu, mahmur kürek sesleri!

Kıyılardan bu denizin şurasına burasına kayıklar, o garip böcek heyulaları hücum ediyor: balıkçılar alaca şafakta ıgırıp çeviriyor. Kendi âleminde yüzen nice bin can, ömrüne, şimdi bu fecir içinde veda' edecek!

Her kürekte daha başka bir aydınlığa, fakat Beykozun üstüne yığılan koyu gümüşü bir gök divarına, Fikretin «zulmeti beyza» dediği şeye, arzın sonu, kutubun ucu gibi bir şeye doğru ilerleyiyoruz...

Yakın koruların ağaçları yeni bir ışığın arzularına göre uzanıp sarıh bir hareketsizlik içinde bekliyor...

Her yanda sular inmiş, durulmuş, azalmış! Rıhtım kenarlarında en taze yosunların tırşe çizigisi var... hava gerçi üşütüyor, fakat ne kadar rüzgârsız, ne kadar bitaraf... Şu iki geminin bacasından çıkan dumanlar düm düm,

ta yükseklerde bile düm düm... Korularda kuşlar, denizde martiler ötüşmeğe başladı. Balıkçılardan başka yalnız bunlar uyanmış.. Su yüzünde daha yelkovan sürüleri bile yok...

Bütün bunları penbe bir göl içinde seyrediyorum; bir tarafı Yeniköy burnundan Çubuklu körfezine, bir yanı da Göksudan Rumelihisarına kadar iki duman suriyle kaplanmış penbe bir göl içinde...

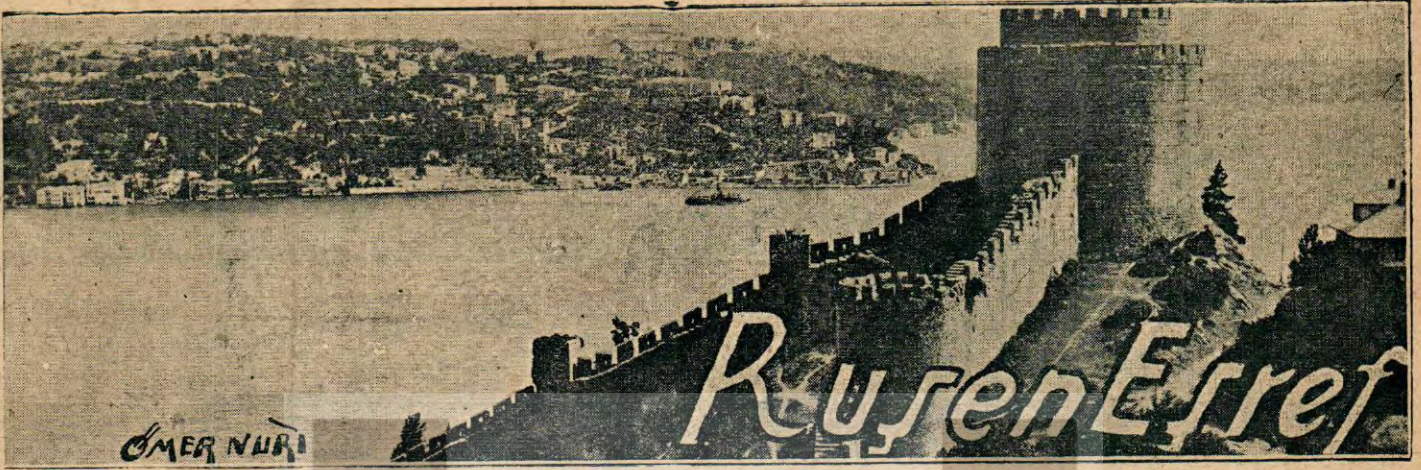
Güneş bunun neresinden doğacak?

İstinya koyunu aştık. Recai zade Ekrem'in eski yalısı önündeyiz... Hâla tulû sezilmeyor!... İçli ve tekellüflü şair, bilhassa Nejadın hicranından sonra böyle sabah demlerinde uyanıp ateş gibi kan halkaları içinde kalmış nazarlarını hemen yalısına bitişik suya atfeder miydi? O şefaf, o uhrevi zümrütte, o su cenanında avınmağa çalışır mıydı?..

Yanı başındaki mescit, çam ve çınar ummanının ortasında küçük minaresi beyaz taştan bir ağaç gibi görünen mescit!... Bu sabah içinde uykulu bir tasavufun bağı mıdır?..

İstinya yalıları, kısa rıhtımlı İstinya yalıları!.. Çoğu marti beyazlığında yalılar, su kenarındaki ahşap şatolar, zaman zaman ateşe yanan melez telakkîli umranhaneler büyük ağaçlar önünde sıra sıra... Yamaçlardan boşanan nebat şelalesi onlara rastladıkça yanlarından ikiye bölünerek ta rıhtım üstlerine kadar hepsini taflan, zakum, salkım ve çiçek demetleriyle kuşatıyor... denebilir ki İstinyanın yalıları «Güneş» e takdim edilmek üzere su kenarına dizilmiş birer sepet çiçek ve yapraktır...

Bunlar arasında daha evel zemandan kalma köhne yapılarda var... Işık ne kadar artsa onların boyasızlıklarını gideremiyor. Uyanan

her şeyin içinde yalnız onlar uyanmıyor! Aralıklarından görünen sokağı kaplamış çınarların tepelerinde fıstık çamları... Bunlar, nefti şemsiyeleriyle birinci gölge safını — doğacak güneşe karşı — güya şimdiden havai siperlerinin himayesine almış...

Bu taş ve tahta yalılar, Yeniköye yaklaştıkça, bağçelerin içinden yavaş yavaş birbirlerine sokuluyorlar... Renklerini, biçimlerini birbirlerine karıştırarak sokak olmayan düz rıhtımlar üzerinde bir Venedik caddesi yaratıyorlar. Hele Sait Halim paşa yalısının, biri ufka çatkin bakan, biri de kızgın gökreyen iki granit aslanı böyle bir hayali büsbütün tamamlıyor.

Zaten Boğaziçinin her yanında fıstık çamları ve dar sokaklarıyla bir az Napoli, rengin yalılıyla bir az Venedik var. Fakat Napoli'de Venedikte Boğaziçi, o dünyanın biricigi var mı?

Fakat biz, bu tatlı gezintiye dalarak güneşin doğacağı noktadan başka yerlere mi gittik?

İşte Yeniköy bağçelerinde de kırlangıçlar uyanmış cıvıldaşıyor, aralarında bir kanaryanın sinirli ve sürekli ötüşü, ve bir ördeğin gevezeliği... Bununla beraber henüz hiç bir insan lehcesi duymuyoruz. Hattâ kayıkcı da, yolcu da konuşmıyor!

Yeniköyün balkon ve taraçalarındaki sak-salarda rengârenk sardunyalar, ıtırılar, fesleyenler, küçücük hurmalar, fıçılarda şimsirler, tafanlar...

Mermer parmaklıklı bir mermer rıhtım üzerinde mısırlar, kabaklar, domatesler, bir sebze bağçesi... Birinde sudan ev kapısına giden yolu kaplamış salkım çardağı... Yanık bir yalının kârgir bodrumu önünde gelincik balığı sepetleri, elvanlı kayıklar, boy boy ağlar...

Işık bütün bunları uzaktan ayırt ettirecek raddeye geldi. Hattâ ağaçlarının sık yaprakları

arasında son manolyalar bile, Tarabya ve Beykoza nazır kont yalılarının bağçelerindeki *Hortansiya* hıyabanları, çivit sürülmüş, beyaz, ergavan penbesi *Hortansiya* lar bile görülüyor.

Fakat Beykoz yok, Tarabya, Büyükdere yok... Bogazın methali henüz keşfedilmemiş bir kıt'anın başı gibi..

Onun için bağçelerde güneş yerine gayet ince bir sis ağaç ağaç dolaşıyor, bütün tepelere çıkıyor ve her tepeden bütün kıyılarına iniyor.

* * *

Artık geri dönüyoruz. Rıhtımlardan biri önünde sabahın ilk kadınına gördüm. O esmer, eğilip suya baktı. Ona, avucundan üç de darı gibi arpa gibi taneler serpti. Sonra, defa nız kızı gibi bir an içinde kayboldu.

Bu bir adak mı, bir dilek mi idi?

Hangi eski iytikadın hangi vâdine uygundur?

Bunları düşünürken bağçelerin daha aydınlandığını sezdim ve İstinye önünde ilk ışık müjdesiyle karşılaştım..

Meçhul yerden akseden gizli bir güneş Emirgân ve Boyacıköy tepelerine vurmuş; fıstıklar ve önlerindeki köşkler penbe bir ateş içinde..

Bu penbe nur aşağılara doğru aktıyor, kolları ve evleri kendi içine alıyor. Işık çağlayanı rıhtımlara, hattâ sulara kadar döküldü. Onlar da açık mavilerine sürünmüş ergavan rengi ile penbeleştiler.

Tulû bu sabah yalnız Emirgâna mahsustu. Ziyra Balta limanından çıkan sis ötesini örtmüştü.

Emirgân, bitmez tükenmez bir yeşillığın sinesinde şirin renkli yalıları ve köşkleriyle Emirgân, Balta limanından İstinye koyuna kadar orta boğazın Türk siymalı incisi bu sabah ışığın misilsiz ve müstesna bir iltifatına naidi..

Yazan : MAHMUT YESARİ

Akşam tâlimleri için, bölüğün işgal ettiği evlerin biraz ilerisindeki meydanlığa çıkıyorduk.

Mevsim, yazdı. Sıcak, gölgede bile halsiz bırakacak, bıktırarak kadar bunaltıcı idi. Yürüdüğümüz zaman yüzümüzden damhyan terler, diz kapaklarımızı ıslatıyordu.

Her tâlime çıkışımızda, civar köşklerdeki kadınlar, çocuklar, yolun kenarlarına dizilirler, bizi seyrederdiler.

Günler geçtikçe alışkanlık ziyadeleşmiş, komşularımızla ahpaplığı, dostluğu ilerletmiştik. Beş on dakikalık istirahatlerde, efrat ağaç diplerine çömeliş dinlenirlerken, çocuklar koşuyorlar, etraflarını alıyorlardı.

Yolun biraz aşağısında, lülesinden iplik gibi su akan bir harap çeşme vardı. Susayanlar, manga manga çeşme başına giderler, içlerinin ateşini söndürürlerdi.

Neferler su içerlerken manga onbaşılıarı intizamı gözetirlerdi.

Bir akşamdı. Birinci takım, birinci manga onbaşısı Ödemişli Mehmet onbaşı, çeşmenin yalağına bir ayağını dayamış, dalgın dalgın bıyıklarını burarak, sıranın bozulmamasına nezaret ediyordu.

Ödemişli Mehmet onbaşı, Aydın ovalarının, dağlarının sert, engin havasında yetişmiş tunç yüzlü, çelik vücutlu zeybeklerdendi. Dik, kalkık bıyıklarının her teli, ürpermiş aslan yelesinden daha heybetli, daha korkunçtu. Fakat gözlerinde, bir çocuk saffeti çocuk mâsumluğu vardı.

O akşam Ödemişli Mehmet onbaşı, yorguna ve pek susamışa benziyordu. Vakit vakit diliyle dudaklarını yalıyor, hafifçe yutkunuyordu. Neferler, su içmeden, suya kanmadan, onbaşı çeşmeye yaklaşmazdı.

Fakat susuzluğun bir yakı gibi gırtlığa yapışması vardır. Mehmet onbaşı sükûnla, vekarla nöbetini bekliyordu. Bir ara dayanamadı, elini matrasına

attı, salladı, matra boştu. Yalağın kenarına dayadığı ayağını şiddetle yere vurdu.

Askerlerin su içmelerine bakan çocuklardan biri, beyaz köşkün kıvr kıvr sarı saçlı, iri koyu mavi gözlü, yumuk yumuk yavrucağı, Ödemişliye yaklaştı :

— Duy... duy! dedi [*]

Köşke koştu, biraz sonra elinde pırıl pırıl kalaylı bir maşrapa ile görürdü. Maşrapayı göğsüne bastırılmış, içindeki suyu dökmek için ihliya ihliya yürüyordu :

— Duy... duy... Tana bumbu getiydim! [**]

Ödemişli Mehmet onbaşı, çocuğa baktı, eğildi, maşrapayı aldı, çenesinden göğsüne sular akarak bir hamlede içti. Boş maşrapayı yalağın kenarına bıraktı.

Çocuk, Mehmet onbaşuya, Mehmet onbaşı çocuğa bakıyordu. Ödemişli kollarını açtı, yavruyu kılı, iri elleriyle yakaladı, sim sıkı bağına bastırdı :

— Adın ne, senin?

Çocuğu, Ödemişli Mehmet onbaşının heybetinden korkacak sandım. Hayır, korkmak şöyle dursun, tatlı tatlı bakarak sokuluyor, kıvr kıvr saçlı başını, Ödemişlinin tunç yüzüne dayıyordu :

— Ayşe!

— Anan, buban va mı?

— Var!

Yavaş konuşuyorlardı. Ben, uzaklaşmışım. Biraz sonra istirahat bitti, tekrar tâlime başlamıştık.

Mehmet onbaşının gözlerinde garip, esrarlı bir ışık yanyordu; keyfi yerinde idi.

Ertesi akşam çeşme başında, Ayşe, yine bakır maşrapayı eliyle göğsüne bastırarak göründü :

— Duy... duy... Tana, bumbu getiydim!

Mehmet onbaşı maşrapayı alıp diktikten sonra yalağın kenarına bıraktı, kollarını açtı, çocuğu bağrına bastırdı.

[*] Dur... dur!

[**] Dur... dur. Sana su getirdim!

Artık Ayşe ile Mehmet onbaşı, pek ahpap olmuşlardı. Ayşe hergün çeşme başına geliyor, Mehmet onbaşıya «bumbu» getiriyor ve sonra dakikalarca sarmaş dolaş yarenlik ediyorlardı.

Cepheye hareket için emir almıştık. Ödemişliye dikkat ediyordum. Neşesi kaçmış, durgunlaşmıştı.

Teçhizatımızı ikmalle meşgul olduğumuzdan tâlimlere çıkmıyorduk. Küçük Ayşeyi, arasıra, bölüğün civarında dolaşır görüyordum. Nihayet hareket günü geldi, çattı. Ağırlıklarımızı mekkârelere yükledik. Yola çıkacaktık.

Komşularımız, çok müteessirdi. Acı hatıralarla yürekleri büsbütün yumuşıyan ihtiyar kadınlar, sessiz sessiz ağlıyorlardı.

Ödemişli Mehmet onbaşı, ortalarda yoktu. Kol başı harekete geçecekti, onu arattım. Yanında Ayşe ile görüldü. İçtima mahallinde, son teftiş yapıyordum.

Ödemişli Mehmet onbaşı, korkak bir sesle yalvardı:

— Beyim, biraz müsaade eder misin?

— Ne var Mehmet onbaşı?

— Küçük kızım elinden su içtim, hakkımı helâl etsin.

Maksadını anlamıştım:

— Peki Mehmet onbaşı!

Mehmet onbaşı, içtima mahalline yakın duran Ayşeyi eliyle çağırdı, kolları arasına aldı, öpüştüler, koklaştılar.

Ayşeyi yere bıraktığı zaman, Mehmet onbaşının elleri titriyor, gözleri nemli idi.

Göz göze geldik; benim de göz pınarlarım yaşarmıştı. Mehmet onbaşı utanarak başını iydi, mangasına iltihak etti.

* * *

Yol, uzun, çok uzundu. Günlerdenberi çanak ovanın üzerinde dinlenmeden yürüyorduk.

Neferler, omuz omuza vermişler, uyku akan bir yürüyüşle adım atıyorlardı. Başım göğsüne düşmüş, beygirle bölüğü tâkip ediyordum. Koca bölük yekpare bir kütle halinde, kâh sağa sola, kâh öne arkaya, arazinin meyillerine, inhinalarına göre hep bir vezinde, bir ahenkte, sallana kıvrıla, durgun bir sessizlik içinde ilerliyordu.

Bir ormanda konaklamıştık. Takımları teftiş ederken Ödemişliyi bir ağaca dayanmış, gözleri kapalı, cigara içiyor gördüm. Beni görünce toparlandı.

— Nasılsın Mehmet onbaşı?

— Sağlığımız beyim?

Bilmem ne münasebetle, Ayşeyi hatırlamıştım.

— Senin küçük ne yapıyordur şimdi?

Ödemişli, kendini tutmasına rağmen içini çekti:

— Beyim, o küçük kız bağrımı deldi! Daha dünya evine girmedim, amma bundan sonra gireceğim de yok... Şayet ölmez, sağ dönersem İstanbul'a varıp küçük gızı bir daha göreceğim!

Ödemişlinin çocuk bakışlı gözleri dolu dolu idi. Bu aşk, bu bağlanış, yüce zeybeğin ruhundaki temizliği, saflığı, bütün erkekliğine rağmen çocuk kalmış ruhunu gösteriyordu.

* * *

Bütün gece, diz siperlerini kazıp boy siperi yapmıştık. Gündüz, sükûnetle geçti. Akşam üzeri hücum kalkacaktık. Beklediğimiz takviye kıtaati gelmişti.

Süngü taktık, silâha davrandık, siperlerden sıradık. Ödemişli Mehmet onbaşı, yanım sıra seçirtiyordu.

— Allah, Allah! tehlikeden, gök yüzü çathıyacak gibi inliyordu.

Biz şuurumuzu kaybetmiş, yalnız bir atılma hissiyle ileri atılıyorduk. Düşman bozgun vermişti. Biz, alabildiğimize kovalıyorduk.

Birden yanımda bir feryat koptu:

— Anam! yandım!

Bir kurşun, Ödemişli Mehmet onbaşının heykel gibi erkek vücudunu yere serivermişti.

Ayaklarım kösteklendi, onbaşımı bırakmadım, hemen üzerine kapandım.

Mehmet onbaşı, dudaklarını yarı açtı.

— Su! diye inledi.

Biraz sonra, kollarını açtı, bir şey, bir maşrapa alır gibi elini uzattı. Gözlerimin önünde bir şimşek çakmıştı.

Ödemişli Mehmet onbaşı, son nefesini verirken:

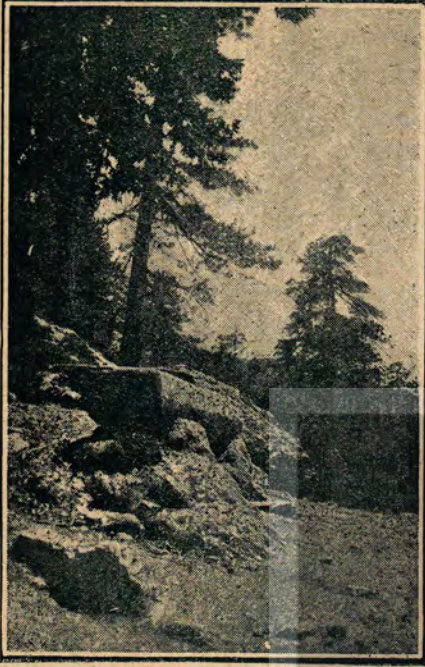
— Duy... duy... Tana, bumbu getiydim!

Diye Ayşeyi görmüş ve özlemişti.

Eğer, ruhlar arasında bir telepati varsa, emnim ki küçük Ayşe de, o dakikada, içinde yanık bir acı duymuştur.

Acaba, Ayşe, büyüdüğü zaman, çocukluğunda, yüreğinin bir gün acı acı yandığını hatırlıyacak mı?

Kasap Oluđu

Geçen nushadan devam

A lâiye havalisinde bulunan kaplanlara sahile yakın yerlerden (Şarapsa) bed'ile 1600 metroya kadar mürtefi' dağlarda tesadüf ediliyor; ormanlık arazide buldukları gibi, orman civarında kâin kayalar üstündede müşahede edilir; daha yükseklerde bulunmadıkları, o arazinin kır olup ormandan uzak kalmasından ileri gelir. Kaplanlar ekseriyetle tek gezip sesi vakit vakit işidilir; sedasının dağlarda yaptığı in'ikâslar sesinin heybetini arttırır.

Kaplan, memlekette en ziyade keçilere tesallut edip, sürülerde çok tahribat yapar. Geçen sene Cavaruköyünde yüz başlı bir davar sürüsünden kırk tanesini itlaf ettiğini haber aldık; köpeklerin de büyük düşmanıdır, boğazlarını bir dişlemede eyice sıkır, ses çıkarmadan hayvanı boğup götürür, yer. Kaplanlar sığır ve develere de tearruz edip her sene bir kaç tanesini itlaf ederler. Geyik kadar sarp yamaçlardan geçip geyik dahi tutar. Kaplanlar domuzların da düşmanıdır, bu yüzden bize muavenetleri dokunur ve tarafımızdan himayeye bir derece kesbi istihkak ederler. Kaplanların insanlara hücum ettiği vakî değildir; memlekette kaplandan ölen duyulmamıştır.

Toros Dağlarında

Darülfünun müderrisi Ali Vehbi Beyin
tetkik seyahati

TOROS da kaplanlar hayatı — Nasıl yaşarlar? — Ne yerler — Nasıl tutulurlar — Kaplan aveliği bir çok kimseler için iyi bir maişet vasıtası olmuştur.

Kaplanı en ziyade tuzakla tutarlar. Gazi paşada bir avcının, bu suretle her sene bir kaç kaplan tutup postlarını satarak efradı âilesinin maişetini te'min ettiğini duyduk.

Söbüçemen (1820 m.)

Kaplan sığır ve deve gibi büyük bir hayvan telef ettiğinde, ancak bir parçasını yeyip bakisini vakti ahire terk eder, tekrar o lâşeye gelmesi beklemekle olur. Alâiyede kaplanı en ziyade böyle vururlar.

* * *

Çakıllica da kaldığımız on beş gün zarfında hoşça bir vakit geçirdik. Bulduğumuz yerin ha-

Tetkik Seyahati

Bu tetkik seyahatimin neticesi bende hasıl olan kanaate göre memleketimizin her köşesi fen ve ilim adamları için çok faideli bir saha dır.

Çakıllıca (1600 m.)

vası güzel, manzarası lâtif idi. Arkadaşımdan da çok memnundum.

Hele ara sırâ civar köylerden gelen kimselerle dertleşmek, hasbihal etmek beni halkın ruhu ile daha

kikaten bir meczup, bir yarım deli idi. Yanıma geldikten sonra bir müddet daha kavalını çalmakta devam etti. Sonra içine üfleyerek tatlı nağmeler çıkardığı boru gibi çalgısını koltuğunun altına koyarak selam verdi.

— Merhaba!

— Merhaba ...

— Beni Çıkrık köyünden yolladılar. Burada İstanbuldan gelmiş büyük ve okumuş bir ağa varmış, onu görmeğe geldim.

— Ne yapacaksın?

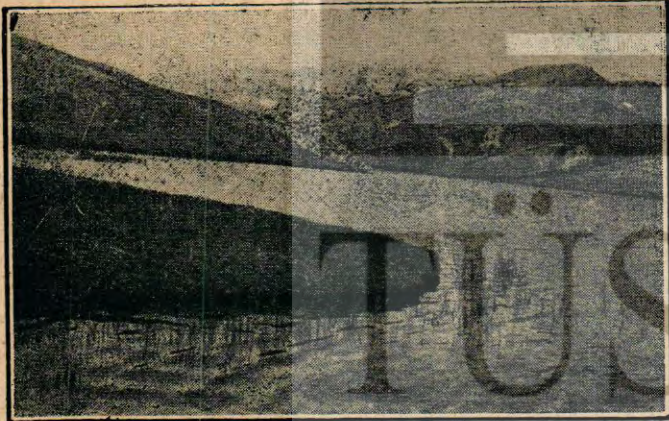
— O ağa çok merhametli imiş. Köydekiler söyledi. Git onu gör, sana bahşış verir... dediler.

Ben de onu aramak, bulmak, bahşışini almak için ta iki saatlik köyden buraya geldim. Yoksa o cömert ağa senmisin?

Bu zavallı meczuba memnun edecek kadar bahşış verdim. Bir kaç kaval havası dinledim. Ekseri günlerim işte böyle dertleşmek, köylülerle konuşmakla geçiyordu.

On beş gün bitti.

Bizi buraya getirip bırakan esterciye on beş gün sonra gelmesini tenbihlemiştik.

Eğri-Göl (1870 m.)

yakından temasa getirdiği için çok sevindiriyordu.

Bir gün su başında otururken kulağıma yanık yanık çalınan bir kaval sesi geldi. Ses o kadar tatlı, o kadar cana yakın idi ki gayrı ihtiyari dinlemeğe başladım.

Ses, gittikçe yaklaşıyordu. Nihayet büsbütün yaklaştı ve yanımda pejmürde kıyafetli, meczup tavırlı bir adam, bir köylü peyda oldu. Bu adam ha-

Pusak Tepe (1450 m.) ve Koca Katran

Esterlerle beraber geldi.

Şimdi artık programımızın son kısmını bitirecektik. Esterlere bindik. Tepe-Aras (Teperas) a gittik.

Burası Çakıllıcağa üç saat uzakta idi.

1000 metro irtifanda bir dağ. Dağ ama öyle bundan evel gördüklerimiz gibi sarp ve gayri meskûn bir dağ değil. Tam mânasiyle bir köy.

Hem de nasıl köy :

Bağlık, bağçelik . . .

Zeytin ağaçları her tarafını ihata etmiş. Manzara güzel, havası güzel ve suyu bol bir yer. Her tarafı bağ çubukları kaplamış. Üzüm mahsulü çok bereketli.

Burada da on beş gün kaldık.

Yaptığım hayvan tetkiklerinde en ziyade *akrep* ve *yılanlar* a tesadüf ettim.

Bilhassa on iki santim boyunda sarı akreplerden burada pek çok var. Nümunelik müteaddit yılan ve akrepler getirdim.

On beş gün sonra... artık seyahatimi bitirmiş, dönecektim. Yine esterlerimiz geldi.

İyi bir mevsimde şöyle böyle uzun sayılacak

bir zaman hem güzel hava alarak hoş bir vakit geçirmenin hem de meslekim dahilinde fennî ve muvaffak olmuş bir tetkikat yapmış olmanın zevkî ile Alâiyye geldim.

İstanbul'a dönmek için tesadüf yine *Cumhuriyet* vaporunu önüme çıkardı.

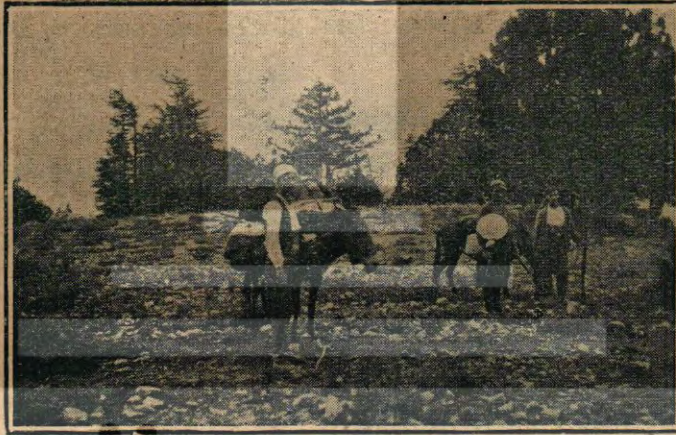
Beni İstanbul'dan buraya getiren bu vaporela yine İstanbul'a döndüm.

Beraberimde iki yüzden fazla çeşit haşerat, memeli hayvanlardan bir kaç ve kuşlardan beş on tane getirmiş, bunlarla Darülfünundaki böcek ve hayvan koleksiyonunu memleketimizin tetkik mahsulleri ile zenginleştirmiştim.

Şimdi, yaptığım bu seyahatta vurduğumuz ge-yik başı ile tutup kestiğimiz yabancı keçi başını tet-

kik ile meşgulüm. Bunlar hakkındaki tetkikatımın neticesini, evelcede yazdığım gibi beynelmilel hayvanat konferansına bir rapor halinde vereceğim.

Bu tetkik seyahatim bende şu kanaati kuvvetlendirdi: Memleketimizde her fen adamı için çok istifadeli tetkik seyahatleri lâzım ve faidelidir.

BEDAN'ın üstü

Hacibelen ve Ak dağ

Elizabeth Gardner - Bugcro nun eseri

MUHİT in İlavesi

İKİ ANNE ve YAVRULARI

Nasil Spor Yapıyorduk ?

Vücut bir Mahfaza, Zekâ

Onun İçinde bir Cevher

Yazan : SELİM SIRRI

25 yaşında bir delikanlı iken çıkardığım şu çıplak resmi, başka bir insanın fotoğrafı diye bana da gsterseler, bu mü-kemmel bir atlet demekte te-reddüt etmezdim. Aradan 30 sene geçti, otuz sene bütün bir ömür! sönme-yen bir aşk, de-ğişmeyen bir iy-man ile aynı mefkûrenin peşindeyim. Yine kuvvet ve kud-retin meftunu-yum; zaman iy-tikadımı değil, fakat telekkileri-mi de ğıştirdi.

Seneler süren tecrübelerimizden yeni neslin ibret almasını ve bizim düştüğümüz hatalara onların düşmemesini istiyorum.

Çocukluğumda çok yaramazdım. Bir dakika du-rup dinlenmezdim. Oyunu dersten çok sever, koşup atlamaktan, kaçıp kovalamaktan hoşlanırdım. Arkadaşlarımın bazıları derslerini her kesten iyi hazırlamağa, sınıfta birinci olmağa çalışır, ben ise her kes-ten daha ziyade koşmağa, daha yüksek atlamağa,

başkalarının ya-pamadığı kuvvet hünelerini yap-mağa uğraşır-dım. Beni hoca-lar takdir etmez, fakat akranla-rım beyenir, kendilerinin fev-kinde görür, be-ni alkışlardı. On sekiz yaşın-dan otuzuna ka-dar dimağımın ziyade adelele-rimle uğraşiyor, zekâmdan çok pazılarımla ifti-har ediyordum. Genç bir zabit-tim, mühendis-haneyi bitirmiş-tim. Mesleğim bir fen adamı ol-maktı, ben ise bir atlet olmuştum. En büyük dü-

şüncem adelerimi büyötmek, vücudumu çevik ve kudretli bir hale getirmektir. Bir emelim daha vardı, kimse benim yaptığım mârifeti yapamasın, herkes benim hünelerimi hayretle alkışlasın. İdmanın her türlüşünü yapıyordum. Güleşiyor, yüzüyor, kürek çe-kiyor, eskrim yapıyor, gülle kaldırıyor, koşu idman-ları yapıyordum. Bu zorlu idmanlarla adelerimi bü-yötmek ve sertleştirmek için o kadar çok uğraşı-

yordum ki, yorgunluktan iştiham kesiliyor, geceleri kâbuslar içinde sayıklıyordum. Bu delice iptilamızı aklı başında olanlar tâyib ediyor, ailem efradı da hiç hoş görmüyordu. Güllerim benim mânevi evlatlarımdı, on kilodan seksen kiloya kadar irili, ufaklı hepsi yatak odamda dizili durur, yataktan kalkınca idmanlarıma başlar, elli kiloyu bir el ile bir hamlede kaldırdığım zaman bir kale fethetmiş kadar zevk duyardım. İytiraf ederim ki adelerin diğer üzümlerle olan rabitasını hatırımdan bile geçirmiyordum. Asıl garib olan, fikir adamları da o devirde zekânın sair üzümlerle olan rabitasını düşünmüyorlardı.

Biz gülle kaldırırken veya gülleşirken bu zorlu idmanlardan asabın, kalbin, miydenin zarar görebileceğini, fazla yorgunlukların uzviyeti tahrip edebileceğini hiç nazari dikkata almıyor, pazılarımızın muhitini kırka çıkarmağa uğraşıyorduk. İlim adamları dimağ yorgunluğunun miydeyi, sinirleri harap edeceğini, işlemeyen vücudun vaktından evvel çökeceğini hatırlarından geçirmiyorlardı. Her iki taraf

aynı ifratı yaptığı halde içtimâî hayatta muvaffakiyet fikir kudretine istinat ettiğinden, bizi herkes ayıptıyor, onları ise takdir ediyordu.

İşte senelerce süren tetkik ve tecrübeler bize şunu öğretti: dimağla beden ikisi de bir birini tamamlar. İkisi de aynı derecede ihtimam ister. Yalnız başına adele kudretinin hiç bir kıymeti yoktur. Kuvvet zekânın kudretiyle birleşirse makbuldür. Adelerin iriliği ve sertliği hiç bir şey ifade etmez, kalpleri, ciğerleri, sinirleri sakat nice koşucular,

boksçular, pehlivanlar, futbolcular vardır. Vücudumuzu teşkil eden bütün üzümlerin sıhhat ve ahengi matluptur. Biri maddî diğeri mânevi olmak üzere herkes iki terbiye alır. Hayat ile başlayan bu terbiye ölümle biter. Kafamız gibi vücudumuza da aynı derecede ihtimam göstermeliyiz. Fikrin terbiyesi için sarf ettiğimiz zaman vücudumuzdan esirgemeli, ve vücutla meşgul olmağa vakit bulmuyorum dememelidir. Bundan otuz sene evvel mekteplerde spora haves eden gençler ya tenbeller veya

haylaz ve yaramazlardı. O zaman bu telekkiye sebep sporun hırs ve rekabettten doğan bir mârifet zannedilmesi idi. Halbuki bu gün spor hayatta becerikli, çalışkan, haluk insanlar hazırlıyor. S a h a d a koşan, atlayan, denizde yüzen, kürek çeken, ringte yumruklanmış gençler içtimâî cidalde muvaffak olmak için aynı kudret, aynı faaliyeti göstermeğe mecburdurlar. Yarışta birinci gelen, hasmını boksta yere seren, futbolda harikalar gösteren gençleri, fikir sahasında tehi dest, vazifede muvaffakiyetsiz görürsek

bilmeliyiz ki sporun mahiyeti henüz anlaşılmamıştır. Biz vaktiyle sporu yanlış anlamıştık, bize doğru yolu gösteren olmadı. Kuvetten zevk alıyorduk, adele kuvvetini mîyar zan ediyorduk. Zaman bize bunun doğru olmadığını, fikirle beden arasında tam bir muvazene lâzım olduğunu anlattı. Spor spor için değildir, spor fikrin ve bedenin tekâmülüne hâdim bir vasıtaadır. Gerek fikre gerek bedene ait her türlü ifrat zarar verir. Hayatta gaye çok yaşamak ve afiyetli olup işe yaramaktır. Vücut bir mahfaza, zekân onun içinde bir cevherdir.

TÜSTAV

TIYATRO

Gedikpaşa tiyatrosu — İdaresi — Nizamnameleri — Türkiyada tiyatronun tekemmülü — Ecnebler bile hayrette — Gedikpaşa tiyatrosunun repertuarı — Oynanan eserler — İlk Türkçe piyes ve ilk Türk artistleri — Ahmet Fehim efendi — Gedikpaşa tiyatrosu nasıl saçma bir bahane ile Aptülhamit tarafından yıkıldı?

Yazan: REFİK AHMET

Türk tiyatrosunun ilk inkişafına sahne olan Gedikpaşa tiyatrosu Çarşıkapıdan Kumkapıya doğru inilirken tâkip edilen geniş caddede üzerinde solda köşe başında idi. Zamanında Solye canbazhanesi ismiyle meşhur olan bina Abraham Yaramıyan Paşa atlı zengin bir ermeniye aitti. «1868» senesinde Agop Vartoviyan tarafından tiyatro haline ifrag edilirken binada lâzımgelen tâdilât ta yaptırılmıştı. Bina büyük bir duvarla caddeden ve yan sokaktan ayrılmış büyük bir avlu içinde idi.

Kıymetli âlim ve mütetebbi' Edirneli Dr. Rifat Bey, — babasının da sermaye ve idaresinde müşterek olduğu — Gedikpaşa tiyatrosu hakkında genç müzikolog Köse Mihâl zade Mahmut Rağıp Beye yazdığı hususî bir mektupta aynen şunları söylüyor:

«Haricî tarafeyninde tuğladan örme direkleri ve feneleri olan bir kapıdan bir meydanlığa girilirdi. Solda mebzul bir surette tenvir edilen ve pek zarîf tefriş edilmiş bir gazino vardı ki bunun bir kısmında bilardolar dizili idi. Diğer kısmında bir çok kitap, gazete, müteaddit camlı camsız levhalar vardı.

Tiyatronun mermer direkli kapıları vardı, mermer merdivenlerle çıkılırdı. Tiyatro binası haricen ahşap idi. Üç katlı localardan en alt kattakilerin

al renkli kadife döşeli ve aynı renkte perdeleri olduğunu biliyorum. Yukarıda kubbe gibi bir avize asılı idi. Nasıl söndüğünü, nasıl yakıldığını bilmiyorum. Her halde elektrik yoktu, fakat avize muhteşimdi. Sahnenin mukabilinde perdeleri kapalı duran büyük bir loca vardı, padişahlara mahsustu. Verde sıra sıra kanepeler, koltuklar vardı.

Sahne hayli büyüktü, arkasında bir çok odalar vardı. Kara kaşlı, kara gözlü, beyaz tenli, şişmanca bir hanımın beni odasına alıp sevdiğini, hemen dâima bana paketler içinde şamfıstığı verdiğini tahattur ederim. Bu hanım oyuna çıktıkça her kes onu durbünlerle seyrederdiler. Bu sahnede top arabaları vardı, tahtadan mı, kâğıttan mı idi bilmem. Oyunlardan evvel dışarda avludaki gazinoda alaturka saz çalınırdı.»

Muhterem doktorun kuvvetli hafızasından bize naklettiği çocukluk hatıraları tiyatromuzun ilk devirlerine ve ilk binasına ait pek kıymetli mâlûmatı ihtiva etmektedir. Bu mâlûmattan da anlaşılıyor ki Gedikpaşa tiyatrosu devrine nazaran hayli muhteşem, ehemmiyetli bir bina imiş. Dr. Rifat Bey Gedikpaşa tiyatrosunun bir şirket tarafından idare edildiğini ve babasının da bu şirkette hissesi olduğunu, kendisinin çocukluğunda bu itibarla tiyatroya sık ve serbest gittiğini söylüyor. Bizim tetkiklerimiz de bu

idarenin anonim bir şirket olduğunu, bilahare İstanbul'da Çenberlitaşta şimdi evkaf müdürlüğü olan Paşa konağında bütün masrafı kendi kesesinden vermek suretiyle ilk klübü tesis etmiş olan Mustafa Fadıl Paşanın bu şirketin de başlıca sermayedarları arasında bulunduğunu göstermektedir. Şirketin diğer hissedarları Namık Kemal, Ali Beyler ve başka bir kaç zat imiş.

Tiyatronun idare işleri Agop Vartoviyan tarafından görülüyordu. Oynanılacak eserler zaman zaman Namık Kemal, Ebuzziya Tevfik, Şemsettin Sami, Ağâh, Fehmi, Ahmet Mîtat Beylerin dahil oldukları edebî heyet tarafından hazırlanırdı.

Sadrızam Âli Paşanın tavassutu ile suflörle oyun oynamak imtiyazı Sultan Aziz tarafından bir fermanla Agop Vartoviyan'a verilmişti; bunun için az bir zaman zarfından devrin bütün tanınmış sanatçıları Gedikpaşa tiyatrosunda toplandılar.

Gedikpaşa tiyatrosunun iki nizamnamesi vardı. Bunlardan biri idarî mahiyette idi, temsil heyetinin idareye karşı olan vaziyetini tesbit ederdi. İkinci nizamname ile de sahne işleri tespit ve tanzim olunmuştu. Sahne işlerinde tâli derecedeki sanatçıların bile re'yi alınır, fakat müzakere ve karardan sonra Agop Vartoviyan bütün mesuliyetini üzerine alarak tatbikine başladığı bu kararların icraatında hiç kimseyi işine karıştırmazdı.

Zaman zaman Fasulyeciyan, Noçi, Mınakyan bu heyetin rejisörlüğünü yaptılar. Agop Vartoviyan hasılatla ortaktı, kendisinden başka bütün sanatçıların maaş alırlardı. Memleketin hemen hemen tek tiyatrosu olması, resmî himaye görmesi, ehalinin rağbetine mazhar olması tiyatronun kasasının daima dolu olmasını intaç ediyordu. Bu itibarla sanatçıların aldıkları maaşlar o devrin diğer sahalardaki kazanç nisbetine nazaran hayli yüksekti. Bir fikir vermiş olmak için sanatçıların Karacaş hemşirelerin altmış altından fazla aylık aldıklarını söylemek kâfidir. Gedikpaşa tiyatrosu sanatçıları gayet temiz giyinirler, hariçte daima iltifat görürler, yüksek mevki sahibi sayılırlardı.

Padişah Sultan Aziz daha ziyade eski Şark eğlencelerine düşkün olduğu için tiyatroya pek ehemmiyet vermiyordu, fakat münevver ve genç Türklerin bu güzel san'ata karşı gösterdikleri bü-

yük alâkanın tesirleri Gedikpaşa tiyatrosuna lâzım olduğu kadar ehemmiyet kazandırmıştı. Gedikpaşa tiyatrosu teknik mükemmeliyeti ve sanatçıların san'at-kârlık kıymetleri itibariyle Avrupa tiyatrolarıyla rekabet edebilecek bir halde bulunuyordu.

Sultan Aptülhamit tahta çıktıktan sonra 1876'da Türk — Rus muharebesinden evvel Lort Salisborinin riyasetindeki İngiliz diploması heyeti İstanbul'a geldiği zaman Gedikpaşa tiyatrosunu bilhassa görmek istemiş, burada verilen üç temsilde Osmanlı sarayı erkânıyla birlikte hazır bulunmuş, Türkiyede tiyatro sanatının gördüğü terakkî ve tekâmülden mütehayyir kalmıştı.

Gedikpaşa tiyatrosunun repertuarını Molyerden, Hügodan, Dümadan terceme edilmiş klâsik eserler, tarihî dramlar, Ksaviye dö Montependen, Jül Mari-den terceme edilmiş cinaî melodramlar ve telif Türk temâşa eserleri teşkil ederdi. Gedikpaşa tiyatrosunda senede ancak dört defa da ermenice piyes temsil edilirdi. 1876'dan itibaren bir Fransız mütehasşis celb edildi, şarklı piyesler de oynanmaya başlandı.

Gedikpaşa tiyatrosunda oynanan ilk telif piyes Recai zade Ekrem Beyin «Afife Anjellik» isimli dramı, ilk operet Fransızcadan terceme edilmiş olan «Bel Elen» dir.

İlk Türk aktörler Gedikpaşa tiyatrosunda sahneye çıkmışlardır. Bunlardan Ahmet Necip, büyük İsmailin kardeşi Hamit bu yolda devam etmemişler, bir müddet sonra tuluat tiyatrolarına geçmişlerdir. 1876'da Gedikpaşa tiyatrosunda sahneye çıkmış olan Ahmet Fehim efendi yarım asıra yakın bir zaman bu san'ata emek ve ömür verdi.

Gedikpaşa tiyatrosunun 1878 senesi kânunuevvelinin 25 inci Çarşamba günü sanatçılarından Davit Tiryans şerefine verilen müşamereye ait ermenice iylân varakasında şöyle bir kayıt var: Müsamerede Molyerin «Avâr» piyesinin temsil edileceği yazıldıktan sonra deniliyor ki:

«Fiatlar muayyen değildir, tiyatro seyircilerinin arzusuna ve lütüflerine tâbidir. San'atkar Davit Tiryansın menfaatine olduğu için kabilse lütfen hanımların da duhuliye vermeleri rica olunur.»

Bu iylândan muayyen bir kimsenin menfaatine olmıyan temsillerde kadınların ücrete tâbi olmadık-

Sıhhi Musahebe

Dr. İHSAN ŞÜKRÜ Bey

Deliliğin Sebepleri

Çocuklarımıza zararlı miraslar bırakmamağa çalışmalıyız. Alkol iptilası ve fena hastalıklar aklın, dimağın en büyük düşmanlarıdır.

Yazan : Dr. İHSAN ŞÜKRÜ

On dokuzuncu asra kadar deliler batıl iyitkatların doğurduğu fikirlere kurbandı. Cin ve şeytan çarptı zanniyle yakırlar, en fena muamelelere düşer olurlar, bazan da «erdi» diye haksız yere baştaç edilirdi. Türkler daima delilere şefkatli ve merhametli olmuşlardır. Ta Selçuk Türkleri zamanında bile delilere mahsus şifahaneler yapılmıştı. Osmanlı Türkleri de buna riayet ederlerdi. Meselâ Fatih Mehmet İstanbulda Fatih medresesi yakınında bir mecanin şifahanesi yaptırmıştı.

Edirne de o zamana göre mükemmel bir bimarhane vardı. Evliya çelebiye tamamen itimat kabilse onun ifadesine nazaran buradaki delilere bazan sülün gibi nadide kuş etleri verildiği gibi arasıra saz çaldırmak suretiyle eğlendirilmeleri de düşünülürdü. Ne de olsa delilere ilk hasta muamelesini yapan büyük babalarımız Türklerdir. Fakat Osmanlı devletinin bütün teşkilâtı gibi bu iyi hareketler de 18inci asra doğru umumî inhitatla beraber sukuta başladı O zamandan itibaren artan Avrupa medeniyeti Emrazı Akliye bahsını terakkîye mazhar ederken biz de derin bir ihmâl ve lâkaydi içinde sönük kaldı. Ancak son rubî asır-

dadır ki Türkiyede Emrazı Akliye hakîkî mevkiini almağa başladı. Bugün kuvvetli unsurları, asrî müesseseleri ile tıbbımızın en mütakâmil şubelerinden biri halini almıştır.

*
**

İşte bilhassa son yirminci asırda iyice mütalaa edilen delilik bahsında en ziyade dikkati celbeden (sebebler) mevzuu olmuştur. Acaba hangi amiller ve ne tarzda deliliği hasıl ediyor?.

Bugün deliliğin sebeplerini iki çerçive dahilinde mütalâa ediyoruz. Bünyevî sebepler; haricî sebepler...

Bünyevî sebeplerin başında (veraset) gelir. Bütün dünyadaki istatistikler gösteriyor ki delilikte en ziyade veraset rol oynuyor. Bu hususta çalışan alimler beşinci batna kadar veraseti kabul ediyorlar. Aynı bir çocuğa ancak beşinci büyük dedenin marazî vasıfları geçebilir. Ondan evlekilerin veraseti mevzuubahs olamaz. Böyle büyük dedelerden gelen verasete (Atavique) veya bilvasıta (mediate) derler. Asıl mühim olan ana ve babadan bilâ vasıta (immediate) geçen verasettir. Bu da ya anadan

babadan müstereken, yahut ta yalnız birinden olur, ona göre isimler alır. Birçok müellifler daha ziyade anadan geçen verasetin ağır olduğunu kabul etmişlerdir. Her ne şekilde olursa olsun deli ana babadan ekseriya aptal veya deliliğe namzet çocuk doğuyor. Bazan sağlam ana babadan doğanlarda da deliliğe tesadüf edilmektedir. Bu gibi vak'alarda hala veya dayıdan gelmiş canibî (collatérale) bir veraset bulunuyor.

İrsiyet mutlaka bütün kardeşlerde aynı suretle intikal etmiyor, bazıları sağlam kalıyorlar, ve yahut başka asabî hastalıklar tarzında görülüyor. Benim tanıdığım bir ailede ilk çocuk tamamıyla tabîî, ikinci çocuk erken bunama denen şifasız bir illetle mâlûl, üçüncü ve sonuncu çocuk maniye müptelâ idi; babaları melankolik idi. Bunun gibi bir sürü müşahedeler mevcuttur. Bazan böyle irsen yüklü ailelerden fevkalâde zeki, yüksek yaradılışlı insanların yetiştiği vakîdir.

Veraset bahsını esaslı bir surette tesbit eden nebatat mütehasısı rahip (Mendel) olmuştur. Bu zat muhtelif renk karanfiller yetiştirirken bazı sabit neticelerle karşılaşmış ve bunları üreterek (Mendel) kanunları denen esasları hazırlamıştır. Bunlara göre: 1— Çocukta ana ve babanın bir kısım vasıfları geçer. Bunlara galip vasıflar, geçmeyenlere de mağlup vasıflar derler. 2— Bunlardan olan çocuklarda ise $\frac{75}{100}$ galip, $\frac{25}{100}$ mağlup vasıflar geçer. 3— Bazen her iki vasıflar da aynı miktarda geçmiş olabilir.

Bu kanunları deliliğin geçmesinde kısmen tatbik edebiliyoruz. Fakat insanlar uzun ömürlü ve karanfil kadar kolay yetişmez olduklarından bu mes'elelerin tetkiki pek zor oluyor.

Deliliğin bünyevî sebeplerinden bir kısmı cersumeyi, yâni tohumu bozarak kusurlu ve deliliğe müstait çocuk doğmasını mucip olan zehirlenmeler, intanî hastalıklardır.

Zehirlenmelerin başında alkol istimali gelir. Alkolu fazla alanların ekseriya cersumeleri

bozuluyor, ve doğan çocuklar mütereddi, aptal, sar'alı, deliliğe namzet oluyorlar. Yine zehirlenmelerden esrarkeşlik veya morfinomanlık gibi tokzikomaniler de vardır ki bu zehirler de aynı suretle nesli bozuyor ve deliliğin zurende amil oluyor.

İntanî hastalıkların başında firengi vardır. Filhakika firengililerin bir kısmı nesilden mahrum kaldıkları halde bir kısmı da kusurlu çocuklar husule getiriyorlar. Bu meyanda hamil esnasında ananın geçirdiği intanatın bilhassa veremin de nesli bozan sebeplerden olduğunu unutmamalıdır. Böyle bozuk nesiller hayat mücadelesinin güçlüğü karşısında çabuk muvazelerini kaybediyorlar.

Haricî sebepler meyanında yine bu saydıklarımızdan alkol, morfin, esrar, firengi ve diğer bazı intanları, açlık ve esaret gibi mahrumiyetleri, bazı anî ve şedit ruhî sademeleri bulacağız.

Alkolizmden gelen delilikler epeyi bir bahis teşkil edecek kadar çoktur. Bilhassa bunların (hezeyanı mürteis: Deliryum tremens) şekli ölüme sürükler.

Esrarkeşlerin kısmı azamının sonu tımarhanedir. Firengi cinnetleri ise Emrazı Akliyenin en acıklı bahsıdır. Çünkü firengiden mütevellit felci umumî denen delilik musabini afetmiyen afetlerdendir.

Teşevvüşü aklı dediğimiz tifo gibi vahim intanî hastalıkların seyri esnasında görülen delilikler de korkunç ve tehlikelidir.

Açlıktan mütevellit psikozlara da tesadüf edilmektedir. Bilhassa harbi umumide esaretten husule gelen cinnetleri gördük. Demek ki sade vücudün gıda yoksuzluğu değil esaret gibi ruhî mahrumiyetler de insanları çıldırtıyor...

Başından yaralanmışların uğradıkları sar'a cinneti gibi psikozları da hatırlamalıyız.

Bugün şu yazdıklarımızdan göze çarpan bir netice beliriyor: İnsanlar nesillerini hırpalayan üç başlı bir ejder karşısındadır: Veraset, firengi, alkol... İşte deliliğin meş'um sebepleri,

M e ş h u r A d a m l a r G a l e r i s i

H A E N D E L

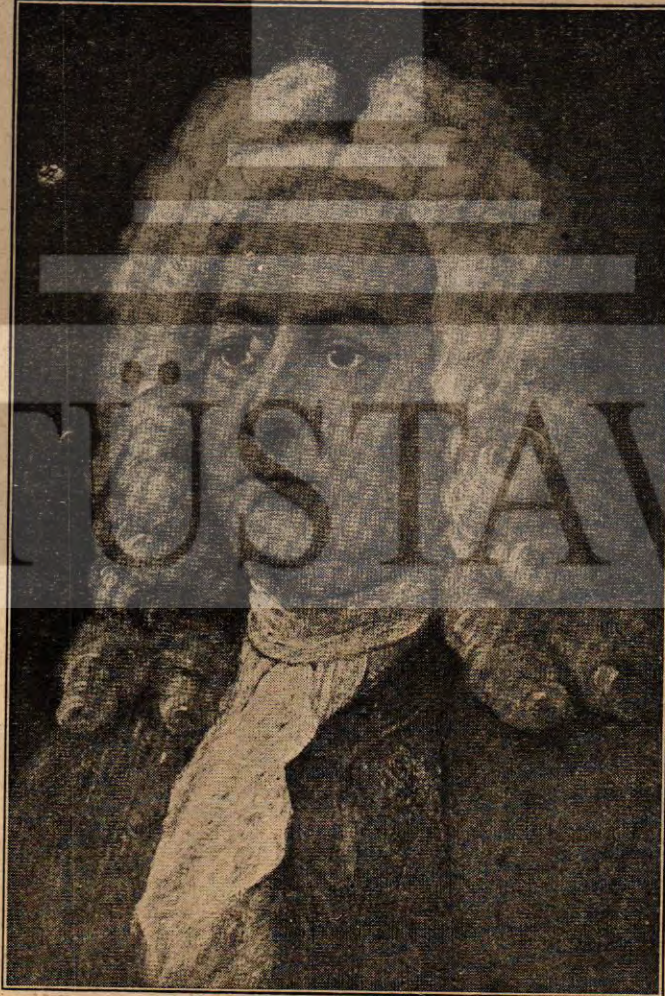
Yazan: MEBRURE HURŞİT

Haendel gözlerine perde indikten sonra İngilterede öldü. O bir Alamandı. Buna rağmen İngilizler onu iftiharla benimsemişler, muhteşem bir cenaze alayı ile en büyüklerinin yanına gömmüşlerdir.

Georges - Frédéric Haendel (1) 1683 senesinde Halde doğmuştur. Ta küçük yaşta musikiye karşı büyük bir alâka duymuş, fakat cerrah olan babası oğlunu hukukçu yapmak istemişti. Hattâ çocuğun musiki istiydığını tamamen söndürmek için evde çalgıya dair ne varsa yok etmiş, yalnız nasılsa yüklerden birinde bir santur unutmuştu. Georges - Frédéric bir gün bir şey ararken tesadüfen bunu gördü, ve fırsat buldukça babasından saklı bu bozuk santurla çalışmaya başladı.

Sekiz yaşında iken babasıyla beraber Saksyenpenfels Dükünün sarayına gitti. Bu pren-

(1) Okunuşu: Jorj Frederik Hendel.

G. F. HAENDEL

sin adamlarından biri akrabaları oluyordu. Saray içinde serbestçe dolaşabilen çocuk salonlardaki klavsenleri görüyor ve çok zamanlar yanında kimse bulunmadıkça dayanamayıp ellerini tuşlara değdiriyordu. Bir gün saray kilisesini kilitsiz buldu, ve koşup organunun başına geçerek musiki aşkı ile yanan muhayyilesinin ilham kapılarını açtı.

Tesadüfen oradan geçen dük içeri girdi, ve yalnız sanarak içinden doğanları organunun dilyile söyleten çocuğu hayret ve zevkle dinledi. Bu küçük yabani san'atkârı sorup kim olduğunu öğrenince babasını çağırttı ve hukuçuluktan vazgeçerek

evlâdına iyi bir musikî tahsili verdirmesini söyledi.

İşte Haendelin parlak istikbali kaderin hazırladığı bu küçük tesadüften doğdu.

Babasıyla beraber Hale döner dönmez çocuğun musikî tahsiline başlandı.

Erganuncu Zackau-nun elinde en büyük Alman ustalarının eserlerine çalışan Georges-Frédéric çok çabuk terakkî etti. Hattâ on yaşında iken bestelediği dua parçaları her Pazar Hal şehrinin en büyük kilisesinde çalınıyordu.

Dört sene süren tahsili tamamlanınca Berlin'e geçti ve 1703 senesine kadar orada kaldıktan sonra Alman temaşa hayatında o zamanlar en mühim yeri tutan Hamburg operasına gitti.

Hiç güçlük çekmeden orkestre klavsenciliğine kabul edilen Haendel 1704 senesinde bu tiyatrodaki «Almira» adlı ilk eserini oynattı.

Hamburg operasındaki mevkîni dostlarından Mattheson isminde bir san'atkâra medyundu. Bu yardıma karşı duyduğu minnet ve şükran hissine rağmen sırasına göre arkadaşına çok kaba ve garip muamelelerde bulunmaktan da çekinmezdi. Zaten Haendel bütün ömrünce öfkesi ve kavgacılığı ile nam vermişti. Biraz evvel bahsi geçen Mattheson-un yazdığı bir operanın ilk temsilinde, muharririnin de piyeste rolü olduğu için klavseni Haendel çalışıyordu. Son perdede artık Matheson-un vazifesi kalmadığından, o vakitler bütün bestekârlarca âdet olduğu veçhile klavsenin başına geçmek istedi. Arkadaşının bu arzusu Haendel-in izzeti nefsine dokundu ve yerini vermediği gibi temsilin sonunda da şahsına ve san'atkârlık kudretine hakaret edildi diye Mattheson-la düelloya girişti. Kötür bir sokak fenerinin ışığında, etraflarına biriken meraklılara ehemiyet vermeden, delicesine vuruştular. Haendel bu yersiz kibri uğruna az kalsın ahreti boyluyordu! Mattheson-un kılıcı ceketindeki büyük bakır düymelerden birine tesadüf ederek kırıldı, ve Haendel bu sayede ölümden kurtuldu. Düello bu suretle biter bitmez iki dost da derhal barıştı.

* * *

Haendel, çok geçmeden, Hamburgda kendine parlak bir mevkî hazırladı. Pek çok talebeleri vardı, ve «Almira»-dan sonra daha üç tane operası temsil edildi. Bir aralık yine musikî merakıyla İtalyayı gezmek üzere seyahate çıktı, ve 1708 de Floransada «Rodrig» i, ertesi sene Venedik te «Agripin» i, Roma ve Napoli de de «Zemanın Zaferi» ile «Asis ve Galate»yi besteledi

1710-da Hanova prensi Haendeli yanına çağırtdı, ve san'atkârı 1500 ekü maaşla kilisesine aldı. Vazifesine daha henüz başlamamışken prensten izin alan Haendel, Londra-da Hay-Markett tiyatrosu müdürünün istediği operayı yazıp temsil ettirmek üzere İngiltere ye gitti. «Renaud» adlı bu eseri 1711 de tasavvurdan üstün bir rağbet Kazandı ve san'atkâr İngiltere hanedanı tarafından pek çok tebriklerle parlak tekliflere mazhar oldu.

İzin müddeti bitince Hanovra-ya dönen Haendel burada yine çok kalmadı. İngiltere de o kadar güzel karşılanmıştı ki tekrar oraya dönmek için sabırsızlanıyordu. Hattâ, ertesi sene, prensin müsaadesini almadan kalkıp gidiyordu. Haendel, kalan ömrünü orada geçirdi ve İngiltere ikinci vatani oldu.

İngiltere Kraliçası «Anne»-in takdir ve iltifatları, Londrayı saran muvaffakiyet ve şöhreti içinde, Hanovra prensine nasıl bir vazife bağı ile merbut olduğunu unuttuyordu. Bu hareketi az kalsın san'atkâra pahalıya oturacaktı. Kraliçe Ann günün birinde öldü ve yerine, birinci Georges ismiyle, Hanovra prensi geçti. Himayesine ehemiyet vermemiş olduğu için Haendel-e kırılan prens, kral unvanını alır almaz san'atkârı Londradan uzaklaştırdı. Gözden düşen Haendel-in, bereket versin, kralın mabeyincisi baron Kilmasegge ile büyük bir dostluğu vardı, ve bu sayede de bakınız vaziyetini nasıl kurtarabildi: Birinci Georges-in şerefine Taymis nehri üzerinde bir eğlence tertip edilmişti. Bu fırsattan istifade eden baron Kilmasegge Haendel-den bu şenlik için bir şeyler bestelemesini istedi. Büyük san'atkâr işte o zaman «Water-Music» adlı parçalarını yazdı. Orkestre, kralınkini tâkip eden bir

sandalda bulunuyordu ve bestekâr eserini biz-zat çaldırıyordu. Haendel-i bir aralık gören birinci Georges musikiyi pek beğendiğini söylemiş, fakat muharririnden hiç bahsetmemişti. Fakat biraz sonra huzuruna kabul edilerek eski hatasını sonsuz bir pişmanlıkla ödemeğe çalışdığını söyleyen san'atkârı affetmiş ve hattâ Kraliçe Anne-ın verdiği 200 sterling maaşı bir misli arttırmıştı.

Haendel 1720-de Hay-Markett tiyatrosunun müdiriyetini elde etti. Çok geçmeden bu sahnede «Rhadamist»-i oynattı. Fakat san'atkârın huysuzluğu yüzünden tiyatro idaresi az sonra bozuldu. Haendel her dakika tiyatronun artistleri ve mugannileri ile yoktan kavgalar çıkarmağa başladı. Hattâ piyeslerinden «Oton» temsil edildiği bir akşam muganniyelerden Mat-mazel Cuzzoni bu operanın bir parçasını söylemek istemediği için Haendel kızını belinden yakalamış, inadından dönmiyecek olursa pencereden atacağını söylemiş!

Müdürle artistler arasında sürüp duran bu kavgalar yüzünden pek tabii olarak Hay-Markett tiyatrosu iflâs yolunu tutarak 1728 senesinde kapandı. Haendel derhal başka bir tiyatro açtı ise de bütün gayretine ve «Loter», «Roland» gibi şaheserler yazmasına rağmen bu yeni teşebbüs de öteki gibi fena netice verdi. Porpora ve Farinelli gibi kudretli sahne sa-naakârlarına malik olan yeni rakîp tiyatrolardan biri halkın rağbetini büsbütün kendine hasrediyordu.

Haendel bütün bu didinmelerle çok yorulmuştu. Aix-la-Chapelle sularına gitmek mecburiyetinde kaldı.

1736 senesinde döndüğü zaman yeni bir ateşle çalışmağa koyuldu ve Covent-Larden tiyatrosu için ard arda dört opera besteledi. Bu son eserleri o kadar büyük bir alâkasızlıkla karşılandı ki yılmak bilmiyen bu san'atkâr bu defa da tiyatro musikisinden tamamen vazgeçerek ingilizce sözlü «oratoriyo» lar beste-

meğe başladı, ve bu sayede yine çok rağbet gördü.

Garıptir ki İngilizler asıl ondan sonra Haendel-in kıymetini iyice anlayabildiler. Son oratoriyoşu «Jefte» yı 1751 senesinde besteledi. O sene gözlerine perde indi, kudretli san'atkâr çalışamaz oldu, ve 1759 senesinde 75 yaşında vefat etti.

«Haendelin muvaffakiyetlerini» -Alman-yada doğmuş bir Alman olmasına rağmen- if-tiharla benimseyen İngilizler san'atkârı muhteşem bir cenaze alayı ile kaldırdılar ve en büyüklerinin yanına Weat-minister Katedralına yatırdılar; mezarın üzerine de beyaz mermerden bir heykelini diktiler. San'atkârın yüzünü yıldönümünü bir zafer halesi ile taçlanan makberin başında, eserlerinin en seçili parçalarını 300 kişilik bir orkestreye çaldırmak suretiyle tes'it ettiler.

Haendel uzun boylu iri bir adamdı. Çehresi ve bakışı karşısındakine büyük bir hörmüt aşılandı. Tabiatındaki huşunetine rağmen çok ince düşünüşleri de vardı. Hiç evlenmemiş, öldüğü zaman varislerine beş yüz bin franklık bir servet bırakmıştı. Bundan başka Londra kimsesiz çocuklar yurduna iki yüz elli bin frank vasiyet etmişti.

Yaşadığı müddetçe bir çok vazifelerle bağlı olmasına rağmen yetmiş iki opera, bir sürü dua parçaları, «Kantat» lar, «Psaume» lar, şarkı ve çalgı musikileri besteleyebilmiştir.

Mösyö Bachelet, Haendel-in parçalarını pek kolaylıkla bestelediğini, boğazına düşkün olduğunu, ve biraz şarap içtiği zamanlar daha muvaffakiyetle eser yaratabildiğini anlatmaktadır.

Beethoven Haendeli, bütün vesait yoksulluğu içinde elde ettiği neticenin büyüklüğünü düşünerek, «Üstatların Üstadı» diye anardı.

Largo - Haendel

Piyano
ve
Keman için

The first system of the musical score consists of three staves. The top staff is for the Violin, starting with the instruction *sull' A* and *pp*. The middle staff is for the Violin, starting with *mf* and *sull' A*. The bottom staff is for the Piano, with the instruction *p sempre e sostenuto* and *pp la 2ª volta*. The music is in 3/2 time and features various fingerings and dynamics.

The second system of the musical score consists of three staves. The top staff is for the Violin, starting with *pp* and *rinf.*. The middle staff is for the Violin, starting with *dolce*. The bottom staff is for the Piano, starting with *σ.*. The music continues with complex fingerings and dynamics.

The third system of the musical score consists of three staves. The top staff is for the Violin, starting with *pp* and *sull' A*. The middle staff is for the Violin, starting with *mf* and *sull' A*. The bottom staff is for the Piano, starting with *rinf.*. The music concludes with various fingerings and dynamics.

sull'E
sull'A

f

più rinf.

sull'A

più piano *cresc.*

più piano *cresc.*

p *cresc.*

sul G

riten. lungo *tempo* *loure*

riten. a piacere

mf *tempo* *colla parte*

Bir Lisan Tenkidi

ADEM OĞLU

Emil Ludwig ten

Tercüme eden: RUŞEN EŞREF

San'atkâr nasirimiz Ruşen Eşref Beyin son tercüme ettiği "Adem Oğlu"nu büyük bir alâka ile okudum. Hazırlamakta olduğum Yeni Gramer layihasına misaller aramak maksadiyle topladığım en yeni kitaplar arasından en evel, bir müddetten beri beklenen bu eseri elime aldım. Daha ilk satırlarını ve ilk sahifelerini süzmek bana iktidarlı mütercimim ihtiyar ettiği zahmstler ve tákíp ettiği lisani maksatlar hakkında, derhal bir gramercinin alâkasını celbedebilecek bir fikir vermişti. Daha yakından baktıkça onda başka bir lugat, başka bir lisan, başka bir nahiv buldum.

Geniş mikyasta yapılan tercüme kadar bir lisanın bünyesine têsir eden kuvetli amil yoktur. Bizim lisanımız da, şüphesiz, büyük bir faaliyetle girmeye başladığımız şu tercüme devrinde bir çok yeniliklerin istiylasına mâruz kalacaktır. Adem Oğlu böyle bir devrenin hulul etmek üzere olduğuna ilk alamettir, zannediyorum.

Bu ilk intibam sürükleyişiyle kitabın kenarlarında aldığım notaları neşretmeyi fâidesiz görmeyorum.

RUŞEN EŞREF BEY

Lugatları, Şekilleri

Bu kitapta kullanılan muhtelif lugatlar arasında dini istulahlr, mistik tâbirler, mevzuun iycabı, büyük ve mühim bir yer tutuyor:

Melekût, tecella, ayan, tebsir, beşaret, huşu, murakabe, itizal, vusuk, yakîn, masüva, tahir, müberra, zebiha, mahraka, lemyezel, müteal..... vs.vs.

Bütün bunları mütercim bizim eskidenberi din ve tasavvuf lisanımızın hazinesini teşkil eden arapçadan alıyor; arap kadesiyle terkip olanlarını da arayıp buluyor, hattâ iycat ediyor:

Melekûtussemavat, rabbussemevat, kuddusul'akdas, mârifetullah, kavmullah, ummetullah, ve diğer terkipler: rabbi-ehat, mârifetinefs, zühdütakva, huzurubal, vahyülham. vs. vs.

Hattâ kitabın unvanı **Adem Oğlu** — *Adam* yerine *Adem* denmekle— mistik bir şekilde tercüme edilmiş, ve tam istenilen tesavvufi mânâyı bu türkçe terkinbin eda edemediğine teessüf edilmiş gibi arapça (*İbnul-insan*) terkiibi de ikinci unvan olarak kullanılmış; metin dahilinde de çok defa arapçasının kavisler arasına alınan türkçesine müraccah tutulduğu hissettirilmiştir,

Dini ve mistik lugatlar gibi, felsefeye, mîmariye, hukuka, tarihe veya her hangi bir tekniğe ait tâbirler, kelimeler de —menşelerine bakılmayarak— kullanılmıştır:

Revak, tak, mevkip, migfer, hil'at, kadim, cedel, mâna ve mazmun, mevzu ve mektup, habîr, mübahase, munazara, irca', napâk, ayan, istiynaf, şecerisüleyman, tettebbü', mûtekît, müştak ; dini, mülki, idari, siyasi, ruhani, kevnî... vs.vs.

San'atkâr mütercim, umumi lisanla anlatılacak mevzularda, edebiyatımızın artık eskiliğini hissettiğimiz kısımdan bile tumturaklı kelimeler veya dübedüz gazeteci lisanından tâbirler ve turnürler almakta hususi bir zevk buluyor:

Diraşan, hükümrân, muhteşem, mütehalli, nefha, gerdune, fevç fevç, giranbaha, hedaya, sihrüfûsün, şekva, emlak, emval, ecdat... Nihayettünnihaye, selleme hüselam, merhameten, alenen, zahiren, batinen ; İspat ve têsîs keyfiyeti, milletin şanuzametinine müracaat, kendi aleminin dairesini hiç bir vehile alâkadâr etmemek, vasi' selahiyeti haiz, ef'al halinde tehakkuk ve tecelli ettirmek, tastikine iktiran etmek, tahlîyeisebil, vs.vs. . .

(*Hercai-kararlık*) gibi Halit Ziya mektebine layık iycatlarda bile bulunuyor.

Asırlarca süren bir inkişafın lisana malettiği her türlü vasıta ve işaretlerden istifade etmek çok doğru ve lüzumludur. Ruşenin de kullandığı lugatların çoğundan sarfınazar etmek —lisanın bu safhasında— mümkün değildir. Fakat kullanılacak lisan işaretlerinin son derece dar bir ihtisas zümresine, bu günkü münevverlerin ancak ağabeyler., amcalar grupuna münhasır olmasına da, bence, bir zaruret yoktur. Bu günkü ve yarınki lisan tedrisiyle gittikçe anlaşılmağa mahkûm kelimeler kullanılmalı mı, kullanılmamalı mı? İşte uzun uzun düşünölmeye ihtiyaç olan nokta budur.

Eserin fransızçasında da *scribes, sanctuaire, holocauste, alleluia, hosanna...* vs. gibi din ve bahusus Yahudi dini tekniğine ait tâbirler vardır. Fakat fransızların *père* dediğine **Ebb**, *roi, royaune* dediğine **melik** ve **melekût**, *charpentier* dediğine **neccar**, *temple* dediğine **heykel**, *salle* dediğine **beyt**, *désert* dediğine **berriye**, *le peuple de Dieu* dediğine **ümmetullah**... demekte bir zaruret var mıdır? Baba, kral ve krallık (yahut padişah ve padişahlık); doğramacı, mâbet, oda, çöl, Allahın kavmi... vs. pek güzel kullanılabilirdi. *İsrail oğulları, göklerin tanrısı, biricik tanrı*, vs. de, lisanın bu günkü inkişaf safhasında, **beni-israil, rabbüsemavat, rabbiehat** a tercih edilebilirdi. "**habir**" i kaç kişi anlar? "*kulağı delik*" her halde *avisé* mukabili olarak "**habir**" i aratmazdı, zannederim.

Ruşen türkçenin bütün lugat, terkip, şekil hazinelerinden de istifade etmiş, halk diline mahsus bir çok tâbirleri, sırası düştükçe, kullanmıştır:

Canügönülden, giderayak, kıtkanaat, fakîrfıkara, değış tokuş, gün dönümü, ayaklanma (kıyam), kaynaşma (*grouillement*), yürekten kopma, vazife edinme, temize çıkarma, çepeçevre, boyuna; kısır, uysal, kıvrak, çetin, yatalak; —donakalmak, şaşıra kalmak, çıkıp gitmek, bitmiş gitmiş— bitti gitti... vs.vs. .

"*Görmüşlüğü, işitmişliği var, yok*" gibi, turnürlere de iytiyarlı bir yer veriyor. Hattâ lugatları arasında az çok provensiyalizm kokan *eyleşmek, dinelemek, düşgörmek, uyarmak, burgaçlar* vs. de vardır. Bâzan da "*bir şehzade gibi*" diyeceğine (**bir melik oğlucasına**) der, *glorifié* yi "*kutlulanır*" deye tercüme eder.

İhyasına ve teşmiline çalıştığı şekiller de pek çoktur:

1— Azeri "*gelende, gidende*" sıgasına tekabül eden "*geldikte, gittikte*" şeklini—herkesin istiyimal ettiği *geldiği zaman, gittiği vakit* sıgasını terketmemekle beraber— sık sık kullanıyor. Bu sıganın eskimesi, ve gittikçe istiyimalden düşmesi, âdetâ hendese kitaplarına münhasır kalması sebepsiz değildir:

(—*dik*) le biten sıga bir fiil isimdir, *de* edat ile mekân zarfı olur. Muzaf halinde bu mâna tamamiyle meydana çıkar (*söylediğinde* şüphem yoktur). Böyle bir iltibasa mahal brakmamak ihtiyacı "*zaman, vakit*" isimlerinin tasrihiyle zaman zarfının teşkiline sebep olmuştur. Eskisinin şumullü bir surette ihyasına artık imkân yoktur zannediyorum.

2— "*— medik*" lahikasıyle teşkil edilen partisipler, hemen hemen "*yakası açılmadık... horos sesi işitmedik...*, veya *hiç beklenilmedik bir zamanda*," gibi formüllere münhasırken Ruşenin büyük bir iytiyarına mazhar olmuştur. Fakat, mesela, bu kalıp üzerinden teşkil edilen "*cezasını görmedik günah, alışılmadık talepler, bilinmedik şehir...*" grupları acaba *cezası çekilmeyen günah*, (onun) *alışmadığı* veya *alışık olmadığı talepler, meçhul şehir...* mânalarını ifade edebilir mi? eskiyen, yavaş yavaş lisandan çekilen bir sıganın yerini tutan yeni şekil daima umumun zevkine, anlayışına, duyuşuna daha muvafık olur. Bunun için *meçhul şehir* yerine belki *bilinmeyen şehir* deyebiliriz, fakat "**bilinmedik şehir**" tarzının aranacağını zannetmeyorum. Hele faili tasavvur etmek zarureti bulunan yerlerde istenilen mânanın anlaşılacağına kani' değilim.

3— Ruşen "*candan sevmek*" kalıbı üzerinden, bakınız nasıl bir ayet tercümesi çıkarmıştır:

"*Allahu bütün kalbinden ve bütün canından ve bütün fikrinden ve bütün kuvetinden sevesin.*"

Lisan modellerinin tertibinde ferdin asla serbest olmadığını gösterecek bundan güzel misal olamaz. Lisanında; *Canandan, gönülden, canügönülden... sevmek var*, fakat:

Canından, ... gönlünden... sevmek yoktur. Aralarındaki fark birinde mütemmimin umumi ve mücerret, o birinde hususi ve muzaf olmasından ibarettir. Mütemmim şahsa muzaf olunca artık (den) ile değil, (le) ile teşkil edilir:

"*Bütün kalbimle, bütün ruhumla seviyorum...*" vs.

Lisanda semaiyi kıyasi haline getirivermek hiç bir fert veya hey'et için mümkün değildir.

4— *Sığınak*... Bu da bir iycat tecrübesidir: *yatak*, *batak* gibi (-ak) lahikasıyla teşkil edilmiş bir mekân ismi; fakat şimdiki halde bunu “sığınacak yer” tâbirine tercih ettirecek fazileti biz göremeyoruz. “*Melce, melaz, ilticagâh*...” Bunların hiç birisini kullanmayalım, halk lisanımızda esasen bunların hiç biri kullanılmıyor, “sığınacak yerim, kimsem yok...” deniliyor. Fakat başka lisanlarda *Melce* veya *Abri* isimleri var deye bizim de tastamam bunlara tekabül edecek tek kelimeden ibaret bir ismimiz olsun, deyemiyiz.

(a) k lahikasının mekân mânasını ifadesi son derece azalmıştır, çünkü bu lahika daha bir çok vazifeler görüyor ve içtimai şuur bu lahikadan daha ziyade fiil eseri ve bu eserin vasıf halinde görünmesi mânalarını anlıyor. Lisanda mevcut olup bu lahika ile biten bir kaç mekân ismi de tahlil edilmez (asli) isimler mahiyetinde kalıyor.

5) Ruşen seçkin gibi bir sıfatın *subjekt*e izafetini terviç ediyor: (*Allahın seçkini*). Fakat bu terkipten (*Allahın seçtiği adam*) mânası anlaşılabilir mi? Lisanda (*Allahın çılgını*), (*elin çapkını*) gibi formüller vardır; fakat bunlarda mütemmim subjekt değildir. Diğer bir yerde ise (*kargaşalık kaçaktaki huzuru balı artırıyor*) cümlesine tesadüf ediyoruz. Bundan da maksadı teşkil eden (*kargaşalık kaçığın emniyetini artırıyor*) mânası güç anlaşılır.

Bir taraftan *Rabbüssemavat* gibi tasavvuf veya *mevzuubahs* gibi gazete lisanına mahsus terkipler kullandığımız gördüğümüz Ruşenin diğer taraftan “hırsıcah”ı “cah hırsı”, “aksi seda”yı “seda aksi”, “ekseriyeti-âra”yı “reyler ekseriyeti” “lakayt”ı “kayıtsız”, “magrur”u “gururlu”, “müteassip”i “taasuplu” vs... yapmağa çalıştığını da görüyoruz. Fakat bu iytinası prensip kuvvetinde değildir, yene bir az ötede, her hangi bir hevesle “gamnâk ve mükedder” demekten kendini alamıyor.

Ruşen tercümesine kasti olarak arhaik bir siyima vermiştir, yoksa: “diyar” yerine *memleket*, “nas” yerine *halk*, “beyt” yerine *oda*, “kâhiniâzam” yerine *büyük papaz*, “ademlere” yerine *adamlara*, “ziyafet etmek” yerine *ziyafet vermek*, “anın ardınca” yerine *arkasından* vs... demekten daha kolay ne vardı? Şu muhavere ucuna dikkat ediniz:

— Sen şol peygamber misin?

— O dahi değilim.

Bir çok fıkralarında “deyu”, “kudretli”, “lavilu”, “ne idiğini” şekillerine tesadüf edersiniz. Kendi nesirlerinde diğer türk muharrirleri gibi, *imdi* kullanmayan Ruşen arzu etmeseydi bu tercüme kitabın en mebzul baş râbitası “imdi” mi olurdu?..

İnsan bu kitabı okurken kendisini en eski, en nefis, kırık, çatlak vazolarla en yeni, en çiy renkli çanakların karma karışık, şuraya buraya serpiştirilmiş olduğu bir antika mağazasının içinde zannediyor.

Nahvi

Denilebilir ki bu kitap asıl nahiv ve inşa iytibariyle bütün edebiyatımızdan tamamiyle ayrılmaktadır. Şöyle bir ibaresine bakalım:

“İmdi, o, işlememiş olduğu günahlardan yıkanmış olarak sudan çıktığı cihetle; bu hareketin mânasını kendi kendine izzah edemediği için yüreği evelkinden fazla sıkkın; sükûnet bulmaktan ziyade hayrete düşmüş iken; vaftizci ile cemaati bir sis içinde imişler gibi görürken; tekrar kendine gelmek üzere ötekilerin yanından ayrıldığı cihetle; gözleri kapalı bir halde çalılığa yaslanınca ansızın gözünün önünde yeni bir nur parlıyor, ruhunda yeni bir tecella ayan oluyor, kulağı sesler duyuyor.”

Bu, “periot” namı verilen son derece girift, içiçe, müteaddit kaziyeli kısımlardan teşekkül etmiş bir cümledir. Kısımları arasındaki münasebetleri düşünüyoruz, fakat bu kısımların nihayetlerindeki (- diği cihetle) ve (- iken) lahikalı fiili cümlelerin ve *sıkkın* müsnediyle biten ismi cümlelerin birbirlerine nasıl mantikî bir rabita ile bağlanabildiğine bir türlü akıl erdiremeyoruz.

(- diği cihetle) lahikasıyla nihayetlenen kısımlar cümlede *sebeb mütemmimi* rolünü görüyor. Âlâ! Hani bunların neticesi?

(- iken) lahikasıyla biten kaziyeler ya *hal* veya *zaman* mütemmimleri olur. Burada... “hayrete düşmüş iken” hal mütemmimi, “...görürken” zaman mütemmimi rolünde görünüyor. Fakat rabitaları aynı olduğu için zihin nahvi vazifelerini ayırdetmekte büyük bir güçlük çekiyor. (*Sıkkın*) ile biten kaziyeye *hal*, (- inca) ile biten kaziyeye de zaman mütemmimidir.

Şimdi şöyle muhakeme edelim: (... Günahlardan yıkanmış olarak sudan çıkması ve kendine gelmek üzere ötekilerin yanından ayrılması)

— Neye sebep oluyor?

— Gözlerinin önünde bir nur parlamasına... vs. mı?

Tabii değil; çünkü hadiselerin zaman dahilinde cereyan sırası şudur:

- 1) Yesu sudan .. günahlardan yıkanmış olarak çıkıyor;
- 2) Bu hareketin mânasını kendi kendine izzah edemediğinden yüreği daha fazla sıkılmış... sükûnet bulmamış, hayreti artmış;
- 3) Vaftizci ile cemaati bir sis içinde görüyor;
- 4) Kendine gelmek için ötekilerin yanından ayrılıyor;
- 5) Gözleri kapalı çalılığa yaslanıyor;
- 6) Gözünün önünde bir nur parlıyor... vs.

Halde, bu hadiseler ve haller arasında ancak oluşlarını birbirlerine bağlayan zaman münasebeti vardır; böyle bir cümlemin kısımlarını (- diği cihetle) gibi mutlaka sebep ifade eden bir lahika ile bağlamağa münasebet yoktur.

Mütercimim bu rabitalara ne için müracaat ettiğini anlamak üzere ibarenin fransızcasına bakıyoruz (s. 80); orada görüyoruz ki (- diği cihetle) rabitasiyle nihayetlendirilen kaziyeler fransızca ibarede *comme* ile başlar. Bu rabita gerçi *sebeb* ifade eder, fakat *zaman* ve *tarz* mütemmimleri teşkiline de hizmet eder. Anlaşılan fransızcadaki tek bir edat bu üç mütemmim rolünü görebildiği gibi bizde de (- diği cihetle) *sebeb* lahikasının zaman mütemmimi teşkiline de yarayabileceğine hükmedilmiş, yahut mütemmimin mahiyetini tâyininde zühul edilmiştir.

Umumiyetle, bu tercümede, işin mihanikleştirilmesi iltizam edilmiş görünüyor: bâzı edatlar ve şekiller iki lisan arasında karşılıklı olarak tespit edilmiş, meselâ "or" (imdi) ye, "afin que" (ta ki) ye, "comme" (- diği cihetle) ye, "dans" (içinde) ye ... vs... muadil tutulmuş, ve *hemen* her yerde öyle kullanılmıştır ... Bu basitleştirici prosedenden her zaman muvaffakiyetli neticeler alınmayacağı aşîkârdır.

*
**

Çifte edatlar, zamirler, tekrar. — Bu eserde umumiyetle çifte çifte bağlama edatlarına tesadüf olunur; *ve birde, fakat hem de, ve çünkü, ve hem de, ve fakat bununla beraber ...* vs.

Dikkat edilecek olursa derhal birinin hatta bâzan ikisinin fazla olduğu anlaşılır.

Zamirler de pek çok yerde nahoş haşivler suretinde kullanılmıştır; meselâ (ardına düşenler...) sözü, mevkiin tâmin ettiği karine ile sarahatle anlaşıldığı halde, eserde (onun ardına düşenler...) diye têkit ediliyor. (O zaman sesi hafifleşir) cümlesi sarıhtır, kimin sesinden bahsedildiği tamamıyla anlaşılıyor; zararı yok, yine têkide lüzum görülüyor: (... onun sesi ...). Hele bâzan têkit (bu) gösterme zamiri ile yapılmaktadır ki haşiv o zaman daha ziyade batar: "hastalarını *buna* getirdikleri zaman *bu da* içlerinden eyi edebildiklerini eyi ediyor."

Bunun da sebebi tercümede tatbik edilen mihaniki usuldür.

Tekrar bu usulde fesahatı ihlal etmez:

"... Onun yine sinagonda *söylediği şeyler gibi şeyler* *söylediğini* duymak için ardına düşerlerdi."

Bâzan mürekkep subjekt ve tek fiil ile (aslında olduğu gibi) bir kaziyeye kombinezonu teşkil edileceğine her failden veya mefulden sonra fiil tekrar ediliyor, ve o zaman cümle hitabete lâayık bir turnür alıyor:

"Bu kervanlar âlimler getirir, merak sahibi adamlar getirir, zenginler getirir, hahamlar getirir" — "... zenaat sahibidirler, yemişçidirler, köylüdürler, çobandılar, arıcılardır."

Küçük zühuller

Bâzan küçük bir dikkatsizlik, subjektin (failin) yanlış anlaşılması, tekmil cümlelerin mânasını değiştirir. İşte aşağıdaki cümlede böyle bir teşkil zühulü vardır:

"Nasın kalbinden berrak *sevgi kaynağı* fışkırtan sözleri, o zamana kadar görünmeyen dipteki akıntıları yüze çıkararak berraklığı bulandıran *sarımtırak sulu* bir nehir olmuş."

Burada umumi subjekt (yâni nehir olan) "*sözleri*" görünüyor; halbuki aslında [*sevgi kaynağı*]dır, cümlelerin bütün ruhu da buradadır:

Kaynak... nehir olmuş.

İstiare bununla ve cümlelerin içinde geçen diğer suya mahsus şeylerle (dip akıntıları, sarımtırak sular, yüze çıkmak, berraklığı bulandırmak... vs.) temsil halini alıyor.

Cümlelerin fransızcası şudur:

"*La claire source d'amour que sa parole faisait jaillir du cœur de la multitude est devenue un large fleuve aux eaux jaunâtres dont les courants de fond, jusqu'alors invisibles remontent en surface et troublent la limpidité.*"

Herkes tereddüt etmeksizin (*La claire source d'amour*) un (*est devenue un large fleuve*) fiilinin subjekt olduğunu görür.

Bu ibarenin tercümesinde mânayı karıştıran bir altüstlük de vardır: İbare, vak'aların cereyanı sırasıyla, tabii olarak, iki kısma ayrılıyor; *dont* edatiyle başlayan ikinci kısmın delalet ettiği hadiseler birinciden sonra vukua geldiği için, cümleyi teşkil eden söz zincirinde de bu şeyler — fransızcadaki olduğu gibi — aynı sıra üzerine tertip edilmiş olmalıdır.

Hadiselerin cereyan sırası şudur:

Evvvela: *Sözlerinin halkın kalbinden fışkırtmakta olduğu saf sevgi kaynağı geniş bir nehir olmuş,*

Sonra:

O zamana kadar görünmeyen dip akıntıları yüze çıkararak berraklığı bulandırmış.

Mütercime cümleyi altüst ettiren bir sebep vardır, o da fransızcadaki "*dont*" edatının vazifesini türkçede hakkıyla eda etmek endişesidir; fakat mânanın tabii iki kısmını temsil eden cümlelerin iki kısmı sadece arka arkaya getirilse, virgül veya *ve* ile bağlansa, yine ikincinin birinciye tabii olduğu sarahatle anlaşılır.

Aynı ibarede kullanılan bir sıfatın tertip tarzında da fark edilen bir lisan inceliğine işaret etmeden geçemeyorum:

"sarımtırak sulu" mu, "suları sarımtırak" mı?

Her iki tertip tarzı lisanımızda vardır, ve bu mürekkep sıfatların ikisi de doğrudur. Fakat mânalarında ince ve ince olduğu kadar mühim bir fark vardır, o da birincinin ikinci unsurunu teşkil eden (sulu) sıfatının zihinde uyandırdığı hayaldir. Bu sıfatı basit olarak kullandığımız mevzuların (sulu süt, sulu insan...) hayali ister istemez buradaki mevzua da karışıyor, ve seri' bir an içinde zihin onu geniş bir nehre yakıştırmıyor.

Geniş bir nehirin *sulu* olduğunu söylemek... işte garabet buradadır. Fakat (*suları sarımtırak*) denilirse o nehir tasvir edilmiş olur.

Aşağıdaki cümleye de bakalım :

"Vefasız muhalif, anlaşılmazlık, tânüteşni", ve hatta alay ve tezyif mübeşşiri yeni bir gufrana erdirmiş."

Fransızcası şudur :

"L'adversaire perfide, l'incompréhension, la calomnie et même la moquerie ont atteint le messager d'une grâce nouvelle."

Burada işaret edilecek en mühim zühul (ont atteint) fiilinin mânası ve cümlede görülen mütemmimin hangi kelimeye ait olduğudur :

Atteindre "erdirmek" değildir, "ermek" ve "isabet etmek" tir. Esasen fransızcada binası causatif basit fiil yoktur.— (de) ile teşkil edilen mütemmim (d'une grâce nouvelle) fiile değil le messager objektine (me'ulüne) aittir: yeni rahmetin (inayetin) müjdecisi: "Peygamber" mânasında bir perifrastır.

Mürekkep subjektî teşkil eden isimlerin intihabını da kusursuz görmek mümkün olmayor :

1— Muhalif, hasm, düşman hakkında vefasız den ziyade hain dense muvafık düşer. Dost vefasızdır: "Dost bivefa, düşman kavi, tali' zebun."

2— Tânüteşni' mi, "iftira" veya "bühtan" mı? Fikrince tânüteşni' (calomnie) nin değil diffamationun mukabilidir.

3— Alay ve tezyif... bu çiftin bir haddi fazladır, çünkü bu, "Tânü-teşni" gibi lisan tarafından hazırlanmış değildir. Mütercim, mânayı hakkıyla eda titizliğiyle iki müradif tâbiri beraber kullanmıştır.

Ruşen bu titizliği kitabın bir başından öbür başına kadar göstermiş, bir kelime, tâbir veya ifade ile iktifa etmediği yerlerde çifte çifte tâbirler, ifadeler bulup hepsini bir arada kullanmıştır :

İşaretler ve alametler (signes), dusturlar ardında gizlenen saklı zâflar, kızgın sıcak yol (torride), çetin ve inatçı ümit (tenace), hurafeler, batil iyikatlar (préjugés), kalbinin kılbinde, can evinde (dans le cœur de son cœur), zaman sıkıştırır, acele eder (le temps presse), seçilmiş ve affile mübeşşer kılınmış (l'élü).

Filozofun kastları o kadar müthiş değil, niyetleri o kadar korkunç değil... vs. vs.

Bâzan bir kaç unsuru ikişer defa tercüme edilmiş tekmiil cümlelere tesadüf ediyoruz :

Ve sadedit, inanlı, ve reybi inansız, yorgun, bezgin ve ümit ile dolu, susuzluktan ölen bütün kervanlar...

(Et des caravanes entières.... crédules et sceptiques, lasses et pleines d'espoir, mourant de soif)

Tercümede sıfatların karşılaşması sanatı kaybolmuş.

Denilebilir ki bu inşa tarzında hiç bir şey haşiv sayılmıyor.

Titizlik, acele ve kararsızlık... bu inşa tarzını ihtiyar ettiren sebepler bunlar olsa gerek: bir tâbir beğenilmiyor, bir ikincisi daha bulunuluyor, ikisinden birinin tercihi için mukayeseye vakit yok; mukayese ve tercih vazifesi karie bırakılıyor.

Mihaniki tercüme usulü Ruşeni epeyce fransız kâlıpları üzerinden taslaklar (calque) çekmeğe sevketmiştir :

Umumun parası (l'argent public), siyasi halitalar (combinaisons politiques), para çiftçiliği zanaeti (le métier de fermier d'argent), isyanı nasihat etmek (conseiller la révolte), daha iyi sevmek (aimer mieux)... vs.

(L'argent public) umumun parası değil, devletin hazinesi dir. Siyasi kombinezonlar demek acaba halitalar demekten daha muvafık olmaz mı? Politika ve gazetecilikte bu tâbir çok kolay anlaşılır. Para çiftçiliği tâbirinden ne mâna çıkarılabilir? Çiftçilik değil, mültezimlik. (ferme, fermaje, affermer ile mukayese ediniz)

İsyana teşvik etmek varken (isyanı nasihat etmek) demeğe bir lüzum var mıdır ?

Lisan işaretlerinin kıymetleri arasında büyük bir sarsılma husule getiren bu usulün tehlikelerini ne kadar iyi görsek lisan o kadar fazla kazanır. Fakat maksadım yanlış anlaşılmasın, lisanın kat'i bir muhafazakârlık taraftarı değilim; lisanın en büyük ihtiyacı: her şeyi en vazih, en güzel ve en kısa yoldan anlatabilmektir. Yenilikler bu umumi ihtiyaçlara muvafık olmazsa makbul olamaz. Ruşenin bu miyara göre çok güzel buluşları ve kullanışları vardır :

Seçilmez (imperceptible), tânedilmez (irréprochable), pervasız (hardi), aylak dolaşmak (fainéantiser), kıskaklamak (tenailler), din yayıcısı, dinleyiciler halkası (le cercle des auditeurs) vs. vs.

Ruşen san'atkâr bir naşirdir. İşte "Bir yaz tahassüsleri", "Damla Damla", "Geçmiş günler",...

Bu nesirlere herkes gibi hayranım. Tekrar tekrar okudukça da zevk buluyorum. Buradaki mülahazalarım sırf "Adem Oğlu" nun tercümesinde kasti olarak tatbik edilen mihaniki, taslakçı ve arhaik usule racidir. Bundan büyük edibin umumen tastik edilmiş şöhret ve iktidarına zerre kadar hâlel gelmez. Böyle bir tercüme usulü, gençlere nümune olmak ihtimaliyle lisan için bir tehlike teşkil etmeseydi biz de tek bir satır bile yazmazdık. En büyük yâsim Gramere istediğim gibi misal bulmadan "Adem Oğlu" nun mutaleasını bitirmiş olmaktadır.

Ne yapalım, Ruşenin eski eserleri var olsun.

AHMET CEVAT

KOTRA İLE DEVİRİ ÂLEM

Tek başına ufacık bir Kotra
ile bütün dünyayı dolaşan
ALAIN GERBAULT un
harikulâde sergüzeşti .

Nakleden: S. S.

(Geçen nushadan devam ve son)

II

Bu ilk cür'etkâr teşebbüsün böyle muvaffakiyetle neticelenmesi Gerbault'un büyük emelinin tahakkukunda ümidini artırdı, azm ve şevkîni kuvvetlendirdi. Devri âlem seyyahatının ikmalini ertesi seneye brakarak kotrasını New York'ta terketti, kışı vatanında geçirdi, binlerce dolar sarfiyle ameliyata iki ay büyük bir faaliyetle devam edildi. İlk seyya-

hatından aldığı tecrübelerden istifade ederek kotranın tehzizatını daha kolay kullanacak surette terkip etti.

Ağustos 1924 te Alain Gerbault New York'tan hareket etti, son intibası devâsâ bir şehir manzarası idi. Karadaki hayatının bütün müşkilâtından kurtulduğuna memnun, uzak Adalara doğru yelken açtı.

Kotra yine fırtınalardan pek ziyade hırpalandı, bir müddet mütemadiyen tulumba çekmek mecburiyeti hasıl oldu. Bermudes Adalarında yeniden tâmirat yapıldı. O zaman Gerbault, Fransada yeni bir kotra inşa ettireydidaha ucuz olacağını hesap etti.

Antilles Adalarından geçerken oranın eski ahalisi olan karaibleri düşündü, Christophe-Colombu o kadar samimiyetle kabul ettikleri halde zalim müstevliler tarafından ifna edilmişlerdi.

Panama kanalından geçerken orada gördüğü intizamı pek ziyade takdir etti. Balboa limanında bir senelik yol için hazırlıkta bulundu, bir seneden evvel erzak tedarik edecek ve gemisini ciddî surette tâmir ettirecek tezkâhlar bulunan bir limana varabileceğini ümit etmiyordu. Halbuki anbarlarının hacmı istia-bisi bittabi pek mahdut idi.

Bahrimuhiti-Kebire en fena mevsimde çık-

mişti. Hava durgun, akıntılar ise pek kuvvetli olduğundan kotrayı Şimale atıyordu. Bir kaç gün gülünç surette zikzak bir yol tâkip ettikten sonra müsait ruzgâra tesadüf etti, kotra en büyük sür'atini buldu. Bâzi günlerde 144 mil mesafe kat'etti.

Güvertesine düşen kanatlı balıklar ile sapladığı doradolardan başka Gerbault'un gıdası

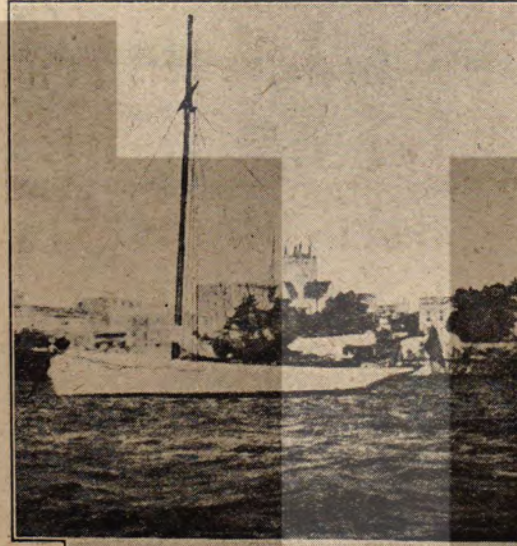
pirinç, un çorbası, biskuit ve patates-ten ibaret idi. Bu tertibin, en büyük mukavemeti bedeniye tamin ettiğini tecrübe etmişti.

Artık yaklaşmakta olduğu Polynesia'yı ve ehalisini, çocukluk hül-yalarını dolduran Kanak'ları düşünüyordu, bir asır geç kalmıştı, Kanaklar çoktan medeniyeti kabul etmişlerdi. Orada ne bulacaktı, şevk ve neş'e mi, yoksa inkisarı hayal mi?

İlk gördüğü Akamaru adasının bedîi manzarası karşısında, bütün okuduğu tasvirler sönük kalıyordu. İlk intibasını şöyle hikâye eder:

«Göz kamaştırıcı beyaz mercandan bir kumsalın kenarındaki Hindistan cevizlerinin sık dalları ruzgâr ile dalgalanıyordu. Ötede yükselen dağlar, demir — ağaçların yeşilliğiyle lagon [1] suyuna mercanın verdiği mütenevvi renklerin tezadı lisanla târif edilemez... Adada hayretfeza bir sükûnet hüküm sürüyordu... Gemicilik mesleğini ihtiyar etmeseydim ben o memlekette yaşamak ve ölmek isterdim...»

(1) Göl.

Bermudes ;
Fort-Hamilton
Limanı

Saint-David Adası

Uğradığı başka bir Atol adasında şöyle bir manzara ile karşılaştı:

«Beyaz mercandan müteşekkil sahilde çıplak çocuklar güneşte oynuyorlardı. Deniz kenarında Hindistan cevizleri arasında pek bedîî kulubeler vardı. Sahildeki sığıklara dalgalar çarpıştığı halde tehlikeli kayalar olduğunu denizin sathında hiç bir şey belli etmiyordu.

«Terazili bir *piroz* (1) sahilten ayrılarak yaklaştı; bir erkek çocuğu kürek çekiyor, saçları ve kuşakları çiçeklerle süslenmiş iki kız şarkı söylüyorlardı, genç ve pürüzsüz sesleri deniz üzerinde ta uzaklara in'ikâs ediyordu...»

Gerbault bir çok adalara uğradı, yerliler ve müstemlikler ile görüştü, her tarafta büyük bir hüsnü kakul buldu, fakat bazı adalarda, bilhassa Fransız idaresindeki lerde medeniyet ancak çirkinlik, ve sefalet getirdiğine derin bir teessüfle şahit oldu. Oluklu saçtan kulübeler içinde, çirkin Avrupa esvapları giymiş yerliler verenden, türlü hastalıklardan kırılıyorlardı. Millî kıyafetlerini ve âdetlerini muhafaza edenler herhalde daha mes'ut idiler. O adalarda para te dahül etmezdi, meyvelerin mebzuliyeti, iklimin letafeti, haftada beş altı saattan fazla çalışmaya lüzum brakmıyordu.

Alain Gerbault Pazar 12 Kânunuevvel 1926 da Greenwich mükabilindeki nısfinehar daireden geçmişti, ertesi sabah, Şark takvimine riayet edilen Fici adasına uymak için Salı 14 Kânunuevvele geçti.

Okyanosyanın lâtif adaları arasında bâzen

(1) Oyuşmuş ağaç kütüğünden yekpare kayak.

de müthiş manzaralara tesadüf ediyordu. Bir defa, gemicilikteki malûmatı sayesinde muhakkak bir tehlikeden kurtuldu. Etraf kararmıştı, barometre mütemadiyen düşüyordu. Australia sahilleri ile kendi bulunduğu nokta arasında bir siklon harekette olduğunu anladı, tâkîp etmesi melhuz olan daire ile tazyik merkezini hisap etti, olta vurarak oradan uzaklaştı.

Bahrimuhiti Hindye dahil olarak avdet seyyahatına başladı. Reunion adasında gemisini bir daha tâmir ettirdi. Medeniyet merkezlerinde kaldığı müddet hep ruhan muztarip oluyordu. Şimdiki insanların çalışmadıkları zaman gü-rültü ile kendilerini sersem etmekten başka şey bilmediklerine kan'idi.

Afrikada Durban şehrine uğradı, o civarın ahali olan Zuluları, «birer peştemala sarılmış, samimî ve mütebessim çehreli, heykel vücutlu» zenciler diye târif eder.

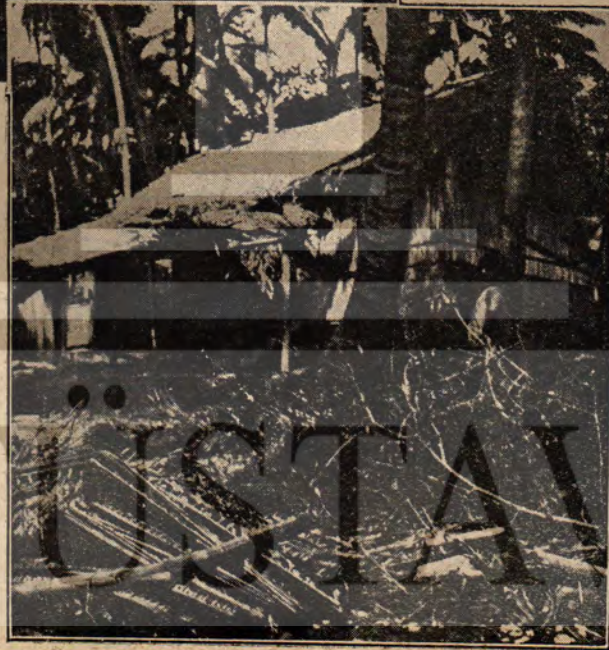
Fırtınalar Burununu dolaşırken

gemisinin direğinden daha yüksek, 14 metro irtifaında dalgalar gördü, köpek balıklarının hazin haykırışını işitti.

Cap limanı havuzlarında gemisini bir ay bırakarak tâmir ettirdi, boyattı. Şehir bedîî bir manzara arzlemiyorsa da etrafında muhteşem dağlar vardır. Table (masa) dağı bulutlarla örtüdüğü zaman rüzgâr Cenubi-Ggarbîden sağanaklar halinde eser, tozları savurur. Durban İngilizlerle meskûn olduğu halde Cap ahali-

*Fırtına
ve
Yerlilerin
kulübeleri*

nin çoğu Boerdir; yerlileri pis kıyafetli, mütereddi zencilerden ibarettir.

Gerbault büyük Napoleon'ın *esareti* hatıralarıyla dolu Saint-Helen adasına, ve onu *müteakiben* Ascension adasına uğradıktan sonra hattı üstüvayı geçti, Cenup denizlerinde üç sene kaldıktan sonra Şimalî nisfikürede bulundu, o gece Kutup yıldızını tekrar gördü. San-Antonio civarında, sahile

yakın uykuya yatanın cezasını çekti: gece yarısı bir sadme duydu, güverteye koştu, kotra bir mercan kayalığına oturmuştu. Şafak sökerken deniz cezir halinde olduğundan bir yara tırmandı, çıplak bir manzara ile karşılaştı, beş mil mesafede bir az yeşillik ortasında küçük bir köy gördü, oraya yürüdü, imdat istedi. Bir kaç saat sonra bir Portekiz remorkörü Gerbault'u Yeşil Burun adasına çıkardı. Kotrayı orada tâmir etmek lâzımdı. Artık mevsim ilerilemiş olduğundan soğuklardan evvel Fransaya avdet etmek imkânı kalmamıştı, kışı orada geçirmek iycap ediyordu.

Güzel seyyahatının hitama yaklaşması kendisini pek mahzun ediyordu. Adada hatıratını yazmakla meşgul idi, fakat nasırlanmış ellerine artık kalem yakışmıyordu. Pek sevdiği tennis oyununda bile artık bir haz duymuyor, ancak sıhhati bedeniyişini muhafaza etmek için oynayordu. Kalbinde engin denizlerin hasreti, ha-

yalinde Okyanosya adalarının hayretteza manzaraları o kadar kuvvetle nakşolunmuşken memleketine avdet etmek onu sevindiremezdi, orada hürriyete vedâ edecek, meşhur olmanın bütün sıkıntılarına mâruz kalacaktı.

Büyük yelkeni parçalanmış olduğundan Le Havre'dan yeni bir yelken ısmarlamıştı, onu hamil olan Portekiz posta vapuru yolda gark oldu, bir yelken daha ısmarlamak lâzım geldi.

Nihayet 16 Mayıs 1929 da Yeşil Burun adalarından hareket etti. Halk kendisini teşyi için rıhtımlarda toplanmıştı. O sıradaserin bir ruzgâr esti, kotra temamiyle bir yana yatarak uzaklaştı.

Gerbault'un meşakkatları bitmemişti. Yolda gözleri ağrıdı, on beş gün *cojonctivite catarrale* dan muztarip oldu, iki gözü aktığı halde ruzgârlar, köpükler içinde çalışmaya mecburdu.

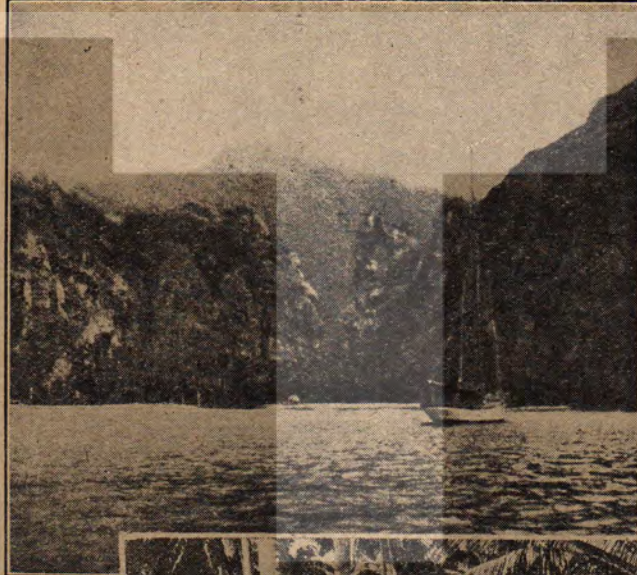
Cenup denizinin son hatırası olan Cenup salibi bürcü ufukta kayboldu, her gece kutup yıldızı daha ziyade yükseliyordu. Le Havre limanında Alain Gerbault cür'etkâr sey-

yahatını merak ve iftihar ile tâkip etmiş olan vatandaşlarına ve dostlarına kavuştu.

Şimdi yeni bir gemi inşa ettirmekte, yeni seyyahatlara hazırlanmaktadır.

Alain Gerbault'un eserlerinden telhisen nakledilmiştir. (1)

(1) Üç cilt olarak neşredilmiştir: I) *Seul, à travers l'Atlantique*; II) *A la Poursuite du Soleil*; III) *Sur la Route du Retour*.

ünirenin

Defteri

Nakleden : MEBRURE HURŞİT

Kocasını çok sevdiği
halde onun kendisini aldattı-
ğından şüphelenen hassas
bir annenin hatıra defteri.

Geçen nushatan devam

II

Biricik Tesellim

26 Mayıs

Bu akşam da, bu yılın bütün akşamları gibi, yapayalnızım.

Galip nerde ?

Bunu sormadım bile ona. Artık o ezeli "Klube gidiyorum." yalanından usandım.

Ama işin doğrusunu da söylemeliyim : Bu gün pek âlâ Şehap beylere götürmek istedi. Hoş bir salon komedisi oynayacaklarmış. Fakat Lâmia hanımın da bu piyeste rolü olduğunu öğrenince hevesim kaçtı, vazgeçtim.

Ne ise artık bunları düşünmiyeyim. Yanımda her şeyi unutturan, her şeyden mukaddes bir tesellim var.... Dadiyi bu akşam sinemaya gönderdim. Yavrumu ben bekliyorum.

Özer bey arka üstü uyuyor, sol kolu da yataktan

dışarı sarkmış. Pembe avuççuğu çarşafının kenarını sıkı sıkı tutuyor. İşlemeli takkesi yana doğru çarpılmış. Bu halile uykudan şişmiş yüzüne hoş bir çapkınlık gelmiş.

Islak dudacıklarını ara sıra büküyor gibi bir şeyler yapıyor ve biraz da mırıldanıyor, civıldıyor.

Şekerli, kaymaklı, tatlı ballı biricğim! İçimden seni öpe öpe yemek geliyor ama uyandırılmağa gelmezsin bilirim!

Özer bey ilk uykusunda rahatsız edildi mi bir daha ikinci uykusunun vakti gelinceye, yâni aşağı yukarı saat bire kadar tekrar uyumak istemez. Her gece uykusu iki bölüktür. Arada üç çeyrek saat türkü söyler, kollariyle bacaklariyle jimnastik yapar, sütünü içer... İyiyatlarına pek düşkün bir beyfendidir.

Önümüzdeki 4 Haziranda 19 ayını bitirecek. Onu çok kuvvetli, hele yaşına göre epiy büyük buluyorum. Dadiısı Taksim bahçesine gittikleri vakit yavrumu daha büyük zannettiklerini anlatıyor. Ama belki de bunu hoşuma gitsin diye mahsus söylüyor.

Özerciğimin bütün çocukların en büyüğü, en kuvvetlisi, en güzeli, en akıllısı olmasını o kadar isterim ki... Annelik gururu ve hotbinliği galiba kabahat sayılmaz.

Buna rağmen oğlumun sevgisi, gözlerimi kör etmiyor. Yakışıklı bir oğlan olacağı şimdiden belli ise de öyle harikulâde bir zekâ göstereceğine dair hiç bir alamet yok. Daha doğru dürüs konuşamıyor bile. Jülide Servetin miniminisi benimkinden sade iki ay büyük olduğu halde bülbül gibi. Ama şunu da söyleyeyim ki ben Özerin lakırdılarına bayılıyorum.

“Anne” yerine “Anna” diye “n”leri öyle bir çatlatıyor ki bu iki hececik ile benden her istediğini koparıyor. Babasının resmini göstererek “Tata Popo” diyor.

Bir kaç gündən beri daha iyi.... Ama yine de sabahları doktor gelip bir muayene ediyor. Ve bugün o kadar yüreğim titriye titriye yüzüne baktığım halde ağzından şöyle rahat nefes aldırarak “Kat’iyyen merak etmeyin!” şeklinde bir şey çıkmadı.

Bu çok sevgili küçük mahlûkun en ufak bir rahatsızlıkla bir kaç saat içinde elimden gidebileceğini düşündüğüm vakitler aklımı kaçırır gibi oluyorum. O zaman hemen kalkıyor, yumuğumun beşiğine koşuyorum ve ancak kollarının bacaklarının debeleştiğini görüp

muntazam nefeslerini, tatlı uyku dilini dinledikten sonra rahat ediyorum.

Ben işte evlâdımın yanında otururken Galip de bir yanda Güzin Lâmia hanımla başbaşa kalmak için fırsatlar gözlüyor! Artık eskisi gibi bu takım flörtlerin yarı mâsumiyette kaldığına inanmıyorum. Kendi tecrübelerim ve annemin söyledikleriyle gözüm açıldı.

Yavrumu beklerken oyalanmak için Galibin arkadaşlarını kabul ettiği ve nadiren ayağımı bastığım yazı odasına gittim. Bir kaç gazete almak istiyordum.

Kocaların en dağınık ve savruğu olan Galip yazıhanesinin kilidinde anahtar destesini olduğu gibi bırakmış — Ama şunu da söyleyeyim ki, karısına pek emniyeti vardır. — Şeytan dürttü. Dürttü ama bir an için olsun bu kötü şeytana uymak içimden gelmedi.

Yalnız ne olur ne olmaz, insanlık bu ya, belki dayanmam diye korktum ve ellerimi bir yere sürmeden kaçtım. Odama gelir gelmez kocama bekârlık zamanından beri hizmet eden Hüseyini çağırdım ve gazeteleri istedim. Biraz sonra getirdi. İçim de rahat etti; anahtarları kaldırmıştı.

Baş makaleyi, siyasî kısımları geçiyorum. İşte bir serlevha: “Fatih faciası”. Kocasına üç el silâh çeken kışkanç bir kadın. Zavallı! En üst tabakadan tutun da en aşağı tabakaya kadar hep aldatılan biçareler bizler... ama nasıl olur da insan sevdiğini kendi elile öldürür?

Yaprakları çeviriyorum. Tiyatro iylânları... açık muhabere kısmı.... Bu bir kaç satırlık yazıların arasında nice gizli facialar, komediler görüyorum. Birden bire gözlerim kararır gibi oldu. Sanki bütün kanım kalbime toplandı. Gazete elimden kaydı ve bir müddet bitkin, âdeta baygın bir halde kıpırdanmadan koltuğumun içinde kaldım. Kendimi toplamağa muvaffak olur olmaz heyecanla gazeteyi yerden aldım, gözlerim beynimi oğuldatan satırlardan ayrılmıyor. İşte:

Ga — Yaşasın! Yarın akşam — Cumartesi — bu musibet köyden kaçabileceğim. Saat onda, kararlaştırdığımız yuvada bulunacağım. Fakat ancak uslu durmak şartıyla gelebilirsiniz.

Gü.

Neden hemen, derhal bu “Ga”nın kocam, “Gü”nün de Güzin olduğuna iman ediverdim?

İyi düşünülürse iki heceden bu kadar büyük bir

mâna çıkarmak saçma olur. Zaten Güzinin İstanbulda olup olmadığını da bilmiyorum. Hattâ bugün Galibe Şehap beylerdeki suvareden bahsederken alay ederek:

— Gidersen, orada güzeller güzeli Güzin hanımı da görürsün!... Dedimdi.

Kocam cevap vermedi, bıyık altından gülümsedi. Acaba Güzinin burrda olmadığından haberi yok muydu, yoksa benimle eğleniyormuydu? Bilmem. Fakat bu satırların Güzin hanımdan kocama hitaben yazıldıklarına eminim, hemde muhakkak surette eminim.

Tekrar mel'un satırları okuyorum: Her kelime harekete geliyor, gözümün önünde ahtapot şeklini alan bütün cümlelerin tantakülleri imiş gibi yılanımsı kıvrıntılarla canlanıyor. Kim bilir ne dalaverelerle kocayı aldatıp günahların en müthişine doğru koşarken haykırılan şu "Yaşasın!" ne hayasız bir şey....

"Yuvada bulunacağım!"..... Kendimi tutuyorum ama göz yaşlarım yine de akıyor. Yuva! Kararlaştırılan yuva!

Demek ki onca zamandır korktuğum şey doğru çıktı!

Demek ki İstanbulun gizli bir köşesinde bütün ruhum, benliğimle kendimi verdiğim adamın bir aşk yuvası var ve bu yuva benim ve evlâdımızın yaşadığı ev değil!

Son kelimeler bütün tiksinti veren lâubaliliklerine rağmen içime biraz ümit düşürüyor: "Fakat ancak uslu durmak şartıyla gelebilirsiniz." Öyle ise bu hain kadın kocamdan ne istiyor? Her halde onu sevmiyor! Hiç bir zaman seven kadın bu cümleyi yazmazdı!

İşte dadı sinemadan dönüyor. Odasına göndereceğim, bu gece orada yatsın. Kendim için de Özerin yanına bir yatak yaptıracağım. Bugün Galibi görmek. Hayır.... yapamam. Belki burada, oğlumun başucunda nevmiit olmamak kuvvetini bulabilirim.

Ah benim biricik, sevgili teselli membaım!

III

Korkular

27 Mayıs

Hazin bir günün, hazin, çok hazin başlangıcı.

Yağmur yağıyor. Şu son fazla sıcak günlerde o kadar özlediğimiz bu yağmur kederime ne de iyi uyuyor. Felâketlerin hepsi birden üzerime çöktü. Yavrum gecenin sonunu fena geçirdi, ateşi vardı. Kendini yatağın içinde oradan oraya atıyordu. Bu sabah da yine pek iyi değil. Uyuyor, ama rahat edemediğini hissediyorum. Doktor Rıfatı büyük bir sabırsızlıkla bekliyorum. Allah-cım, öteki derdimden sonra bir de başıma bu endişeyi göndermek reva mı?

Hem artık hiç bir şüphem kalmadı. Bu sabah Galibi gördüğüm zaman, sakin olmağa çalışarak sordum:

— Güzin hanım da gelmiş mi idi?

Cevap vermeden evel duraladı:

— Galiba gelmemişti, hayır, hayır gelmemişti.

Ben tekrar ısrar ettim:

— Yoksa İstanbulda değil mi?

Elini sabırsız bir hareketle saçlarına doğru götürdü, kaşlarını çatarak:

— Canım ben ne bileyim? Güzin hanımın bekçisi miyim? Zaten senden rica ediyorum, bir daha bana her ne sebebe ise nefret ettiğin bu kadının lâkırdısını açma.

İçime öyle sonsuz bir kin birikiyordu ki canım artık fazla bir tek kelime söylemek istemedi. Yavrum hakkındaki korkularımı da açmadım. Zarar yok! O dışarlarda eğlensin. Merak ve endişe yükünü ben yalnız da taşımasını bilirim. Oğlu artık sade anasının oldu. Evladımı ondan geri alıyorum.

Saat ona doğru Özerin başucunda dadı ile doktoru beklerken hep bu hazin şeyleri düşünüyordum ki, Katina, elinde Tokatlıyandan gelme büyük bir kutu ile içeri girdi.

— Adam bekliyor, hanımefendi için olup olmadığını iyi bilmiyorlarmış. Dedi.

Kutunun üzerinde:

Hasan Galip beyefendi refikaları

Hanım efendiye

13 numero, Şişli, istasyon sonu.

ibaresini okudum.

Halbuki biz Ayaspaşada oturuyoruz. Ve ben adresimi daima Münire Galip diye veririm. Bu işte bir yanlışlık olacaktı. Kutuyu getiren adamı çağırtım:

— Ben size bir şey ısmarlamadım. Ne olduğunu da bilmiyorum. Alınız geri götürünüz. Dedim.

Adamcağız:

— Vallahi efendim, biz de bu işte bir yanlışlık var dedik. Çünkü zatı âlinizin adresini biliyoruz. Fakat bir beyefendi gelip ısmarladı. Şişli istasyon sonuna da gidip kimseyi bulamayınca... İstanbulda Hasan Galip çok...

— Alınız bunu, götürünüz! diyebildim.

Ve doya doya ağlamak için odama koştum.

Tesadüf işte bu surette kocamın bütün sırlarını elim geçirmiş bulunuyordu. Güzin hanımla bu akşam randevusu olduğunu ve buluşacakları yeri biliyorum. Galip beni aldatmak için hazırladığı bu evde ismini bile saklamak lüzumunu duymamış ve cinayet arkadaşı da kendine burada "Hasan Galip bey refikası" süsünü vermiş!

Kocamın cinayet işlemesine mani' olmak benim vazifem değil mi? Tahkikat yapmak, mücrümün peşine düşmek gibi şeylerden tiksiniyordum. Fakat şimdi onu bu yoldan uzaklaştırmak, bu kadının elinden kurtarmak için ne mani' var?

Galip öyle yemeğine eve geldiği zaman ona "Her şeyden haberim var!" diyip, gözlerimin ne suretle açıldığını anlatabilirim.

Evet ama inkâr edecek. Bu gibi kadınlarla düşe kalka yalan söylemesini kim bilir ne güzel öğrenmiştir. Ben de ona kafa tutmağı o kadar az bilirim ki...

Bütün bunlardan olsa olsa bir kavga çıkacak. Kapıları vurarak fırlayıp gidecek, yemeği klüpte yiyecek, ondan sonra da bir güzel "Şişlinin" yolunu tutacak.

Daha iyisi ona bir şey söylememeli ve bu akşam ondan evel Şişli 13 numroya gidip kapının önünde beklemeli. O vakit artık inkâr edemez. — Ve kocamı bilirim — karısıyla metresinin arasında kalınca aklından tereddüt etmek bile geçemez. Ama sokakta onu beklemek, sonra o vaziyette karşılaşmak pek feci olacak!

Ne çare başa geldi, çekilecek!

Aynı gün, saat iki.

Doktor geldi. Beni meraktan kurtaramadı. Çocuk iyi değil. Ateşi artıyor. Durmadan hıçkırıklı güzel sesi ile:

— Annam... çocuk... Diyişini dinliyorum. Tir tir tiritiyor. Kollarını bacaklarını yokluyorum, ter içinde.

Doktora sordum:

— Tehlikeli bir şey mi? Bana doğru söyleyin. Bilmek istiyorum, dedim. Başını salladı, sanki pek kestimiyormuş gibi dudaklarını bükererek:

— Tehlikeli mi?... Bilinmez ki... Şimdilik ateşten başka bir şey yok. Bu da geldiği gibi geçebilir.

— Ya geçmiyecek olursa?

— O vakit bir çocuk hastalığı başlangıcı olabilir.

— Kızamık mı?

— Ya kızamık, ya kızıl.

— Çiçek olmak ihtimali yok ya?

Çiçek hastalığı! İşte gözümü yıldırان hep bu...

Bu sabah gazeteye helecan içinde baktım. Salgının şiddeti azalıyormuş ama yine de epiyce kurban veriyormuş.

Kim bilir benim gibi daha nice anneler var ki şimdi ellerinden yegâne tesellilerini yıkmıştır. Acaba Rab-bim bana acıyacak mı?

— Çiçek olmak ihtimali yok ya?

Doktor bir şey demedi. Gönlümü azap ve meraktan kurtarmak için kendi kendime söylediklerimi o da tekrarlardı: Çocuğun zayıf olmadığını, şimdiye kadar telâş edilecek hiç bir âraz göstermediğini, ne yüzünde, ne vücudünde hiç bir kırmızılık gözükmediğini söyledi,

Fakat ne deseler, ne desem, ne düşünsem içim rahat etmiyor.

Bugün öyle yemeğinde Galiple pek az konuştuk ama kocamın her halinde bu sabahki öfkesini... ve yahut de kim bilir, belki bu akşam işliyeceği ihaneti affettirmek için, fazla bir nezaket vardı. Sordu :

— Özer iyi mi ?

— Hayır, dedim; bilakis geceyi fena geçirdi. Çok merak ediyorum.

Kederden olduğu kadar sinirden de gözlerime yaşlar doluyordu. Galip kalktı ve beni öpmek istedi.

O vakit aklıma yine dudaklarını ve yanaklarını öptüğü kadın geldi.

İhtiyarsızca kendimi çektim, dudakları sade saçlarımaya değer gibi oldu.

Yerine otururken yüzüne baktım, sap sarı kesilmişti; hemen biraz sonra bardağının ayağını kırdı.

Yemeği başka lâkırdı etmeden bitirdik. Galip sigarasını yakarken ben de oğlumun yanına çıktım.

Yarabim, bana acı ve cesaret ver. Üzerime yığıldığın kederler içinde sana karşı duyduğum imanı sarsılmadan taşıyabilmeliğim için tevekkül ve sabır ihсан et. Ben öyle küçük, öyle zayıf bir kulunum ki! Bütün bu korkulara, heyecanlara karşı koyabilmek için o kadar az kuvvetim var ki!

Beni tecrübeden geçirmek istiyorsun Allahcığım, fakat bu birden gelen iki felâketin önünde aczimi duyuyorum. Onların yerine kocamın sadakati, oğulcağımızın sihhati yerine, bu dünyada hiç bir şeye yaramıyan şu sersem kulunu al, sade, sade onun canını al.

IV

Büyükada: 18 Haziran

Etrafımdaki her şey ne sakin, ne güzel, ne ferah verici!

Öğle güneşinin altından uyuyan köşkümlüğün önünde ardında sıra sıra yeşil çamlar... karşıda çelik renginde parlak bir deniz... İstanbul, Şişli bana sanki dünyanın öbür ucunda gibi uzak geliyor.

İstanbulla beraber mazi de, geçirdiğim o istiraplı, evet bütün kalbimle Allahtan ölümümü niyaz edecek kadar istiraplı saatler de uzak. Artık bütün bu sıkıntılar bitti ve maziye göçtü... Hayat yeniden öyle mes'ut bir parlaklıkla başlıyor ki, bu âni değişikliğe adeta inancağım gelmiyor.

Defterimin son satırları ne büyük bir ümitsizlik içinde yazılmış: "Onların yerine, kocamın sadakati, oğlumun sihhati yerine bu dünyada hiç bir şeye yaramıyan şu sersem kulunu al, sade, sade onun canını al."

Bunların ikindiye doğru, yumuğumun başucunda yazıyordum. Dadı kitap okuyordu. Doktor saat beşte gelecekti, ve yine "beklemek lâzım, şimdilik yeni bir şey yok!" diyeceğini bildiğim halde büyük bir sabırsızlıkla bekliyordum. Evet doğrusu yeni bir şey yoktu. Yavrumun terli vücudünde hiç bir leke görünmüyordu. Buna rağmen inliye inliye çırpınıp duruyordu. Çarşaflarını düzeltmek için elimizi üzerine değdirir değdirmez bağıyor, âdeta sinir buhranları geçiriyordu.

Saat dörde doğru kapı vuruldu. Kocamın sadık uşağı Hüseyindi. Bu adamın renksiz yeşil suratından, hiç bir mâna itade etmiyen gözlerinden, dudakları görünmiyen ağzından, bütün bu sinsi ve bana düşman bildiğim soğuk maskeden nefret ediyorum.

— Ne istiyorsunuz ?

— Beyfendi, küçük beyfendi nasıldır diye soruyorlar. efendim.

(Küçük beyfendi, Özer oluyor. Ah benim tatlı, sevgili küçük beyciğim.)

— Beyfendi dışarı çıkmadı mı ?

— Hayır efendim. Beyfendi yemekten sonra yazı odalarına çekildiler. Küçük beyfendi için doktor gelince haber verilmesini rica ediyorlar.

— Peki, dadı beyfendiye inip haber verir.

Demek kocam sokağa çıkmamıştı, yavruyu merak ediyor, ve doktorun muayenesinde bulunmak istiyordu. İnanılır mı? Bu şefkat o esnada sinirime dokundu. İçime o kadar kin dolmuştu ki, artık Galibin oğluma her hangi bir surette o'ursa olsun muhabbet ve alâka göstermesini çekemiyordum.

Varsın beni hasta biricğimle yalnız bırakıp o mah-lûkun yanına gitsin diyordum! Bu da bir nevi istirap gururu değil mi? Fakat o kadar acı duyuyordum ki!

Doktor saat beşi biraz geçte geldi. Dadı haberi götürdü ve kocam derhal yukarı çıktı. Fakat her zamanki iradeli, gayretli ve mutahakkim adamdan o kadar bambaşka, şaşkın bir halde idi ki biraz acır gibi oldum.

Hiç şüphesiz ki o da istirap çekiyordu. İçinde, o herkese kendini sevdiren necip hisleri ile çirkin arzusu arasında bir cidal başlıyordu.

— Beklemek lâzım. Şimdilik yeni bir şey yok.

Zaten umduğum bu sözleri doktor yavrucağumun saçları dağınık başını yastığa usulce korkun söylüyordu. Minimini hastam da :

— Dottor Öze baçı.... Dottor Öze baçı!... Diyor ve ağrıyan yerini göstermek için elciğizleriyle alınma vuruyordu.

— Beklemek ve... her şeye hazır olmak lâzım. Kriz geçince, bu akşam, nihayet bu gece bir şey gözükecektir. Çocukta muhakkak bir rahatsızlık başlıyor, yoksa ateş devam etmezdi. Mahallede iyi bir doktor var mı ?

— Neden?

— Bu gece için, beklenilmedik bir hadise karşısında kalırsanız diye...

— Taksimde bir hekim var : Doktor Hadi.

— Tanırım, çok akıllı bir gençtir. Kendisine bir kaç satır bir şey yazıp size vereyim. Lüzumunu görür görmez saat kaç olursa olsun çağırınız.

Doktor gidince Galiple beraber bir kaç dakika yalnız kaldık. Orada bulunduğu ehemmiyet vermiyormuş gibi yaparak yüzüne bakmadan, lâkırdı etmeden odanın içinde gidip geliyordum.

Nihayet sesinde sahte bir ahenkle :

— Münire bu akşam yameğe evdeyim, dedi.

Vicdanımı açık bir kitap gibi okuyordum. Kendi kendine :

“ Sahiden bu kadar endişe içinde şu zavaili Münireyi yalnız bırakmak fena olur. En iyisi uzlaşmak. O kadar çılgınca sevdiği başbaşa yemek hazzını ona bahşedelim, sonra vazifemi yapmış olur, Şişliye giderim.” Diye düşünüyordu.

Galibin evde yemek teklifi bir gün evel beni sevinçten çıldırttı. Fakat endişelerim, acı kararlarım artık beni değiştirmişti.

Soğuk bir tarzda :

— İstersen sen burada yiyebilirsin. Ben incek değilim. Zaten iştaham da yok, dedim.

Eğer o ana kadar

belki ihanetini öğrendim diye içinde bir şüphe vardise, bu şüphe derhal silindi. Yüzü sarardı, dudakları büzüldü. “ İtiraf edeyim, ondan af dileyim mi? ” Diye tereddüt eder gibi olduğunu hissettim. Fakat yeni hevesinin verdiği kötü têsir bu seferde iyi hislerine galebe çaldı ve sadece :

— Peki, nasıl istersen, demekle iktifa etti.

Yavrumun yatağının önünde ayakta durmuş onu elbisemle saklıyordum. Galip yaklaşmağa cesaret edemedi ve yeni bir duraklamadan sonra çıktı.

İnliyen çocuğumun yanında geçen o ağır, korkulu hazin saatler yine başladı,

Her dakika başında kalkıyor, üzerine eğiliyor, yüzünü kollarını, bacaklarını muayene ediyordum. Gittikçe teni pembeleşiyor, ateşi artıyor, fakat sivilce halinde hiç bir şey görünmüyordu... Saat sekize doğru evlâtcığım birdenbire uyandı, oyuncaklarını istedi.

Göğsünü ve kollarını açmamak için onlara dokunmaması lâzım geldiğini anlattım. Yerine ben oynadım o da uzaktan bakmağa razı oldu.

Gönlüm sonsuz bir ölüm acısı ile dolarken kuklaşının ipini çekiyor, lokomotifini kuruyordum...

Saat dokuza doğru tekrar ağır bir uykuya daldı. Onu sakinleşmiş görünce ben de uyuklamağa başladım.

Hafif bir gürültü ile uyandığım zaman Galibin, elinde bir şamdanla beşiğe eğilmiş, yakından oğluna baktığını gördüm.

Sokağa çıkacakmış gibi giyinmişti. Ayağında rugan iskarpinler, siyah pantolon vardı. Yalnız beyaz yeleşinin üzerine pijamasının ceketini geçirmişti. Saate baktım, dokuzu yirmi geçiyordu.

“ Gidecek, yarım saate kadar o kadının kolları arasında bulunacak.” diye düşündüm.

Bir an gidip onu metresinin bulunduğu evin önünde beklemek tasavvuru yeniden aklımdan geçti... Fakat bu yalnız bir an sürdü.

“ Hayır! Dedim, içimden. Benim yerim orası değil, burası.” Ve Allaha bütün samimiyetle, kadınlık gururumu, zevcelik hakkımı, şefkat ve sevgimi feda ettiğimi söylerken bu ferağat pahasına olsun oğlumu kurtarması için gönlümün gözyaşları ile yalvardım.

Birden bire Galip bağırды :

— Münire!

Kalktım... evlâdımaya ait bir şey olduğuna emindim. Bir lahza içinde zihnimden bütün kin ve nefretlerim silindi.

— Ne o? Ne var?

— Bak!

Mumun ziyasında parmağı ile çocuğun yüzünde ve kollarında belirmeğe başlayan donuk pembelikleri gösteriyordu. Çarşafı kaldırarak bütün vücudüne baktık. Her tarafında vardı. Heycandan deliye dönmüştüm.

— Allahcığım! Allahcığım! Bu ne? Acaba bu ne? Sakın çiçek olmasın, Galip, ha söylesene! Diye mırıldanıyordum.

Her şeyi unutarak kocamın ellerine sarılıyor, avuçlarımın içinde sıkıyordum.

— Sen burada kal Münire, ben hemen gidip doktoru getireyim.

Yarabbi o dönünceye kadar geçirdiğim zaman! O dakikalar ki dadı ile beraber ikimiz de deli gibi o pencereden ötekine koşarak sokaktan geçen arabaların gü-rültüsünü dinliyorduk!

Bir an yandaki odaya geçtim ve ağıhya ağıhya Alahtan o günkü isyanlarımı, deliliklerimi affetmesi için yalvardım!

Yavrum iyi olduğu takdirde kocamın ihanetine katlanacağımı, eski saf ninelerimizin tevekkülü ile o ne kadar gönlünü dışarlarda eğlendirse de aile ocağını sadakat ve sabırla bekliyeceğimi bir daha, hem de yeminlerle söyledim.

Nihayet kocam, yanında doktor Hadi bey dedikleri başı saçsız solgun yüzü, uzun boylu gençle geldi ve hemen Özerin muayenesi başladı.

Galiple ben bakıyor, bekliyor ve karanlıkta yürümekten korkan iki çocuk gibi elele tutuşuyorduk.

Beş dakika geçti, evet bütün bir asra bedel beş dakika!

Doktor Hadi söze başlamadan kocam sordu:

— Ne buldunuz, doktor?

— Efendim öyle sanıyorum ki ehemmiyetli bir şey değil. Henüz emin değilim. Kabarcıklar şimdilik bir şey ifade etmiyor.

— Ama bari söyleyiniz, çiçek olabilir mi? Diye mırıldandım.

— Hayır orası muhakkak. Her halde çiçek tehlikesi yok.

Doktor bunu, yani hastalığın çiçek olmadığını ne de sükûnetle söylüyordu! Bana nasıl bir hayat bahşettiğinin farkında bile değildi...

Artık kendimi kaybetmek üzere idim. Bitkin bir halde Galibin kollarına düştüm. Ama ne kadar, ne kadar

mes'uttum! Artık içime sonsuz bir emniyet doluyordu... Esrarengiz bir surette tatmin edilmiş gibi idim. Artık tehlike kalmamıştı.

Su çiçeği, kızamık kelimelerini işittim... ve bir göz-yaşı buhranı ile kendimden geçtim...

Bu sefer de beni tedavi etmek ve yatırmak lâzım geldi.

Bu mevsimde geceler kısa oluyor. Şafak vakti gözlerimi açtım. (Onu başucumda bulmanın verdiği hayreti fazla deşmeden) derhal Galibe:

— Özer nasıl? diye sordum.

Yaklaşarak:

— Özer daha iyi. Kızamık çıkarıyormuş. Küçük sivilceler şimdi iyice meydana çıktı. Oğlun çirkinleşti ama hiç bir tehlike yok. Dadı, Katina ile beraber yanında. Ya sen nasılsın?

— Ben mi? İyiyim.

Doğrulamak istedim ama, o kadar halsizdim ki başım hemen yastığa düştü.

Galip ellerimi avuçlarına alarak:

— Zavallı yavrucuğum! dedi,

Bir lahza sustuk ve kendi kendime:

“Mademki Galip burada, demek oradan... Şişli 13 numerodan döndü... yahut da hiç sokağa çıkmadı,” diye düşündüm.

Nihayet dayanamadım:

— Saat kaçta döndün? dedim.

— Doktorla beraber döndüm ben..., seni yatırdık yataklı da yanından ayrılmadım.

Yüzünü yaklaşıtıyordu, iyice iyice sokuldu.

Nışanlandık nışanlanalı hiç böyle öpüşmemiştik!

Küçük beyfendiciğim her zamankinden daha güzelleşti. Sivilceleri, yalnız sağ şakağında müselles şeklinde bütün ömrünce kalacak bir tanesi müstesna, hiç iz bırakmadı.

Doktor Rıfat bana geçen gün:

— Merak etmeyin, bu onun yakışıklı olmasına ve babası gibi bol bol gönüller fethetmesine mani' olmaz! diyordu.

Babası gibi mi? Allah versin de gönül fethetmekte onun kadar talihli olmasın!

Şimdiki halde benim minimini Fatihim henüz hanımları düşünmüyor. Gözü babasının verdiği canlı tavşanla, geçen gün satın aldığımız küçük eşek yavrusundan başka bir şey görmüyor.

Bir Fen Adamının Nikbin Felsefesi

Tabiiyat âlimi Meçnikof aynı zamanda bir Filofoftur.

**Hülâsalar.— Neticeler.— Fennin
Mutlak Kudreti**

İnsan ântropoit bir maymundan çıktı; ve maymundan öyle bir uzviyet tevarüs etti ki, onun tetabuk ettiği hayat şartı bugün yaşamak mecburiyetinde olduğu hayat şartından büsbütün başkadır.

Hayvan atalarının dimağından namütenahi bir dimağa malik olan insanın tabiatındaki anı değişiklikler uzvî ahenksizliklere meydan açmıştır. Zekâ ve hassasiyet arttıkça bu ahenksizlikler de artmaktadır.

Fakat bu ahenksizliklerin en büyüğü [1] marazî ihtiyarlık; [2] tabii ölüm insiyakına varmak imkânsızlığıdır.

İşte ruhun ebediyeti akidesi buradan çıkmıştır. O kadar istenilen ahengi tésise muktedir olamayan beşeriyet uzun zaman mukatterata boyun eğmiş ve hayatın «bir maskaralık», «bir yanlış adım» olduğunu kabul etmiştir.

Fakat fen ve hakikî ilim ağır lâkin katî ve muayyen inkişafına devam etti; ve vaziyete hâkim oldu.

Basitten mürekkebe ve hususiyetlerden umumiyetlere doğru merhale merhale ilerliyerek hakikatlardan bir silsile kurdu; ve dünyayı bunları kabule mecbur etti.

Betbaht beşeriyet fennin karşısına geçip sual sual üstüne soruyor; ve fennî terakkinin ağırlığı karşısında sabrını kaybediyordu. Fennin halettiği meselelerin neticelerini boş buluyor ve alâkabahş görmiyordu. Ve işte bunun içindir ki, ara sıra geriye dönerek felsefî seraplara koşmağı tercih ediyordu.

Fakat müsbet ve tecrübî ilim, kendisine rehberlik eden metotlardan emin, sükûnetle eserine devam ediyor; ve yavaş yavaş, sorulan suallere cevap verecek hale geliyordu.

Öna mütemadiyen sorulan suallerden biri şuydu: Nereden geliyoruz? Ebedî bir mahlûk değil miyiz?

Fen şöyle cevap veriyordu:

Hayır, insan maymunun istihalesinden başka bir şey değildir. Büyük bir zekâsı vardır; ve çok uzaklara gitmeğe müstaittir. Dimağı çok karışık ve yüksek vazifeler yapabilir, fakat ebedî bir ruhun makarrı değildir.

Nereye gidiyoruz?

Ve asıl mesele buydu.

Ölüm tam bir yokluk muydu, yoksa ebedî bir hayatın başlangıcı mı? Şayet ebedî hayat yoksa içtinabı kabil olmıyan ölüme karşı ne yapmalı?

Fen ve müspet ilim meş'ur ruhun ebediyetini kabul edemez. Çünkü şuur fanî olan bedenimizin unsurlarına ait bir fonksiyondur. Layemutluk ancak inkısamla çoğalan pek süfli uzviyetler için varittir ki onlarda da inkişaf etmiş bir şuur yoktur.

Demek oluyor ki bizim ölümümüz hakikî bir yokluktur. Ölüm bize tahammülfersa korkunç ve siyah görünüyor. Çünkü öyle bir zamanda karşımıza çıkıyor ki henüz fizyolojik tekâmülümüz bitmemiştir; henüz hayat insiyakımıza tamamen sahip bulunuyoruz.

İnsan her günkü ihtiyaçlarını tatmin edip te biraz düşünmeğe vakti kaldığı devirden itibaren kendisine şu sualleri sordu:

İnsanın hayatında bir gaye var mı? Bu gaye nedir? Ne olabilir?

Cevap bulamayınca varlığının sadece bir tesadüf eseri olduğunu ve hayatın gayesinin araştırılmıya değer bir şey olmadığını tēyide kadar vardı. İnsan, bu sahada, daima ümit kırıcı ve bedbin neticelere varıyordu.

Beşeriyet, o devirde, küçük bir çocuğa benzetilebilir. Henüz cinsî garizesi uyanmıyan bir çocuk tenasül uzuvlarının gayesinin ne olduğunu kendi

kendisine sorduğu vakit ne vaziyete düşerse beşeriyette öyleydi. Çocuk, o devirde tenasül uzuvları işine yaramadığı için kolayca onların faydasızlığına hatta saçma sapan olduğuna hükmedebilir.

* * *

İnsan tabiatındaki esaslı ahenksizlikler yüzünden normal inkişafını tâkip edemiyor. Hayatın ilk kısmı oldukça az müşevveş bir tekâmül tâkip ediyor; fakat kâhil yaştan sonra inkişaf az çok bir inhiraf gösteriyor. Bundan sonra da vakîtsiz ve marazî bir ihtiyarlık, ve anormal bir ölüm!

İnsan hayatının gayesi hayatın fizyolojik ve tam devresinin tamamlanması, normal bir ihtiyarlık, ve bu ihtiyarlığın müncer olacağı «hayat insiyakının yok oluşu» ve «tabîî ölüm insiyakının zuhuru değil midir?

Bedbin filozoflarla şairler hayatın hakîkî gayesi ölümdür, diyorlar.

Şopenhaver: «Ölüm filvakî hayatın hakîkî gayesi olarak kabul edilmelidir.» der.

Aynı düşünceyi *Bodler* in şu mısralarında da buluyoruz:

*"C'est la mort qui console, hélas! et qui fait vivre;
C'est le but de la vie, et c'est le seul espoir.
Qui, comme un elizir, nous monte et nous enivre
Et nous donne le cœur de marcher jusqu'au soir." [1]*

Ölüm insiyakının inkişafından evel tam mânâsiyle yaşanacak normal bir hayat vardır. Hayatın hakîkî gayesini bilmek meselenin hallini çok kolaylaştırır; ve bütün hayatımızda nasıl yaşamamız ıycap ettiği de bize gösterir.

Dinî ve felsefî sistemler insanın tabiatını bozulmuş telakkî ederek ahlâk kaidelerini başka temellere istinat ettiriyorlardı. Fen bize öğretiyor ki insanda iyi ve fena sıfatlar vardır; ve bu fenalardır ki hayatı o kadar betbaht yapıyor.

Fakat insanın tabiatı granit gibi hiç değişmiyen bir şey değildir: Beşerin nefesine olarak değişebilir. Ahlâk, ideal tabiatı beşeriye üzerine istinat etmelidir.

Her şeyden evel insan hayatının tekâmülü doğrultulmalı, yâni ahenksizlikleri ahenklere tahvil edilmelidir (Orthobiose).

Bunu da yapacak fendir. Fakat fen henüz bu idealden uzaktır. Önünde bir çok manialar vardır.

Fen terbiyesi noksandır. İnsanın tabiatını ıslah için her şeyden evel onu derin bir surette tanıma-

lıdır. Son derece marazî olan bugünkü ihtiyarlığı, — onun en gizli mekanizmasını bilmeden —, fizyolojik ve normal bir ihtiyarlığa nasıl tahvil edebiliriz?

İnsanın tabiatındaki ahenksizliklerin fennî metotlarla tashihi mümkündür. Ziyra, eski zamanlarda insanların ihtiyarlığı bugünkünden daha fizyolojik ve ölüm bugünkünden daha tabîî idi.

* * *

Hars ve terakkî. — Hakîkî harsın ve hakîkî terakkînin ne olduğunu yine insanın tabiatını tetkik ile öğrenebiliriz.

Filozoflar, beşeriyetin hars ve tekâmül temayülünden bahsederler. Maasır filozoflar içinde *Herbert Spenser* bu meseleye hususi bir etüt ayırmıştır. Bu filozof terakkîyi tekâmülle aynı tutuyor.

Spenser terakkî ve tekâmül nazariyesini tatbik ederek ahlâkın temelini şöyle izzah ediyor. Ahlâk, ona göre, mümkün olduğu kadar uzun ve daha dolgun bir hayata doğru temayüldür. Dolgun bir hayat dediği ise karışık, mudil bir hayattır. Medeniyet iptidâî hayata nazaran daha dalı budaklıdır. Medenî adam vahşilere benzemez. O, daha muntazam, daha iyi hazırlanan ve çeşitli yemek yer. Elbise meselesi de böyledir.

Bütün bu terakkî *Spensere* göre hakîkî saadete hizmet eder. Hakîkî saadet ise insan hayatının daha uzun ve daha dolgun oluşudur.

Spenser in telakkîsi yanlıştır.

Hakîkî terakkî, insanın tabiatındaki ahenksizliklerin ortadan kalkması, tabîî bir ölümle neticelenen fizyoloji bir ihtiyarlığın teessüsüdür.

H. Spenser gıdanın tenevvüünden ve pişirilmesindeki inceliklerden bahsediyor.

Hiç şüphe yok ki, gıdaların bugünkü şekli fizyolojik ihtiyarlığa muzirdir. Bizden daha az medenî kavmların basit ve sade yiyecekleri bizim yemeklerimize müraccahtır.

Mutfak hıfzıssıhhası noktasından bakarsak, mükellef sofralarda verilen nefis yemeklerden ekserisinin hazım uzuvlarıyla ifrazları fena bir tarzda tahriş ettiğini görürüz.

Demek oluyor ki yiyecek meselesinde hakîkî ilerleme modern ahçılığı terk etmek ve ecdadımızın basit yemeklerine dönmektir.

Hakîkî hıfzıssıhhanın istediği ilerleme medenî hayatın bir çok taraflarının basitleştirilmesidir.

[1] Fleurs du mal: La mort des pauvres.

L A T İ N E D E B İ Y A T I

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Horace'ın eserlerinin tahlili — Vatanî şiirler — Ahlakî şiirler —

Afâkî manzumeler — Hicviyeleri — Horace'ın garip felsefesi:

Bu günden istifadene bak, yarını düşünme!

Horace hakkında tenkîtlere — Latin edebiyat tarihinin mühim bir faslı:

Belâgat; — Hatipler prensi Ciceron — Hayatı — Nutukları —

Mücadeleleri — Ölümü.

(Horace) ın Eserleri

Horace'ın hemen bütün eserleri kaybolmadan, eksilmeden sonradan gelen neslin eline geçmiştir. Bunlar, şairin tâkip ettiği edebî meslek itibarıyla *Lirik şiirler* ve *hicviyeler* dir.

Lirik Şiirleri

Horace'ın bu vâdide yazmış olduğu eserler üç kısma ayrılır: Vatanî manzumeler, ahlakî manzumeler, tasvirî manzumeler.

Vatanî şiirler: *Horace*'ın en ziyade gençlik zamanında yazılmıştır. Şair, kâh dahili harplerin mücadele ve münazaalarının aleyhinde bulunur, kâh vatandaşların gevşekliğinden, azim ve iradesizliklerinden şikâyet eder, eski Romalıların erkekce, mertce olan hareketlerinden misaller getirir, *Cesar* ların hatıralarını yad eder, bazan da içinde yaşadığı *Auguste* asrını meteder. *Horace*'ın vatanî şiirleri bütün Roma tarihini terennüm eden bestelerdir.

Ahlakî şiirler de şair kendine mahsus bir felsefe tâkip etmiştir. Onun nazarında iyi ahlak, servetin israf edilmeden insanın arzusuna göre sarfında ve arzuların da ifrata gitmeden tatmininde dir. Bunun icindir ki *Horace* iğneli bir lisanla *Hasis e*

hücum eder, kuvetli bir üslup ile de *kanaatkârların* sitayişinde bulunur.

Ölüm ün mutlak mevcudiyeti ve *servet* in müstakîr olmaması şairi [*hal* den istifade etmene bak. *Âti* yi düşünme] felsefesine sevk etmiş.

Görülüyor ki *Horace*'ın felsefesi o kadar büyük bir şey değil. Bu felsefe büyük ahlaklara hiç de yol açmaz. Hattâ bilakis belki de fenalığı terveciler mahiyettedir bile.

Ancak şair her hangi bir mevzuu işlemekte o kadar mahir ve kudretlidir ki bu sakat felsefenin fena izleri onun kalemi ile yalnız mevzî kalır.

Tasvirî ve **âfakî** şiirlere gelince *Horace* bu tarzda daha çok muvaffak olmaktadır.

Bir arkadaşının bir seyahate çıkışı, avdeti, bir eğlence veya ziyafet âlemi, *Tibur* bahçeleri, *Sabine* in güzel, latif manzaraları şairi derhal heyecana getirmeğe kâfidir. Tasvirler ekseriya kısadır, fakat nihayetleri daima güzel ve çok geniş mâna ifade eden zarif fikirler, cümlelerle biter.

Horace'ın şiirleri *Lirik şiiri* tamamen temsil edebilir. Vakıta o, kendinden evel gelmiş olan *Lirik* şairleri ara sıra taklit etmemiş değildir. Fakat bu taklitlerinde o yine *Horace* olarak kalmıştır. Her

eserinde ancak kendine mahsus olan orijinal üslubu, görüşü, heyecanı derhal göze çarpar. Lisana o derece hâkimdir ki ilhamını ifade için kelimeler âdeta kendiliklerinden kaleminin ucuna gelir. Yirmi iki tarzda şiir yazmıştır.

Hicviyeleri

*Horace*ın hicviyeleri bizzat kendi tarafından *musahabeler* ismi altında iki kitapta toplanmıştır.

Şair, hicviyelerin lâubali üslubunu Lirik şiirlerinden ayırt etmek içindir ki onlara *musahabeler* ismini vermiştir. Hicviyelerinde her çeşit kritikler, tehziller vardır.

Kendi tâlilerine razı olmayan insanların cinnetini ısırtıcı bir lisanla tasvir eder. Arkalarına giydikleri libastan başka felsefe ile âlakaları olmayan filosof taslaklarına hücum eder. Ekserisi güldürmek için yazılmış gibi görünen bu manzumelerde bazan kaba, bazan nazik tasvirler vardır. Fakat umumiyet itibariyle hepsine ince bir zekâ, kuvetli ve derin bir görüş hâkimdir.

Horace, hicviyelerini pek çoğunun gençliğinde yazmıştır. Bu itibarla dır ki üslupta bir az hafiflik, bir parça ihmal göze çarpar.

Esasen onda ne *Lucilius* un cesareti ne de *Juvenal*ın şiddeti vardı. *Horace* tatlı bir alay çerçevesi içinde insanların ve ahlakların zayıf noktalarına eğilmiş ve bu zayıf noktaları basit bir felsefe fikri ile süsleyerek ortaya atmıştır.

Horace kurunu-ûlanın en mes'ut dehalarından biridir. Hattâ o, gerek üslup ve gerek açık ve samîmi görüş itibariyle en fazla okunan ve en ziyade beğenilen latin klasikidir.

Horace, hususî hayatında çok defa kendi zevkine hattâ vazifesini bile feda etmiştir ve bu suretle de yüksek mevkini, haysiyetini kırarak zevk âlemlerine atılmıştır. O, kendi yaşadığı putperest devrinin akîdelerine de tabî değildi. Yazılarında bazan mâbet ve mâbutları metettiği görülür. Bunlar onun kendi fikirleri değildir. Sırf imparatora hoş görünmek ve zamanın siyasetine uygun hareket edilmek için yazılmış şeylerdir. Onun bütün din felsefesi bizzat kendi hayatına tatbik ettiği şu düsturdan

ibarettir: *Bu günden istifadene bak yarını hiç düşünme!*

Binaenaleyh *Horace*ın eserlerinde, bir az evelde yazdığımız gibi, ne öyle derin ve ahlakî bir felsefe ne de kendinden sonra gelenler üzerinde müsbet izler bırakan müsbet fikir yoktur. Bir Acem tâbiri gibi o sadece *kalbin etrafında dolaşan fakat kalbe nüfuz edemiyen bir şair olarak kalmıştır.*

Horace kendisine göre ama doğru ama yanlış bir felsefe tâkip eden fakat işlediği her mevzua yine kendisine göre ince, samîmi, heyecanlı bir ahenk veren bir şairdir, o kadar. *Horace*ı tenkît eden *Fenelon* diyor ki:

«Hiç bir kimse uzun fikir ve sözleri *Horace* kadar kısa ve veciz kelimelerle ifade edememiştir.»

*Horace*ın bütün eserlerini büyük bir dikkat ve alaka ile okumuş olan *Montaigne* diyor ki:

«*Horace* sun'î heyecan ve ihtisaslarla iktifa etmez o muhitinin hiç kimsenin göremediği inceliklerine nüfuz eder. Zekâsı daima kelime depolarında dolaşır ve o depolarda bulduğu her hangi bir kelimeyi tam yerinde kullanmasını bilir»

Boileau ise ekseri eserlerinin ilhamını bu lâtin klasik şairinden almıştır.

Belâgat

Roma cumhuriyetinin sukutunu intac eden mücadeleler ve fırka kavgaları arasında Latin edebiyatının belâgat faslında emsalsiz bir dahinin yükseldiğini görüyoruz: *Cicero*n. Latin edebiyatı tarihinde ne o ana kadar ne de *August* asrında hiç bir isim *Cicero*n ismi kadar şöhret bulmamıştır.

*Cicero*n, pek haklı olarak *Latin hatipleri prensi* unvanı ile yadedilir. Miylattan 106 sene evel *Arpinum* şehrinde doğmuştur.

Asil bir aileye mensuptu. Fakat ailesinden hiç bir fert ondan evel hükûmet işlerine karışmamış, hükûmet vazifesi kabul etmemişdi. Bu itibarladır ki ilk defa olarak vazife alan *Cicero*na karşı muhasımları tehzil için (yeni adam) ismini verdiler. Bu alaylı unvanı *Cicero*n bir mükâfat ve şeref rütbesi gibi kabul etmiştir.

Babası tarafından küçük yaşta Romaya getirilmiş ve burada en yüksek üstatlar elinde tahsil görmüştür. Daha mektep sıralarında iken zekâ ve kabiliyetini gösteren *Ciceron* evela arkadaşlarının sonra da hocalarının hürmet, muhabbet ve takdirlerini üzerine celbetmiştir.

Ciceron her ilmi tahsil etmiştir. Hatta avokat olmak ve baroya intisap etmek emelinde olduğu halde şiire bile heves etmiştir.

Şiir, *Ciceron*'ın dağdağalı hayatı içinde ona ekseriya tatlı ve avutucu bir teselli vazifesi görmüştür. İlk ve orta tahsilini bitirdikten sonra hukuk tahsiline atılan *Ciceron* o zamanın en yüksek hukuk âlimlerinden ders aldı. Natika, belâgat, hitabet istiydadı işte bu tarihten itibaren onda kendini gösterdi. *Ciceron* bu istiydadını tekemmül ettirmeğe çalıştı.

Gündüzleri Romanın o devirde en meşhur hatiplerini dinlemekle geçirir, geceleri ise hatırında kaldığı kadar dinlediklerini kendi odasında kendi kendine tekrarlardı. Boş vakitlerinde Yunan hatiplerinin eserlerini okur, hatta onları latinceye terceme ederdi. Bilahere hitabet ve nutuk söylerken alınacak vaziyetlere dair *Esop*e ve *Roscius* den ders bile gördü.

Hattâ hocaları ile yarışa bile çıktığı ve onların fevkinde muvaffak olduğu vakî idi. *Ciceron*'un avokatluk hayatına ilk atılışı yirmi altı yaşında iken olmuştur. *Sylla*'nın kölesi *Chrysogon*, *Roscius* isminde bir adamı babasını öldürmekle ittiham ediyordu.

Bu adamın müdafaasını genç avokat *Ciceron* deruhte etmişti. Diktatör *Sylla*'nın kudreti o zaman pek geniş olduğundan genç avokat *Roscius*u müdafaası için pek çok cür'et gösterdi. Muvaffak olmak için önünde bir çok manialar vardı.

O, sözünün kuveti, natikasının kudreti sayesinde bütün maniaları yendi, her türlü tehlikeye karşı gelerek *Roscius*u öyle hararetle müdafaası etti ki nihayet ona beraat kazandırdı. Bu, o zamana kadar nadir görülen bir muvaffakiyetti.

Ciceron, *Rocius*'ın beraatını temin ettikten sonra *Sylla*'nın hiddet ve hasedine mâruz kalmaktan korktu ve *Romadan Atina*ya kaçtı.

Hitabet ve belâgat kudretini hitabet ve belâgatın vatanı olan *Atina* da tekemmül ettirmek istiyordu.

Yunanistanın bir çok şehirlerini dolaştı. En mâruf Yunan hatipleri huzurunda âlenen nutuklar söyledi ve sonra bunlara hataları varsa düzeltmelerini rica etti.

Rodos da, meşhur *Apollonius*'un önünde çok alkışlanan bir hitabesi edebiyat tarihinde yer tutmuştur. Her kes genç hatibi alkışlarken yalnız bir kişi sükût ediyor ve dalgın dalgın düşünüyordu. Bu adam bizzat *Apollonius* idi. Genç hatip bu sükûtu sebepini anlamak istedi. *Apollonius* de müteessir bir tavır ile şu cevabı verdi:

«*Ciceron*! seni çok takdir ediyorum, aynı zamanda da Yunanistanın taliine acıyorum. Yunanilerde yalnız kala kala bir belâgat kalmıştı. Onu da sen aldın ve Romahlara mal ettin »

Ciceron Romaya döndüğü zaman çok yüksek mevkîlere çıktı. Hadisat ve siyasetin yardımı ile konsül oldu. Hatta *Senoto* tarafından *Vatan babası* bile iylan edildi.

Ciceron'ın siyasî hayatının tenkîdi edebiyat tarihinin değil, siyasî tarihin hakkıdır.

Bu itibarla biz burada onun ancak edebî rolünü zikrediyoruz. İnkılaplar, siyasî hadiseler onu nasıl merdivenin üst basamağına çıkarmışsa yine aynı sebepler têsiri ile birden yuvarlandı, ismi vatan hainleri listesinin en başına geçti.

Kaçabilirdi. Hatta firar için gemiye bile binmişti. Fakat vaz geçti ve tekrar karaya çıktı.

«Ben, dedi, bir çok defa kurtardığım vatanımda ölmek isterim.»

Ciceron un kesilen kafası ile elleri *Antoine* a götürüldü. Bunlar hatibin halka nutuk iyrat ettiği kürsünün üzerine asılarak teşhir edildi.

AYIN HATIRALARI

Adliyede Daktilo imtihanı

*Efğan sabık Kıralı Amanullah Han
oteldeki odasında*

*Sultan Ahmet Himayei Etfal şubesinin
Bayramda giydirdiği fakîr
çocuklardan bir gurup*

*Kadıköy Süreya Paşa Sinemasında verilen
Tasarruf Konferansı*

Halk Mekteplerinde son imtihanlardan bir intiba'

Tarihî Roman

KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Geçen tefrikaların Hülasası

Fransa Kralı, Almanya İmperatoru Şarlkene esir düşmüş ve Şarlken de esir Kralı İspanyada Madrit sarayının zindanına kapatmıştır.

Kralın annesi o zaman padişah olan İkinci Süleymana oğlunu kurtarması için müracaat etmiş. İkinci Süleyman, karadan ordular, denizden donanma sevkettiği halde Kralı kurtarmaya muvaffak olamamıştır. Bir Sipahi Ahmet yalnız başına Fransa Kralını kurtarmaya gidiyor. Fransada tebdili kıyafet etmiş, İspanya asilzadesi şeklinde İspanyaya geçmiştir.

Burada kendine Kurt Bekir isminde bir arkadaş buluyor. Madrite hareket ediyor. Yolda bir Fransız asilzadesini ölümden kurtarıyor. Bu asilzade de garip bir tesadüf eseri Madrite, Şarlkenin elinde esir olan Fransuvayı öldürmeğe gitmektedir. Sipahi Ahmet, aşçı yamağı kıyafetinde Madrit sarayında esir olan Fransa Kralının yanına girmeğe muvaffak oluyor ve kendini tanıtır.

Kırala ne için ve ne maksatla, kimin tarafından gönderildiğini anlatıyor. Büyük bir ümide düşen Fransuva sevinç içinde dir.

Sipahi Ahmet planını kurmuştur. Haydutlar inine gitmiş ve burada büyük bir tehlike atlattıktan sonra haydutları ele geçirmiştir.

Ertesi gün hiristiyanların Noel yortusudur. Sipahi Ahmet işte ele geçirdiği bu haydutlar ile Noel gecesi Fransa Kıralını esaretten kurtaracaktır.

VI

Hava souk... Mevsim kış... Hem de kıyasıyla bir kış. Esasen yazı lâtif ve cana yakın olan İspanyanın kışı o kadar serttir. İsa peygamberin ümmetleri burada her sene Noel yortusunu böyle kara bir kışın bem beyaz souğu içinde tes'it ederler.

Merasim, 24 Kânunueveli 25 inci güne bağlayan gecenin yarısında ve bütün kiliselerde yapılacak. İsa ümmetinin çok ehemiyet verdiği bu dinî bayram dünyanın her hiristiyan diyarında olduğu gibi İspanyada da büyük bir

hürmet ve taassup ile yapılır. Bilhassa siyasi entrikalarına daima din ve taassup maskesi ile girişmeği kanlı tarihinin serlavhası yapan bu millet için İsa'nın doğduğu gün en büyük gündür.

Daha şafak sökerken sokaklara dökülmiye başlayan halk, rengârenk ipekli, kadife kostümleri, korsalı belleri, geniş şapkaları ile *Madrid* in topukları aşan karlı caddelerini doldurmaya başlamışlardı. Her kes en yeni elbisesini giymiş. Mumcu dükkânları, dua kitabı satan kitapçılar, velhasıl kilise ve din ile alakası olan her esnaf sabah erkenden başlayan hümmalı bir alış verişin sevinci içindelerdi. Her sene bu çeşit mal satanlar bu 24 Kânunuevel gününde pek çok kâr ederler. Sanki İspanyollar, bütün sene ihmal ettikleri din vazifelerinin kefarecini ödemek, acısını çıkarmak için bu bir tek günün mağfretine sığınacaklar.

Ancak bu sene Noel yortusunda kâr eden esnaflar zümresine yeni bir esnaf sınıfı daha ilave olundu: Kullanılmış elbise satanlar.

Evet, eski elbiseci dükkânları bugün karınca gibi işledi. Daha garibi şu ki müşteriler öyle balo veya sokak elbisesi gibi her kesin giydiği elbise istemiyorlardı. Talep hep asker ve zabıt elbiselerine idi.

Bu kabil elbise satan mahdüt üç dört dükkânın sırma şeritli, parlak düymeli bütün stokları bir iki saat içinde harcanmıştı, fakat müşterilerin arkası alınmamıştı.

Eskici yahudiler — çünkü dünyanın her köşesinde bu san'at bu ırka vergidir — paçaları sıvadılar, kıyıda, bucakta buldukları asker üniformalarını değerlerinin bir kaç misli sattıktan sonra *Madrid* sarayı muhafızlarına da müracaat ederek onlardan yüksek fiyatlı elbiseler satın aldılar. Çünkü müşteri hazırды.

Bu garip alış veriş *Madrid* halkının hiç birinin nazarı dikkatini celbetmedi.

Yalnız eskici yahudiler bu alış verişte bir dalavere sezdiler... sezdiler ama kendi menfaatlerine uygun geldiği için ağız açmadılar.

İspanyada hemen hemen her gün öyle hadiseler, öyle saray entrikaları olurdu ki bun-

lara şahit ola ola değil sade kulağı delik yahudiler, halk bile artık alışmıştı.

Asker üniformaları ile beraber eskiciler yirmi otuz takım kilise elbisesi de sattılar... fakat bu satış bu 24 Kânunuevel günü için pek tabii idi.

**

Karilerini müsaade ederlerse kendilerine biraz *Madrid* sarayından bahsedeceğim. Çünkü anlatacağımız vak'a bu kanlı fakat muhteşem sarayda geçecek. *Madrid* sarayı büyük bir meydanın ortasındadır. Meydan çep çevre duvarla çevrilmiştir. Biri *Şark*, biri *Garp*, biri *Şimal*, biri *Cenup* taraflarında dört büyük kapısı var.

Sarayın arka kısmında saray kışlası. Bu kışla toprak altında açılmış bir yeraltı yolu ile saraya merbut. Her hangi bir tehlike karşısında bütün kışla mevcudu bu yeraltı yolundan sarayın imdadına koşabilir. Ancak askerin her hangi bir isyan ihtimaline karşı da kışlanın bu yer altı kapısı top güllesinin bile devirmeyeceği insan kalınlığında sağlam bir demir kapı ile kapalı.

Bu kapının anahtarı her gece değişen nöbetçi muhafız kıt'ası zabıtının elindedir.

Sarayda dört bölük asker var. Bu askerler her gün *Madrid* haricinde kış, yaz tâlime çıkarlar ve akşam üstü dönerler. Saray meydanına girerken dört kapının her hangisi olursa olsun ayırt etmeden geçerler.

Bu gün akşam üstü yine muzika, trampet sesleri ile bölükler tâlimden avdet etmişlerdi. Güneş battıktan, ortalığı çökmeğe başlayan gecenin karanlığı kaplamaya başladıktan bir az sonra sarayın dört kapısından *Şimal* kapısına doğru trampet sesleri gelmeğe başladı.

Kapıdaki muhafızlardan biri arkadaşının yüzüne baktı:

— Ne o? bizim bölüklerden biri geliyor.

— Zannetmem. Bu kadar geç kalmazlar. Hem galiba dört bölüğün dördü de geldi.

— Nerden biliyorsun? Bu kapıdan hiç geçen olmadı.

Bunlar bu muhaverede iken kapının önün-

de, sırma şeritli bir zabıt kumandasında bir bölük parlak düğmeli asker gelip durdu. Bu askerleri arkasında saray muhafızları üniforması vardı. Bölüğü idare eden zabıt, kendisine selam duran kapı nöbetcisine :

— Bu akşam bir az geç kaldık.. dedi. Uzağa gitmiştik de...

Ve sonra kapı önünde durmuş olan bölüğe sert bir emir verdi :

— Kıt'a.. marş!

Bölük saray kapısından içeri girdi ve gecenin karanlığı içinde parlak asker formaları geniş meydana görünmez oldu.

İki kapı nöbetçisi arasında yine şöyle bir mubavere geçti :

— Ben sana demedim mi ki gelen asker bizim bölüklerden biridir.

— Dedin.

— Bak nasıl dediğim çıktı.

— Hakkın var.

Bu nöbetçilerin ikisi de aldanıyordu. Çünkü o akşam saray meydanının diğer üç kapısından sarayın dört muhafız bölüğü tamamen geçmişti. O halde karanlık bastıktan sonra tepeden tırnağa kadar silahlı bu beşinci bölük ne bölüğü idi?

* * *

Saat gecenin dokuzu. Saray binasının nihayetindeki Saray kilisesinde telaşlı bir hazırlık var. Kilise uşakları mumları yakmışlar, İsa ile Meryemin tasvirlerini gündüz gibi aydınlatmışlar.

Merasime bir saat sonra başlanacak ve iki saat sürecek duayı müteakîp tam gece yarısı Hıristiyan ümmetinin peygamberinin mevludu tes'it edilecek.

Kilise baş rahibi, sırmalı libasları içinde, peşini bırakmayan on iki muavini ile mâbede son bir teftiş nazarı dolaştırıyor.

İspanyada Don Karlos dö Kastil ismini, Alamanyada da Şarlken unvanını taşıyan hem kiral hem imperator olan müstebidin tabiatını çok iyi bilen baş rahip cenapları en ufak bir noktanın bile unutulmuş olmamasına dikkat edi-

yor. Şarlken bir kere kızdı, hiddet etti mi karşısındaki adamın üzerindeki libasa bakmadan, asilzade mi, haydut mı, dünya adamı mı din adamı mı ayırt etmeden aynı derecede hem de görülmemiş bir şiddetle cezalandırırdı. İşte bu can korkusu bu gece baş rahibin gözlerini dört açtırmıştı.

Muavinlerine sıkı sıkı tenbih etti. Duâ esnasında seslerin ahenginin bozulmamasına dikkat etmelerini söyledi.

Baş papas böyle teftişatta ve böyle tenbihatta bulunurken saray bağçesinin dört kapısından birinin önünde bir insan kalabalığı meydana oldu.

Nöbetçi seslendi :

— Kim o ?

İnsan kalabalığından kaba bir ses, âdeta küfür eder gibi cevap verdi :

— Hâla kim o diye soruyorsun? Çabuk aç kapıyı. Din ve Allah adamlarına böyle mi muamele edilir? İsa dinine hürmet eden artık kalmadı mı ?

Bu ağız kalabalığı içinde söylenen bu kaba sözler nöbetçiyi şaşırttı. Şaşkınlık arasında din adamlarının böyle bir şekilde kabaca söz söyleyecek kadar fena adamlar olamayacağını düşünemedi. Acele acele kapıyı açtı.

Yirmi dört rahip, arkalarında dinî merasim libaslarını taşıyan yirmi dört kişilik bir kilise gurubu içeri girdi. Nöbetçi bu kadar kalabalığın gece vakti saraya girmelerinde bir endişe sezerek son bir iytirazda bulundu :

— Durun bir az bakalım rahip efendiler. Siz bizim Sarayın adamları değilsiniz. Niçin geliyorsunuz? Bunu anlayalım.

Bu suale rahiplerin başı olduğu anlaşılan biri sertce cevap verdi :

— Avanak! bu gece Kiral hazretlerinin huzuriyle Saray kilisesinde büyük merasim yapılacak, bilmiyor musun ?

— Biliyorum.

— Saray teşrifat nazırı bütün Madrit kiliselerinden sesi en güzel olan bizlere haber yollamış. Onun için geldik.

— Ya.. pek âla öyle ise..

Yirmi dört rahip gecenin karanlığında tıpkı bir az evelki esrengiz ve müsellağ bölük gibi büyük saray bağçesinde koyboldular.

* *

Kilise baş rahibi saray teşrifat nazırının yolladığını söyleyen bu yirmi dört rahibi uzun uzadıya tetkike zaman bulamadı. O kadar meşguldü.....

Yeni gelenler, kilisede bir gurup teşkil edeceklerine dağıldılar ve dağınık bir vaziyette, fakat kilise salonunu âdeta muhaşara etmiş gibi bir mevki aldılar.

* *

Saat tam on.

Şarlken, etrafında toplanmış on kadar muşahip ve dalkavuklarına :

— Haydi, dedi, ibadet vakti geldi, Kilişeye gidelim.

Kıral, arkasındaki altın sırmalı kırmızı renkli hükümdar libasını çıkardı, siyah kadifeden ibadet elbisesini giydi. Belinden kılıcını da cözmüş, çıkarmıştı. Maiyetini teşkil eden asilzadeler de silahlarını çıkardılar.

Kiliseye müsellağ girilmezdi.

Saray kilisesi sarayın uzak bir köşesinde bulunuyordu. Şarlekenin dairesinden kiliseye gitmek için muhtelif koridorlardan ve iki büyük salondan geçmek lâzım geliyordu. Bu salonlardan biri *muhafızlar salonu*, diğeri *güzel san'atlar salonu* idi. Birinci salonda saray muhafızlarının nöbetçi bölüğü vardı. İkinci salon ise kıymettar, nadide tablolar ile tezyin edilmişti. Ancak bu tablolar duvarlara asılmış değildi. Arkaları boş sehpalara üzerine zarif birer şekilde konulmuş ve salonun dört duvar hizalarına sıralanmışlardı.

Şarlken koridorlardan yürüdü. Birinci salonda iki saf olarak selam duran muhafızların arasından geçti. Bu askerlerin tavurlarında sarayın asıl muhafızlarının asker vaziyetlerinden ziyade acemi, lâubalı bir vaziyet takındıklarını,

gözlerinde asker disiplininin hürmetli bakışı yerine Pirene dağlarının kanlı haydut nazarları olduğunu ne Şarleken ne de maiyeti farkedemediler.

İkinci salondan geçiyorlardı. Şarleken, tavandan sarkan avize kandillerin hafif ziyası içinde yarı aydınlık olan salondaki resimlere seri' bir göz gezdirdi. Yoluna devam ediyordu.

Birden, olduğu yerde yıldırımın vurulmuş gibi mihlanıp kaldı. Gözleri meşhur bir ressamın kos koca boy tablosuna dikilmişti. Bu tablo başı sarıklı, beli yataganlı, iri vücutlu bir sipahiye tasvir ediyordu. Kıral pek çok sevdiği bir san'at eserini salonun en mütena bir yerine koydurmuştu. Bu gece ibadet için kiliseye giderken bu tablonun önünde durması acaba yine onu seyretmek için miydi?

Şarlkenin maiyetini teşkil eden kılıçsız on asilzadenin onu da bu fikre zahip oldular. Fakat... hayır... Kıral bu gece bu tablonun önünde onu seyretmek için durmamıştı. Gözleri resimdeki yeniçerinin gözlerine dikilmiş kalmıştı.

Yok... yok, rüya görüyordu. Bunun imkânı olamazdı. Resimdeki sipahinin gözleri adeta canlı insan bakışı gibi parlıyordu. Hatta... hatta göz bebeklerinin oynadığını bile farketmişti.

Şarleken tabloya doğru bir adım attı. Elini gayri ihtiyari beline götürdü. Bir kılıç darbası ile bu kıymetli şaheseri parçalayacaktı. Fakat belinde kılıcının olmaması onu bir parça kendine getirdi. Kendi vehminden yine kendi utandı.

Muhakkak ki yanlış görmüştü. Muhakkak ki bir hayale kurban olmuştu.

Hiç cansız bir tablonun cansız gözleri oynar, hareket eder miydi?

Utandı... ve tabloya doğru attığı adımı geri alarak silahsız maiyeti ile beraber kilisenin yolunun tuttu.

* *

Fransa kıralı Fransuva, muhafızlar salonunun altında bulunan Saray zindanının ru-

tubetli odasında, mutekit bir hiristiyan tevekkül ile küçük tahta masanın başına geçmiş, tahta iskemlenin üstüne oturmuş, hiristiyan zındancıların koyu bir din alâkası ile lutfen verdikleri kör bir mumun ziyası altında yine zındancıların verdiği İncilin sahifelerine başını eğmiş...

İsa'nın doğduğu geceyi esaret acısının gözlerinden boşanan yaş selleri arasında tes'it eden esir hükümdar arasına taşsız kalmış başını kaldırıyor, gözlerini bürüyen nemli sis tabakası arasında kendini kurtarmayı vâdeden ve bunun için ta İstanbuldan kalkıp İspanyaya gelen Türkü... Sipahi Ahmedi görür gibi oluyordu.

O zaman esaretin ağır yükü altında saltanat haysiyeti ve benliği iki büklüm olmuş bu esir hükümdarın gözlerinde mahzun bir ümit ışığı çakıyordu. Gariptir ki İsa dinine mensup bir Frenk hükümdarı, aynı dinde başka bir hükümdarın elinde esir bulunduğu bu gece İsa için *Incilden* dua okurken kurtuluş ümidini bir Türkten, bir müslümandan bekliyordu.

* *

Şarlken kiliseye tam dinî merasimin başlangıç dakikasında dahil oldu. Kilise memurları ve rahipleri arasında bir fazlalık olduğunu birdenbire farkedemedi. Ancak neden sonradır ki mâbedin muhtelif yerlerine dağılmış yabancı rahipleri gördü.

Yanındaki asılzadelerden birine doğru eğilerek sordu :

— Bú yabancı rahipleri kim çağırdı ?

— Haberim yok haşmetmap!

— Baş rahibe git sor ve hemen bana haber getir.

Asılzade, efendiden emir alan bir av köpeği sadakat ve çevikliği ile yerinden fırladı. Kilisenin ortasında, ellerinde mum dolaşan rahip muavinlerinin arasından geçerek baş rahibin yanına gitti. Şarlkene getirdiği cevap ise bu yabancı rahiplerin Saray teşrifat nazırı tarafından dâvet edildikleri mahiyetinde idi.

Şarlkenin canı sıkıldı. Böyle bir şeyden haberi yoktu. Ancak meseleyi tahkik imkânı da mevcut değildi.

Çünkü âdet olduğu üzere Kırıl Saray Kilisesinde hazreti İsa'nın mevludu merasiminde bulunurken Allahın yer yüzünde vekili sıfatını taşıyan bu mağrur hükümdar namına da bütün nazırlar muhtelif şehir Kiliselerinde Şarlkeni

temsil ve ona vekâlet etmek üzere dağılmışlardı. Teşrifat nazırı da bunların arasında idi.

Saray kapısından içeri kendisinden izinsiz değil yirmi dört yabancı papazın, hattâ tek bir sineğin bile girmesine müsaade etmiyen Şarlken bu haberden çok canı sıkıldı. İçinden ertesi sabah teşrifat nazırını azletmeğe karar verdi ve avucunu tırnaklariyle kanatacak kadar sıkarak sustu, zor zaptettiği asabiyetinin zahiri sükûnu içinde ibadete ve duaya iştiraketti.

* *

Saat tam on iki.

Kilisenin içi umumun dinî bir tevekkül ve mutaassıp bir vecd içinde çalkanan ruhî hisleri ile taşkın bir havaya bürünmüş.

Bu an İsa peygamberin mevludunun tam tes'it edileceği, İsa ümmetinin güzel sesli rahiplerinin hep beraber okudukları dualarla beraber kalplerini Allahlarına bağlayacakları en mühim andı.

Baş rahibin sesi, çok ahenkli, çok tanan yükseldi. Bunu bütün rahiplerin sesleri tâkîp etti. Fakat... İsa mevludunun en ahenkli, en latif ve ruhları ihtizaza getiren bu anı Şarlkeni memnun edecek yerde kaşlarını çattırdı.

Neden ?

Çünkü ilâhi söyleyenlere yirmi dört yabancı'nın iştirâk eden yirmi dört sesi dünyanın en kerih, en kaba, en akordsuz ve biçimsiz sesi idi. Bu sesler sanki dinî bir mâbette dua sesleri değil, âdi bir meyhanede sarhoş nârelerine benzeyordu.

Şarlken fazla sabredemedi.

Hiddetten yüzü mor mor kesilmişti. Kilisenin kudsiyetine hürmet ettiği için burada asabiyet ve hiddetinin bir taşkınlığına meydan vermek istemedi. Yerinden fırlayarak kalktı ve mâbetten dışarı çıktı. Maiyetini teşkil eden on asılzade de hükümdarı tâkîp ettiler.

Şarlken, başı önüne eğilmiş, üst dişleri alt dişlerine kenetlenmiş, yumuruklarını sıkmış yürüyordu. Hiddetli zamanlarda söz söylemek âdeti değildi ve böyle anlarda ağzını açtı mı dudakları arasından çıkacak iradenin en hafifi i'dam emri olurdu. Bunü pekâla bilen maiyeti de kendi başlarının korkusundan ve kendi can kaygularından sükût ediyorlardı.

Şarlken doğru dairesine gidiyordu. Buradan, belki de o zamana kadar görülmemiş bir şiddet ve vahşette teşrifat nazırı hakkında hüküm ve irade istar edecekti.

Güzel san'atlar salonundan geçiyordu. Gözleri tekrar ve gayrı ihtiyarı Sipahi tablosuna çevrildi. Her gece yanmıyan ve yalnız bu gece hükümdarın geçeceği için yakılan kıymetli avizenin mumları bitmek üzere idi. İçlerinden bir kısmı sönmüştü bile. Tek tük kalanların titrek ziyaları ise salonu pek sönük aydınlatıyordu. Garip bir tesadüf eseri dir ki bu hafif ve titrek ziyalar Sipahi tablosunun âleta üstünde toplanmıştı. Şarlken, gözlerini halâ bu tabloda ayırmıyordu. Tablodaki resmin gözlerinin tekrar oynadığını gördü. Hattâ yalnız resmin gözleri değil, bütün vücudu da hareket ediyor gibiydi. İhtimal son ışıklarını saçarken titreyen mumlar resmi böyle gösteriyordu. Büsbütün emin olmak istiyen Şarlken bu sefer tabloya doğru yürüdü. Yürüdükçe tablodaki resim büsbütün harekete geldi ve sonra... hayret... evet hayret ve dehşet... bu harekete gelen Sipahi resmi tamamen canlandı. Tablonun altın yaldızlı çerçevesinden tıpkı bir pencereden geçer gibi geçerek hükümdarın karşısında dimdik durdu.

Şarlken ne kadar çok hiddetli ve asabi ise o kadar az korkaktı.

Bu beklenmedik ve hakikaten ürkülecek hal karşısında hiç metanetini bozmadı. Çatkın kaşlarının altında parlayan sert bakışlarını artık hayal olmadığına emin olduğu bu canlanan tabloya, daha doğrusu tablo çerçevesinden çıkan Sipahi kıyafetli adama dikti. Bir an sonra bu geniş *güzel san'atlar* salonu Alamanların İmparatoru, İspanyolların Kırallı mağrur Şarlkenin hiddetli göğremelerine mâkes olacaktı. Bu muhakkaktı. Hükümdarın maiyetini teşkil eden silahsız on asilzade buna kat'iyen emin idiler.

Fakat tablo çerçevesi içinden canlanarak çıkan ve Şarlkenin önünde duran adam buna meydan vermedi. Belindeki, bir ucu topuklarını döven uzun ve eğri kılıcını kınından sıyırdı. Şarklı libasından beklenmeyecek bir Garpli nezaketi, saray merasiminin en inceliğine vakıf bir asilzade nezaketli ile elindeki yalın kılıcını, kabzazından sım sıkı tutarak hürmetle eğildi. Keza ayın hürmetli bir sesle :

— Haşmetmeap! dedi. Zatı şahanelerine çok müteessir olacakları bir haberi vermekle hakikaten üzülüyorum. Bundan dolayı beni mâzur görün.

Şarlken hiç istifini bozmadı. Karşısındaki mutlaka bir deli idi. Yalnız :

— Ne demek istiyorsun ve sen kimsin? Sarayıma girmeğe ve benim karşıma çıkmağa nasıl cür'et ettin!.

diye bağırdı.

Deli sanılan bu adamın dudaklarında alaylı fakat aynı zamanda da gururlu bir tebessüm uçu.

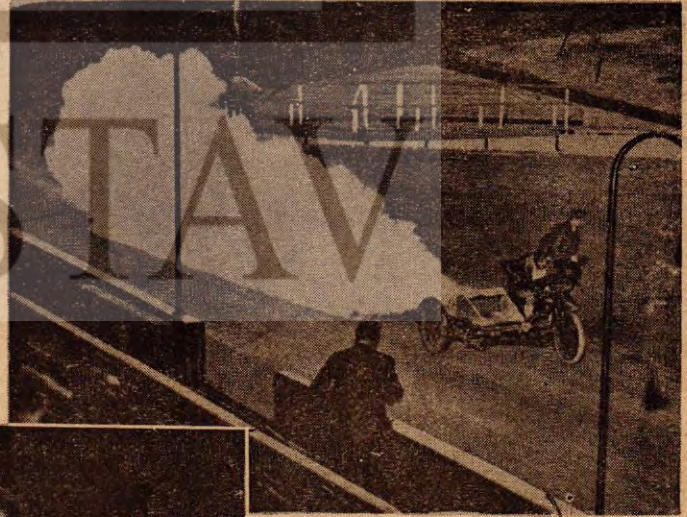
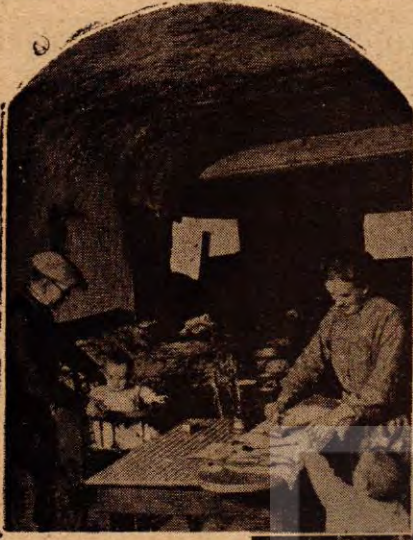
— Ben mi, dedi, benim kim olduğumu öğrenmek zatı kiralilerine merak mı oldu? Hakkınız var. Derhal merakınızı izale edeyim. Ben, şu meşhur ressamın tablosunda bütün heybet ve azameti ile tersim ettiği Türkün, Türk Sipahisinin canlısıyım. İsmim sadece Sipahi Ahmettir. Sipahi Ahmet!.. Görüyorsunuz ya ne basit bir isim. Başında ve kuyruğunda öyle dük, prens dö bilmem ne gibi asalet tamgası filan yok.. Fakat Kırallı hazretleri, ben bu ismin halis muhlis Türk rütbesi olan Sipahi unvanının asaletini bu gün hem Alamanların imparatoru, hem İspanyolların Kırallı olan kudretli, azametli bir Şarlkene tercih ederim. Çünkü Sipahi Ahmet kendi memleketinde olduğu gibi yabancı diyarlarda da daima hür, daima serbesttir. Fakat kudretli, azametli Şarlken hazretleri bu andan, bu dakikadan itibaren artık hürriyetlerine sahip değillerdir. Artık kendi saraylarında bir esirden başka bir şey değildir. Hem de benim elimde ve benim esirim. İşte hoşunuza gitmiyecek dediğin şey budur.

Bu sözleri söyleyen Sipahi Ahmet Şarlkenin yüzüne baktı. Hükümdar başını dimdik tutmuş sükût ediyordu. Sipahi Ahmet onun gözlerinde ne bir korku, ne de bir endişe bakışı bile sezmedi. Muhatabını daha ziyade têsiri altında tutmak için devam etti :

—Haşmetmeap! Lütfen küstahlığımı afbu yurun ve beni tâkîp edin. Emin olabilirsiniz, zatı asilanelerini götüreceğim yer şerefinizi kıracak bir yer değildir. Hükümdarların ancak hükümdarlara mahsus mahallere gidebileceklerini mingayri haddin bilenlerdenim. Bu itibarla efendimizi yine kendi gibi bir hükümdar odasına götüreceğim.

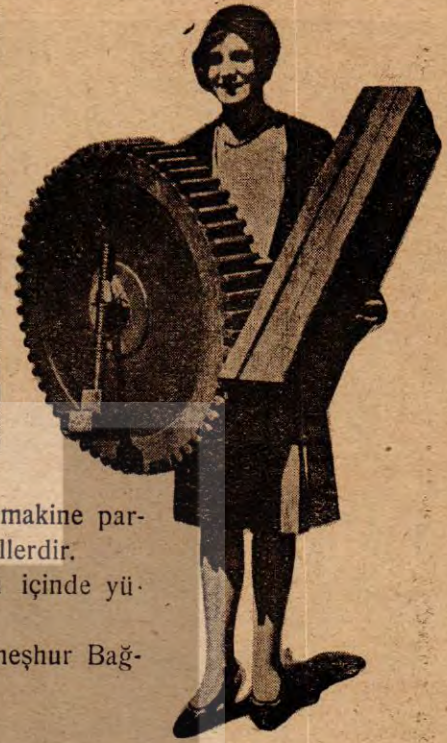
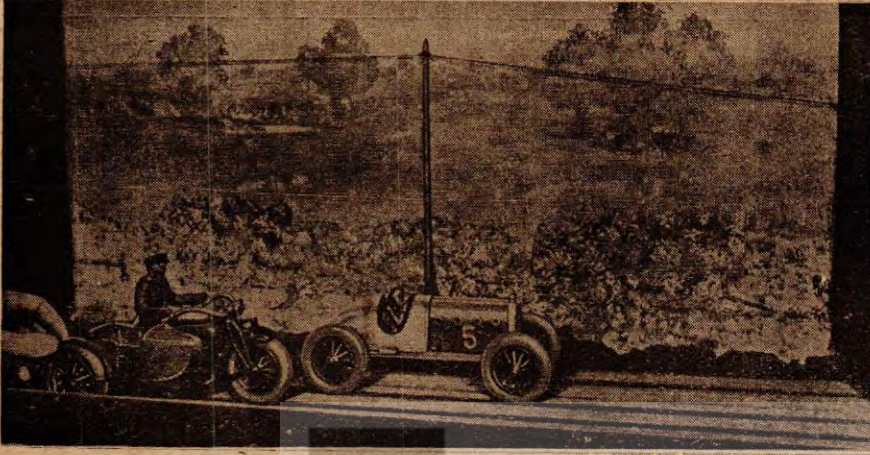
(Sonu gelecek sayıdadır)

Sinema âlemi küçük oyun- caklardan nasıl istifade eder?

Küçük ve ehemiyetsiz görünen bazı oyuncaqlardan sinema âlemi şayanı hayret bir surette istifade ediyor ve bu oyuncaqlar beyaz perde üzerinde bize gösterildikleri zaman oyuncak olduklarının

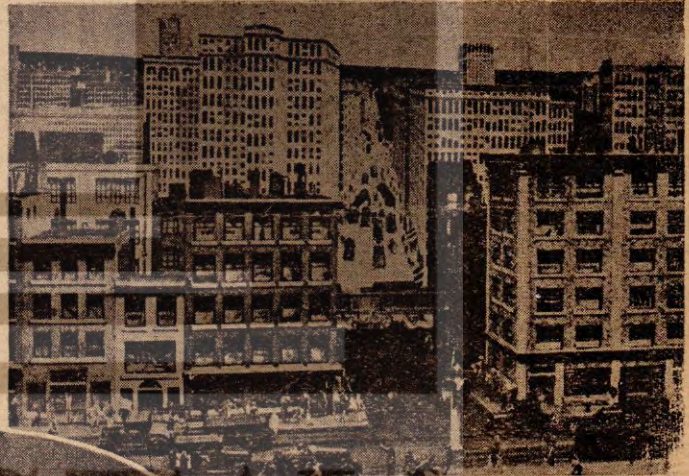
farkında bile olmuyoruz. Bu sahilelerdeki resimler oyuncak sinema hiylelerini göstermektedir. Mesela son sür'atle giden bir otomobil hahikî değil oyuncaktır ve onu sür'atli gösteren arkasındaki müteharrik fondur.

Keza bir kadın görüyorsunuz ki elinde çok ağır çelik ve demir makine parçaları var. Bunlar içleri şişirilmiş pek hafif lastikten başka bir şey değildir.

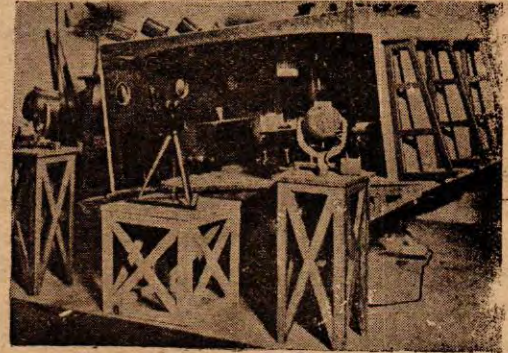
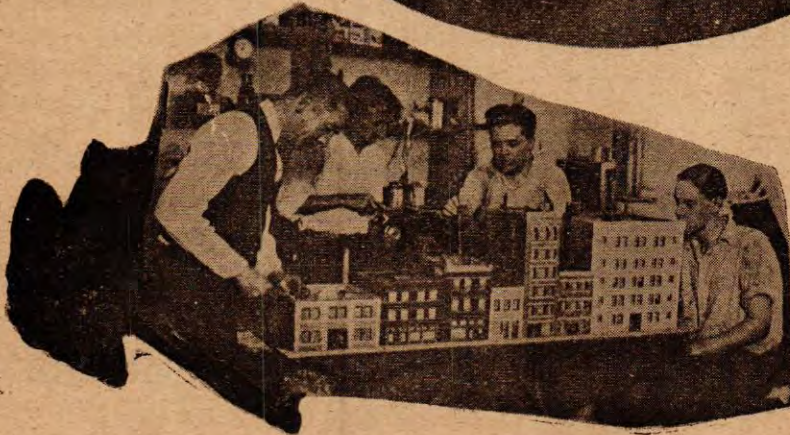
Büyük denizlerde gider gibi gördüğümüz kocaman vapurlar leğen içinde yüzen küçük oyuncaklardır.

Büyük şehir manzaraları hep mukavadan yapılmıştır. Duglas'ın meşhur Bağdat hırsızında havada uçması da resimde görüldüğü gibi bir hiyledir.

Hatta vahşi hayvanlar, dans eden canbazlar birer küçük oyuncak, birer

kukladır. Bu oyuncaklar âlemini idare için de büyük mühendisler geceli gündüzlü masa başlarında uğraşıyorlar ve daha ne gibi hiyeller keşfedeceklerini düşünüyorlar.

Ümitsiz Fecir — Branley'in eseri

Güzel San'atlardan :

Üç Kıymetli Şaheser

Umumî hayat meddi cezri arasında san'at ilhamı ile yükselen eserler ebediyete kadar uzanıp gidiyor. Zamanın tahripkâr eli, kudretsizliğini en ziyade san'atkâr alınlarında ve san'at eserlerinde temas ettiği vakit seziyor. Tarihin başlangıcından bu güne kadar gün geçmemiştir ki vâsi san'at semasına yeni bir şöhretin tırmandığı görülmesin. Yalnız, şurası da unutulmamalıdır ki şan ve şeref keleşanı bütün yükselme hamlelerine karşı isyan-kârdır. Engin ufuklara atılan kanatlar bütün manîleri yenecek bir kuvvet hamlesi taşımadıkça kırılmaya mahkûmdur. Buna, her gün sönüp giden iddiakâr istiydatlar şahittir.

Güzel san'atların en asil bir şübesi olan resim, asırların topladığı şehkârlarla daima zenginleniyor. Bu şaheserler bir çok memleketlerin müzelerini, bir çok meraklıların salonlarını ve koleksiyonlarını süsleyor. Biz burâda, bunlardan,

İngilterede bulunanlardan bazılarına göz gezdireceğiz.

Bu sayfalarda görülen tablolardan «Ümitsiz fecir» Branley'e ait olup Londrada (İate Galleri) dedir. Bu resimde on dokuzuncu asır san'atının hissiyat ve ihtıraslara hitap eden kuvvetini görürüz, orijinal aesthetic meziyetlerine rasgeliriz. Eserde hiç bir şey mübalâğa edilmemiş, teferruat inceden inceye tahlil edilmemiştir: Burada, fecir zamanı, fakir bir balıkçı kulübesinin içerisini görüyoruz. Gecedden hazırlanmış olan yemek, dokunulmamış masada duruyor. Şamdandaki mumun son ışıkları sönmek üzere. Arasından azgın bir denizin dalgaları görülen pencerenin yanında ev sahibi, yaşlı annesinin dizlerinde uyuyor. İhtiyar kadın da uykuda. Hayatın ıstırabı, bir kaç fırça darbisiyle canlandırılmış:

Akşam, genç kızın kocası denize açılmış.

Düşes of Dövonşir ve Bebeği — Reynolds'un eseri

Evde: Evvela bütün bir gece devam eden uzun bir intizar; ilkin ümit, sonra ıztırap ve heyecan ve en nihayet ümitsizlik. Acı hakikat: Artık balıkçı dönmiyecek. Bunu, onlar uyandıkları zaman anlayacaklar. Bütün bu hisler ressamın kudretli elinden, elim tablo halinde, canlanıyor. San'atkâr Frank Bramley Cornwall'da Newlyn de yaşadığı zaman balıkçı hayatını iyice tetkik etmiş ve ilhamını oradan almıştır. 6 Mayıs 1857 de Lincolnshire de, Bostonda doğan ressam evvela Lincoln'da tahsil etmiş, sonra İngiltereye dönerek Newlyn mektebine intisap etmiş ve kendisine mukadder olan şöhreti kazanmıştır. Beşerî ve çok muvaffak eserleri vardır. 10 Ağustos 1915 de ölmüştür.

**

«Lady Hamilton haleti mestide.» «Romney tarafından» [Londra National Gallery'de] George Romney, zamanında kadınlar tarafından en çok takdir edilmiş bir ressamdır. Bir çok meşhur hanımlar ona portrelerini yaptırmayı kendileri için en büyük şeref ve muvaffakiyet

addetmişlerdir. Romney kadınların gururlarını okşamayı, onların arzu ettikleri meziyetleri onlarda bulmanın yolunu çok iyi biliyordu. Sonra, resmin sahibine benzemesinde büyük muvaffakiyetler elde ediyordu. Bu san'atkâr modellerini esatir ve eski Yunan tarzında giydiren ve öylece resimlerini alırdı.

Asıl ismi Emily Lvon olan Lady Hamilton da kendi takdirkârlarındandı. Onu bazan (Jandark) tarzında tasvir etmiş ve bazan da Bacchus âlemlerinde yaşatmıştır.

Resimde çizgiler ve teferrüata fazla iytina görülüyor. Fakat fırça darbeleri en muvafık yerlere isabet etmiş en güzel ifadeler yaratmıştır.

**

(Duchess of Devonshire ve Bebeği.) «Reynolds'un eseri» [Duke of Devonshire koleksiyonundadır.] Anne şefkatini canlı bir san'at mahsulü halinde ebedileştiren Reynolds'un bu eseri şehkârlar arasında lâyük olduğu mevki ihraz etmiştir. Reynolds da teferruat ince ve müşkilpesent bir ihtimama mazhar olmuştur,

Ladi Hamilton — Romney'in eseri

Onun eserlerinde cana yakın bir hususiyet görülür. Ressam bir anne ve çocuk gözüne ancak bu kadar derin ve samîmi bir mâna verebilir.

Bu sayfalara koymak için seçtiğimiz bu eserler zengin bir mevhibenin san'atkâr kale-

mine nasıl yaratıcı bir kudret verdiğini gösteriyor. Duyupta anlatamadığımız hislerimize esirî kanatlar takan san'atkâr bizim en kıymetli hayat arkadaşımızdır.

HAŞARAT VE İNSANLAR

MEHURİ

İnsanlar mı Galip Gelecek Haşarat mı ?

Fen adamlarının tahminine göre dünyada insanlara düşman
400 milyondan fazla haşarat cinsi varmış

Dünyanın yeni bir müverrih ve yeni bir tarihe ihtiyacı var. Bu yeni tarih insanların sıhhatine, servetine, yiyeceğine, rahatına el uzatan milyonlarca haşerata lâyık oldukları mevkii vermeli. Öyle ya, sarı humma ve sıtma sivri sinekleri, çekirgeler, pamuk böcekleri, hayvanat geneleri, tahta kuruları, bütün bu haşeratin beşeriyet tarihçesinde mühim bir yeri olduğunu kim iddia edebilir?

Fen adamlarının tahminine nazaren dünyada 400 milyondan fazla haşarat cinsi var. Bu haşeratin her cinsinin insanlar noktaî nazarından ayrı ayrı ehemmiyetleri var. Bunların hepsi kürrei arzın mahdut yiyecek mevcudu için insanların yaman ve biaman rakipleridir. Bu cidalde insanın mı haşeratin mi galip geleceğini, kürreye neticede kimin tevarüs edeceğini tâyin edecek şey, hangi mahlûkun gündelik rızkını teminde daha ehil olduğudur.

Böceklerin teksir kabiliyetini göz önüne getirince istikbalde biz insanların bakası hususunda şüphelenmeğe hakkımız olur. Meselâ, minicik yeşil bir böcek olan lâhana bitini göz önüne getirin. Muvaffık şerait dahilinde bu böcekler bir senede 30 nesil yetiştirebiliyorlar. Bir dişi böcek meselâ 1 nisanda yumurtlarsa Ağustosun ortasında 12 neslin cediti bulunabilir. Bir nesilde 41 fert meydana çıkardığına nazaren, bu bir tek anneden doğan yavruların hepsi yaşasalar Ağustosun ortalarında adetleri 560 küsür katrilyona balığ olurdu! Bu böceklerin sıklığı kürrenin üstünde yaşayan bütün insanların sıklık mecmuunun sekiz misline muadil gelirdi!

Bu misal küçücük bir anne bitin dört buçuk ay gibi kısa bir müddet zarfında bol gıda ve düşmansızlık şeraiti altında neler yapabileceğini sarîh bir surette gösteriyor. Aynı zamanda bu mahlûkların, bilhassa tırtıl, kurt devrelerinde ne müthiş bir iştahaları olduğunu unutmamalıyız. Tırtılların yegâne vazifeleri yemek ve büyümek olduğu içindir ki âdi bir pervanenin tırtılı, 56

gün zarfında kendi aslı sıklığının 86,000 misli ağırlıkta yiyecek yiyor! Bu adetler insanın tüylerini ürpertmeğe kâfi değil mi?

Fakat, bu hakikatlara rağmen insan ve haşarat arasındaki müvazene bugüne kadar temin edilebilmiştir, öyle ki böcek, bugüne kadar, haşarat salgını vak'alarını istisna edersek, beşerî rakibini tamamen gıdasız bırakmamıştır.

Neticede kim galip gelecek? Eğer en ehil olan yaşayacak dersek bu söz böceklerin lehine olur. Çünkü onlarda, biz insanlarda olmıyan, açlığa, soğuğa karşı harikülade bir tahammül kabiliyeti vardır. Bir cins tahta kurularıyla yapılan tecrübelerde bir böceğin tamamıyla gıdasız, yalnız kendi vücudunun değişen kabuklarını yemek suretiyle bir kaç ay yaşayabildiği görülmüştür.

Sonra, meselâ hamam böcekleri insanlardan bir milyon sene evvel dünyaya gelmiştir, demek ki insanların ademe karışmasından bir milyon sene sonra da mevcut bulunmalarının ihtimali var. Hamam böceği kürrenin kömür devrinde yaşamağa başladı. Gayet uysal bir mahlûk olduğundan ilk yuvası olan Asyayı gemilerle terkedip Holandaya seyahat etti. Ondan sonra da Avropanın her tarafını benimsedi. Sıcak iklimleri tercih ettiği halde Saplantalılar arasında bile bulunuyor ve zavallıların kış için hazırladıkları kuru balıkların çoğunu yok ediyorlar.

Fakat Brezilyadaki hamam böcekleri daha da acıip: Buraya giden bir seyyah bir çok çocukların güzelin uzun kirpiklerinin hamam böcekleri tarafından fena halde kırıldığını naklediyor. Aynı böcekler çocukların ayak parmaklarının tırnaklarına da musallat oluyorlarmış; fakat henüz hücumlarını büyüklere teşmil etmemişler.

Hamam böcekleri gibi bir çok başka haşarat da dünyanın bir tarafından öbür tarafına hicret edip duruyor. İnsanlar haşerati tenkil usüllerini asrileştirdikçe ha-

Lahana biti senede otuz nesil yetiştiriyor ve bu nesillerin meydana getirdikleri böceklerin ağırlığı kürrenin üstünde yaşayan insanların bütün sikletlerinin sekiz mislidir.

En âdi bir pervanenin tırıtılı 56 gün zarfında kendi sikletinin 86.000 misli ağırlıkta yiyecek yiyor.

şeratin da hicret usülleri gittikçe asrifleşiyor. Meselâ, bir kaç iklim dolaşan bir tayyareci geri dönerken o memleketlerin yalnız hatıralarını taşıyor; aynı zamanda yeni yeni bir takım böcek yumurtalarını da beraberinde getiriyor. Halbuki bir tek dişi böcek — hatta bir tek yumurta bile — yeni bir afetin başlamasına sebep olabilir.

İşin asıl fena ciheti şu ki böyle başka diyarlardan gelen haşerat yaşadıkları iklim ve memleketlerde bulunan tabii düşmanlarını da geride bırakıyorlar ve bol gıda bulunca zihne hayret verecek bir sür'atle çoğalıyorlar.

Meselâ, geçen asrın sonlarına doğru, Cemahiri Müttehidinin Cenubunda Kaliforniya eyaletindeki limon ve portakal ağaçlarına pamuğa benzeyen yeni bir böcek arız olmuş ve pek mühim bir servet menbai olan koca bir sanayii tamamiyle mahvedeceği anlaşılmıştır. Bunun üzerine, tabii, portakal tüccarları büyük bir telâşa düşmüşler ve ziraat nazaretinin böceklerle karşı şiddetli bir cidal açmasına sebep olmuşlar. Bir seneden fazla süren bu cidal haşerat fenninin en parlak zâferlerinden biriyle neticelenmiştir. Fakat fen adamları bu neticeyi elde edinceye kadar pek çok zâhmet çekmişler. Evvelâ böceğin asıl vatanı taharri edilmiş ve izleri takip edile edile Avustralyadan geldiği anlaşılmıştır. Bunu tespit ettikten sonra meşhur bir haşerat mütehassısı Avustralyaya gönderilmiş ve orada bu böceklerin âdetlerini, gıdalarını, bilhassa düşmanlarını tetkik etmeğe mêmur edilmiştir. Uzun tetkik ve tecrübelerden sonra mütehassıs küçük bir hamam böceğinin bu haşeratı kemali iş-taha ve sür'atla yok ettiğini görmüş; bin müşkülâtlâ hamam böceklerinden birkaç nümuneyi canlı olarak hattüstiüvadan geçirmeğe muvaffak olmuş, Amerikaya getirmiş. Bu misafir böcekler afete kurban olmuş bir portakal ağacının üstüne salıverildiği zaman mütehassısın koltuklarını kabartacak bir netice elde edilmiş. Hamam böcekleri muzir haşeratın üstüne öyle bir şevk ile atılmışlar ki mesele misafirleri izaz ve ikram ederek çabuk tekessür etmelerinin esbabını tîminden ibaret kalmış. Böylelikle koca bir sanayi heder olmaktan kurtarılmış.

Bir başka sefer Hawai adalarında şeker kamışlarına yine Avustralyadan bir kurt arız olmuş ve yine kurtun tabii düşmanı araştırılarak bulunmuş ve şeker mahsulunun tamamiyle mahvolmasına mani' olunmuş.

Halbuki her mücadele bunlar gibi her zaman bizim galebemizle neticelenmiyor. Meselâ, Amerikada kestane ağaçlarına musallat olan böceğin imha çaresi kabil değil bulunamadığından kestane ağaçlarının yavaş yavaş çürüyüp gitmesini seyretmekten başka çare kalmamıştır.

Bundan başka, mısır fidanlarına âriz olan diğer bir böceğin imhası için geçen sene 10 milyon dolar sarf edildiği halde bu afetin mazarratına pek cüz'î bir nispette mani' olunabilmiştir. Bu böcek yavaş yavaş bütün mısır havalisine sokuluyor; bizde her sene bu müstebide birkaç yüz milyon kilo mısır nisbetinde öşür vererek hükmüne baş eğmeğe mecbur kalıyoruz. Bu böcek arız olduğu memleketlerin hiç birinde daha imha edilememiştir.

1929 senesinin iptidasında Florida da Bahrisefit yemiş sineğinin bir kaç portakal ve limon ağacına arız olduğu görülmüş. Bir mevsim içinde birçok portakal tüccarlarının mahsulünü yok etmiş. Ziraat nazareti meclisi meb'usandan 4 milyon dolar tahsisat alarak yine mücadeleye başlamış. Bir taraftan sineğin hangi yemişlerin içine tercihen yumurtalarını bıraktığı araştırılmış; diğer taraftan sineğin imhası için kullanılan zehirli pekmezin ağaçlara zarar vermeden böcekleri öldürecek nisbette terkinin ne olduğu tecrübe edilmiş; bir taraftan da

afetin başka sahalara intişarına mani olmak için tedabir ittihaz edilmiş. Böceğin şayanı teessüf bir bitarafı ile hemen her yemişin yumurtalarına ve yavru kurtlarına muvafık bulunduğu anlaşılınca bahçe sahipleri için pek; ağır ve müşkil olan bir kânun tatbik edilmiş: Bu böceğin bulunduğu noktanın etrafında bir mil mesafe dahilinde böceğin yumurtalarına elverişli yemişlerin kemale ermelerine meydan verilmeden kâmilin imha edilmesi ve aynı saha dahilinde olgun ve sevkedilmeğe hazır kurtlu veya kurtsuz yemişlerin kâfesinin de sevkedilmiyip yerlerinde imha edilmesi tâmin edilmiştir. Ayaletin her tarafına, yeni keşfedilen dibi gaz ile kaplı "tuzaklar" koyup, bu tuzakların içinde bulunan sinek adedinden hem böceğin miktarını hem de nerelere kadar sokulduğunu tâyin etmek kabil oluyormuş. Öyle ki, tuzakların birisi yeni bir havalide bir tek sinek bile gösterse civardaki bahçe sahipleri, kurtlu kurtsuz, yemiş mahsullerinin gözleri önünde imha edildiğini seyretmeğe mecbur oluyormuş. Mevcut tahsisatla bahçe sahiplerine tazminat da verilmediği için günün birinde bir çok banka birden iflas etmiş!

Bütün bunlar neden? Çünkü küçücük, gümüş ve siyah sırtlı, sarı karınlı, rengârenk kanatlı güzel bir sinek portakal ve limon, şeftali ve kayısı yemişlerini yavruları için muvaffak gıda addetmiş! Bugün, gece gündüz devam eden bir cıaldan sonra ve bir çok fenadamlarının himmeti ile, gelecek sene mahsulünün kırtarıldığı ümit ediliyor. 2 milyar dolarlık koca bir sanayi erbabının gözleri ufacak bir sineğin kaprislerine dikilmiş, ümitlerini onun hareketlerine bağlamış bekliyor.

İşte, biz insanlar, böyle, —düşmana karşı daima müteyakkız bulunmağa, durup dinlenmeğe hak kazanmıyoruz. Biz de mütemadiyen bu küçücük fakat müthiş düşmanlara karşı tertibat almak daima hazırlıklı bulunmak, daima para sarfetmek mecburiyetindeyiz.

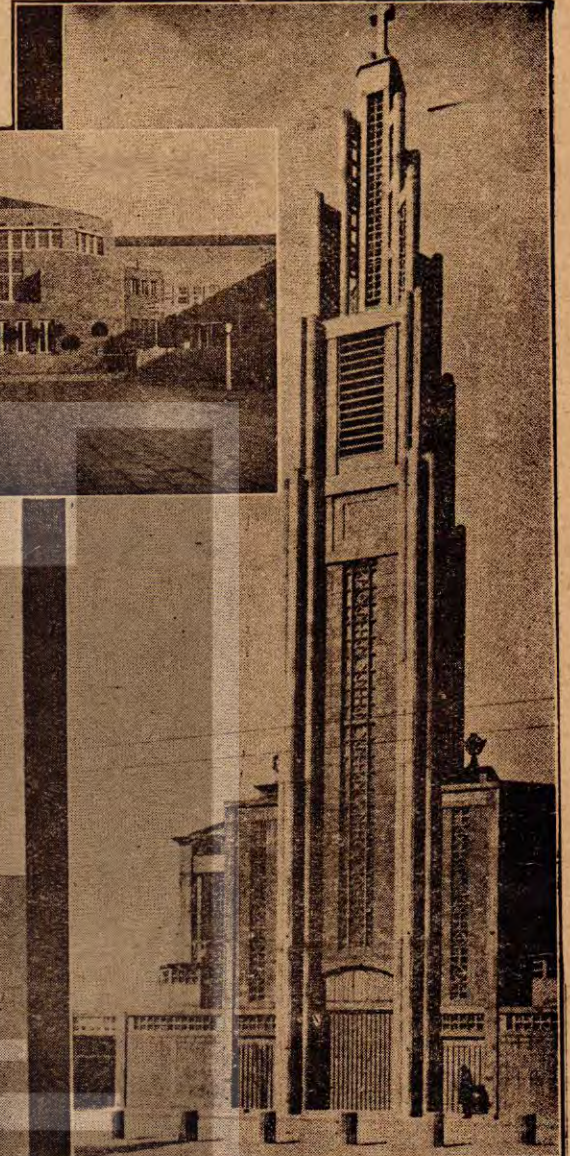
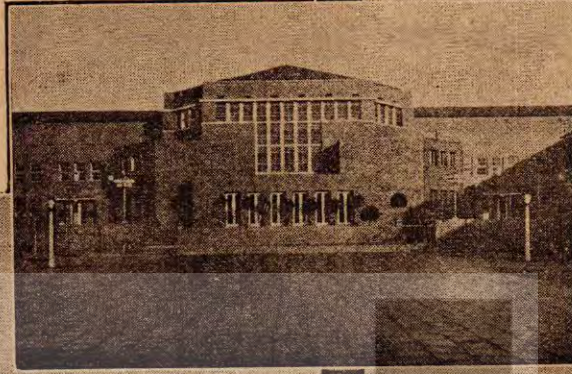
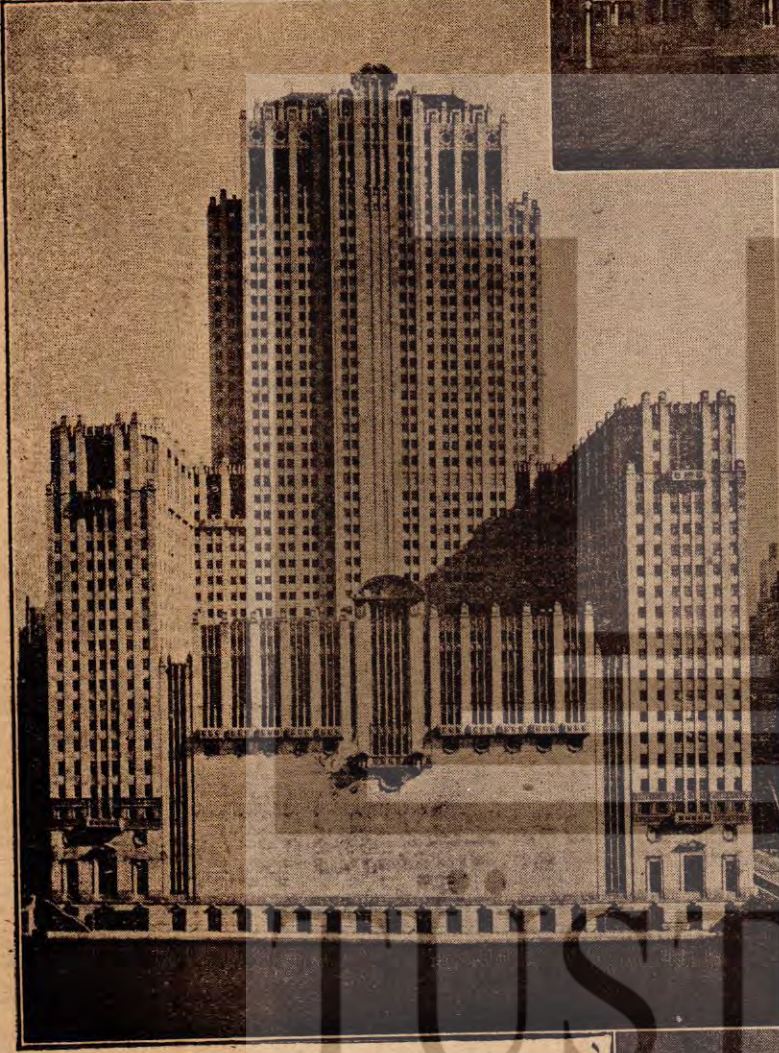
Bunları göz önünde tutarak bir de kendi memleketimizde her sene incir, üzüm, pamuk mahsullerini tehdit eden, bâzı seneler de bunları mahveden böcekleri daima korkunç bir heyulâ gibi zihinlerden ayrılmıyan çekirge tahribatını, hayvan sürülerine, bir defa musallat olunca kasırga gibi hepsini devren haşeratı, bütün bunları da hesaba katarsak, demin söze başlarken söylediğimiz gibi, bu mini mini mahlûkların kemire kemire kendilerine beşerin tarihinde bir yol açtıklarını, belki de ona bugünkü şeklini vermeğe yardım ettiklerini inkâr edebilir miyiz?

Hazır Olun !

Bu sene kış az olduğu için yazın sivri sinek ve tahta kurusu çok olacak diyorlar. Bu sıhhat için tehlikeli haşerat ile mücadele için *Flida Hasan* ile şimdiden hazırlanınız.

Asrî Binalar

Taş ve tahtanın yerini artık
çelik, çimento ve cam
almıştır.

Bu sahifede gördüğünüz bina resimleri gittikçe adetleri çoğalan yeni ve asrî miyari usullerine göre yapılmışlardır. Yukarıda ve ortadaki resim Almanyanın ilk Reisi Cumhuriyetine şerefine izafeten yapılmış ilk asrî şekilde bina dır. Yine yukarıda ve sağdaki ince uzun bina tamamen çimentodan yapılmış Fransada bir kilisedir.

Soldaki muazzam bina 43 milyon liraya mal olmuş Şikago nun tiyatro ve opera binası. Altındaki resim ise Fransada Pigal tiyatrosunun tatlı renkler aksettiren tertibatlı methalidir.

Nisan ayında ne yapmalı?

Geçen ayki nushamızda ve aile bahçesi sahifesinde Mart ayına ait bahçe işlerinden bahsetmiştik.

Bu ay da Nisan zarfında yapılacak sebze, çiçek bahçesinde yapılacak işlerinden bahsediyoruz.

Sebze bahçesi

Bu ayda souktan artık pek o kadar korkulmıyacağı için sebze bahçemizde her nevi sebze tohumu ve fideleri dikebiliriz.

Mesela: yerelması, patlıcan, kereviz, karnabahar, lahana, bamye, mercimek, pancar, havuç, maydanoz, ıspanak, semiz otu, kavun, karpuz, biber, nohut, turp, bezelye, taze sovan, pırasa, salata gibi sebzeler, hatta bahçemizin lodos tarafına yer fasulyası ve mısır dikebiliriz.

Çiçek bahçesi

Mart ayında, ilk baharı karşılamak için yapılacak bahçe tanziminden bahsetmiştik. Nisan ayında da yine bahçemizin tanzim ve tezyini ameliyesine devam ve ikmal ederiz. Bu ayda çayırlar biçilip tarlalar bellenecek, ilk bahar çiçekleri dikilmelidir. Ayın nihayetinde doğru havalar müsait giderse Tesbih ve Dahliya çiçeklerinin soğanlarını yerlerine dikmeli. Nisanda ka-

lem aşısına devam olunur. Yaprak aşısı yapılmış fidanların aşından aşağı kısmından fişkıran domurcuklar koparılır. Her nevi çelik aşısı ve yaprağını dökmiyen ağaçlardan daldırma yapılır.

Kökü yerli çiçeklerle karanfiller, krizantemler köklerinden ayrılıp çoğaltılır. Bu ayda, çiçek yetiştirmek için artık yastıklara lüzum olmadığı gibi doğrudan doğruya bahçeye dikilecek çiçek fidanları da o kadar çok değildir.

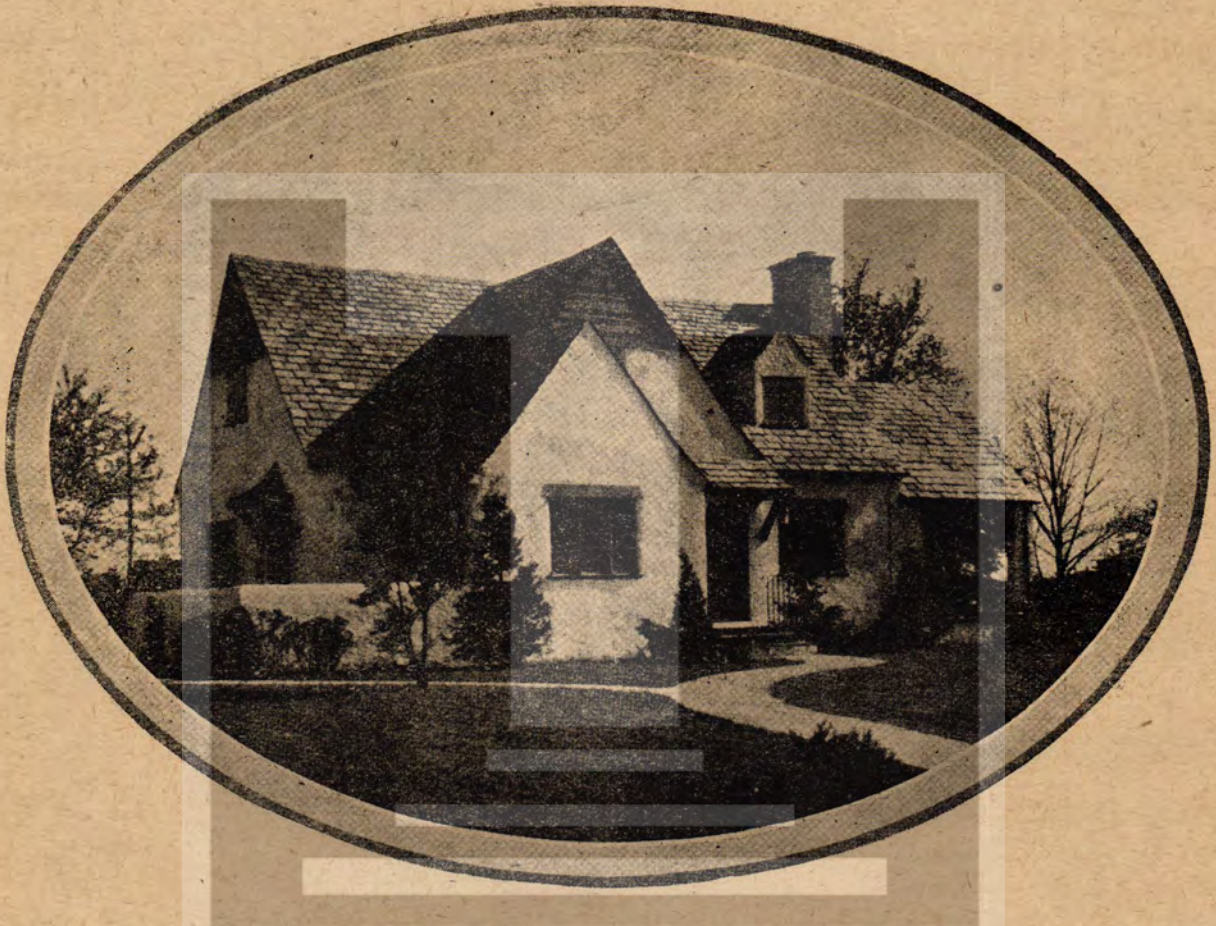
Yalnız Mart ayında tarlalara ilk bahar çiçekleri dikilmemiş ise çelik olarak Pitonya, Begonya, Kasım çiçeği, Mine, Aslan ağzı, ve kökten ayırmak suretiyle de Çan çiçeği, Floksina, Veronika dikildiği gibi Martta ekilip kemale ermiş olan Kına çiçeği, Horoz ibiği, Kasım patı, Tesbih çiçeği gibi yazlık çiçek fidanları yastıklarından çıkarılıp yerlerine konur.

Limonluklar

Nisanda artık havalar sıcak olma-ya başladığından limonluklarda soba yakmaya lüzum yoktur. Ara sıra limonlukların pencereleri açılıp havalandırılır. Çiçeklere bolca su verilir, saksılar sık olarak güneşe çıkarılır. Muhtelif çiçeklere cam altında çelik yapılmasına ve saksıların topraklarının değiştirilmesine devam olunur.

Güzel ve kullanışlı Evler

Mutfağı, yatak ve yemek odaları kullanış itibariyle hususiyet gösteren iki katlı güzel bir ev ve planı.

Bu ev planının bilhassa iki hususiyetini nazarı dikkatinize arz ediyoruz. Biri mutfağın önündeki bahçenin duvarla çevrilmiş olmasıdır. Ne kadar dikkat edilirse edilsin mutfak kapısının önünü temiz ve güzel tutabilen az ev hanımı vardır. Bu halden dolayı yüzümüzün yerlere geçtiği zamanları hepimiz hatırlarız. Taş duvar çevirmesi pahalı veya başka suretle mahzurlu buluyorsanız, taflan veya bibernum gibi yaprakları sık ve yaz kış yeşil olan bir fidanla çit örmek de kabildir.

Evin ikinci hususiyeti alt katta bir yatak oda-

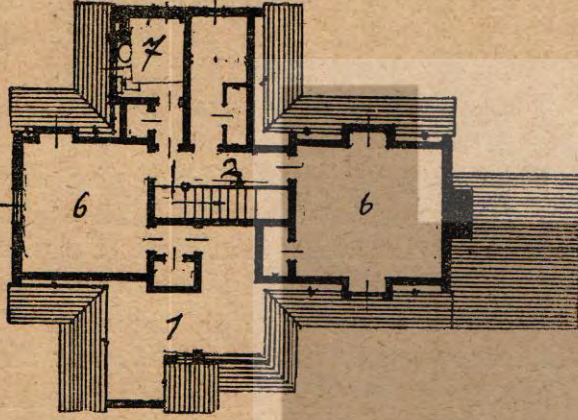
sının oluşudur. Evde küçük çocuk veya sık sık hastalanan bir kimse varsa ev hanımının hem onun yatak odasına hem de mutfak ve oturma odasına yakın olmak mecburiyeti vardır; bu itibarla aşağı katta bir yatak odasının mevcudiyeti çok rahat olur.

Evin kapısından bir dehlize giriliyor. Bunun sağ tarafında, şömineli büyük bir oturma odası var. Buradan üstü kapalı bir verandaya geçiliyor. Oturma odasının eb'adı 4.20×6.00, verandanınki 3.60×4.20 metrodur. Dehlizin sol tarafında 3.90×4.20 metro eb'adında bir yemek odası var. İstenilirse hiç sofadan geçmeden mutfağa gitmek

Yavrunuzun gürbüz olmasını istemez mi siziz ?

Hasan Kuvet Şurubu

İçiriniz. Bu şurup, büyük küçük, yaşayan her insan için hayat, sıhhat ve kuvettir. Kansızlık, romatizma, verem, kemik ve göğüs hastalıklarına karşı koyduğunu bütün **Doktorlar** tastik ederler.

Birinci kat planı

İçin odada daha bir kapı vardır. Mutfak 2.70×4.20 metrodur. Yandaki mutfak bahçesinden eve girmek için ayrıca daha bir methal vardır.

Mutfağın sofaya açılan kapısının sağ tarafında bir yerli dolap vardır. Sofanın karşı cephesinde, merdivenin sol tarafından alt kattaki yatak odasına girilir. Bu oda 3.90×4.80 metrodur. Yatak odasının içinden banyo odasına girilir. Odanın sol duvarının içine büyük ve yerli bir elbise, bir de tuvalet dolabı yapılmıştır.

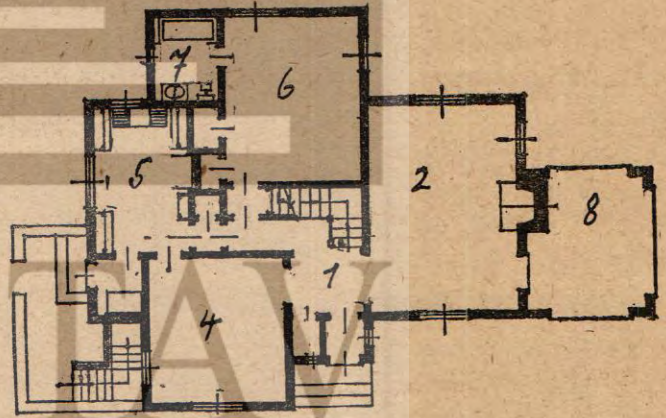
Sofadaki merdivenden ikinci kata çıkınca sağ tarafta 3.80×4.20 , sol tarafta 3.60×3.80 metro eb'adında iki yatak odası vardır. Bu odaların her

ikisinin de içinde ve yukarı kat banyo odasının yanında yerli dolaplar yapılmıştır.

Yemek odasının üstüne ve yukarıdaki banyo odasının sağına tesadüf eden çok meyilli dam altları çatı arası gibi kullanılır.

PLANLARIN TÂRİFİ

- 1.— Sofa.
- 2.— Oturma odası.
- 3.— Veranda.
- 4.— Yemek odası.
- 5.— Mutfak.
- 6.— Yatak odası.
- 7.— Banyo.
- 8.— Sandık odası.

İkinci kat planı

Sıhhat ve hayatın yegâne ilacı

Dantos Diş Macunudur!

Dişlere ebedi hayat verir, inci gibi beyazlatır, çürümekten korur. Diş etlerini kuvetlendirir. Diş ağrı ve nezlelerine, ağızdan gelecek her türlü hastalıklara mani' olur. **Dantos** diş macunu yalnız memleketimizde değil, Avrupada da şöhret almıştır. Altın madalya, nişan, takdirnameler birinciliğini ispat eder. **Hasan ecza deposu** nda yirmi Kuruşa satılır.

Ç O C U K B A K I M I

Küçük Bebeklerin İdmanı

Kaç aydır büyücek çocukların mânevî terbiyeleri ile uğraştık ve küçücük çocukların maddî neşvünümasını ihmal etmeğe mecbur olduk. Fakat çocukluğun bu en küçük yaşlara tesadüf eden devrini uzun zaman göz önünden ayırmağa gelmez, çünkü sağlam bir vücut yetiştiremedikse mânevî terbiyeden bir netice beklemeğe hakkımız olmaz. Binaenaleyh yine bu en mühim devre dönüyoruz.

Garip bir zihniyetle küçücük bebeklerin idmanını tabiatın temin ettiğine zahip oluyunuz. Eğer çocukları doğdukları günden itibaren tabii şerait içinde bırakabilseydik bu, belki, doğru olurdu. Halbuki bu günkü medeniyet iycabı çocuğu tabiatın hiç hesaba katmadığı bin bir türlü elbiselere, çeşit çeşit beşiklere sokuyoruz, sonra, onlara lâzım olan idman için tabiata güveniyoruz; bu garip bir mantıksızlık.

Bugün çocuk doktorları büyüklere olduğu gibi küçücük bebeklere de bir takım idman hareketleri tavsiye ediyorlar. Evvelâ, her küçük çocuk annesi çocuğun gündelik programında hiç değilse on dakıka çocuğun çırıl çıplak olarak, hava cereyanlarından uzak yüksekçe bir yerde, meselâ bir karyola üstünde, ne çok sıcak ne de çok soğuk olmıyan bir odada serbesçe hareket edebileceği, kollarını bacaklarını istediği gibi oraya buraya fırlatacağı bir fasıla ayırmalı. Böyle gelişi güzel hareketlerden mâda bir de usül dairesinde idman hareketleri yaptırılırsa çok daha fazla faide görülür. Basit

adelî hareketler adeli, asabî, dımağı şebekelerin her birini birine raptetmeğe, aralarında mütâbakat ihdas etmeğe, bunları kontrol altında bulundurmağa yarıyor. Bunlardan başka daha derin teneffüse ve daha seri' kan cevalânına da sebep oluyor.

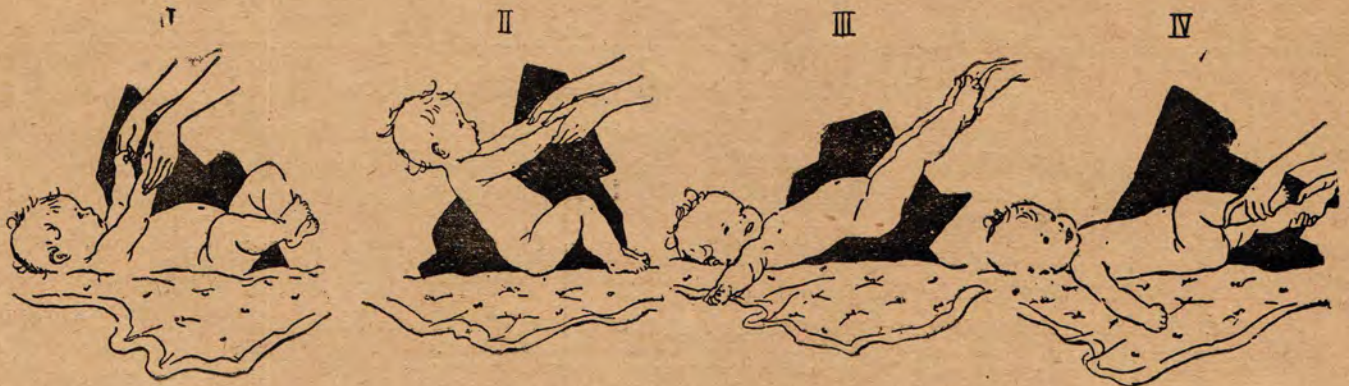
Fakat her iyi şeyin olduğu gibi idmanın da mühim bir «fakat»ı var. Tecrübesiz anneler elinde nazik çocuk kemikleri burgulabileceği gibi, ifrata vardırılan idmanın da faide değil mazarrat tevhit edeceği unutulmamalıdır. *Fazla idman çocuk için zararlıdır. Hiç bir hareketi 4 ilâ 6 defadan fazla tekrar etmemeli. Her hangi bir harekete karşı çocuk tarafından —hafif de olsa— bir mümanaat hissedilirse zorlamamalı, hemen yaptırmaktan vaz geçmeli.*

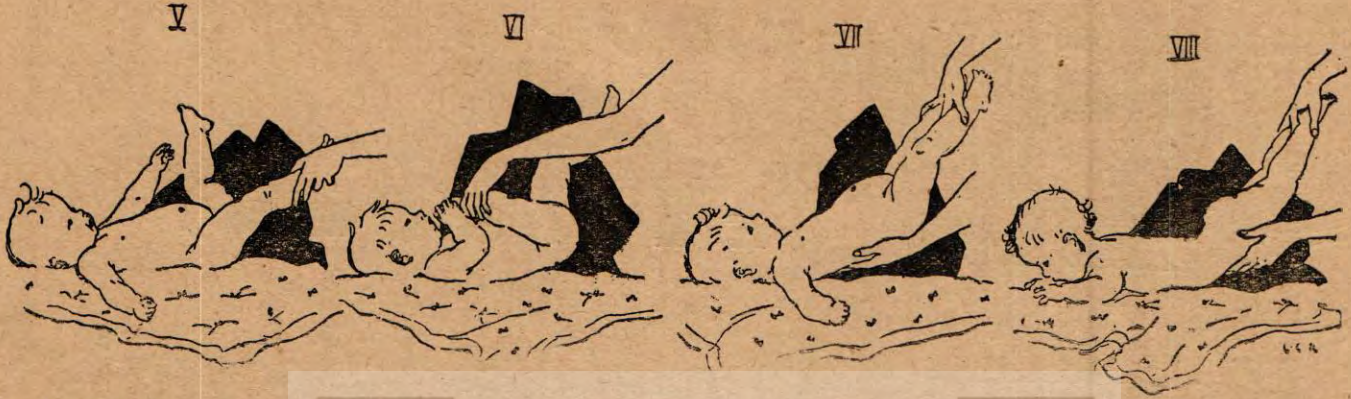
Tabii küçücük çocuklar için en basit hareketler en iyileridir. Sıhhatli, gürbüz bir çocuğa iki veya üç aylık iken idmanlara başlatmak erken sayılmaz. Şu bir kaç tavsiye belki annelere yardım eder:

İdman zamanının çocuğun zihninde daima neş'eli bir zaman olarak kalmasına çalışmalı. Çocuğun vücudu hareketlerden başlanacağı için çocuk da idmana başlar başlamaz eğlenceli bir şeyi tâkip edeceğini ezberler, bu saatleri sevinçle karşılar.

İdman saatlerinde odanın havası ılık, fakat temiz olmalı. Fazla sıcak bir oda ne büyükler için ne de küçükler için iyidir.

Çocuğu tutmak iycap ettiği zaman daima iki mafsal arasından tutmalı. Meselâ kolu bi-

lek ile dirsek arasından, bacağı dizkapağı ile kalça arasından tutmalı ki ağırlık bir tek tarafa yüklenmesin.

İdman zamanlarında annenin iki kat eğilmesine mâni olmak için bir masanın üstüne bir yorgan yayıp çocuğu çıplak olarak yorganın üstüne yatırmak iyi olur. İdman için en muvafık zaman banyodan evvelki on dakikadır. Büyüklerin jimnastiğinde olduğu gibi hareketlere baş tarafından başlayarak tedricen aşağıya doğru inmek iyidir.

I— Çocuk arka üstü yatar. Anne iki elinin de başparmaklarını çocuğa tutturur ve diğer parmakları ile çocuğun kolunu destekler. Sonra kolları çocuğun başının iki yanına uzatır. İlk seferleri kolların gergin ve düz uzanmasına çalışmaz, sonraları, çok tedricî bir surette hem daha sur'atle hem de daha gergin olarak uzattırır. Aynı şeyi yanlara doğru tekrar ettirir. Bu hareket hem kol ve omuz adaleleri için bir idmandır hem de güğsü kuvvetlendirir.

Her hareket basit bir makam söylenerek tekrar edilirse hem çocuk daha çok eğlenir hem de —ne kadar küçük yaştan başlansa o kadar iyi olur— vezinli harekete alışmış olur.

II— Çocuk arka üstü yatar. Annesi çocuğun ellerini tutarak yavaş yavaş oturur vaziyete getirir, sonra yine yavaş yavaş yatırır. Bu, çocuğu erken oturmağa teşvik etmek için değildir. Bilâkis, çocuğu yastıklarla bile oturtmak iyi bir şey değildir. Bu ekzersizi yaptığı zamanlardan mâda kendi kendisini çekip oturabilinceye kadar daima ya yan üstü ya arka üstü yatmalıdır. Çocuk ne oturmağa ne de yürümeğe teşvik edilmemelidir.

III— Bacakları serbest olan her hangi

sıhhatli bir çocuk kemali şevk ve neş'e ile tekme atar durur. Avuçlarla çocuğun ayaklarının altına hafifçe dayanarak tekmelemek hevesini uyandırmalı. Bu hareket hem çocuğun bacak adalelerini kuvvetlendirir, hem de çocuğu çok sevindirir, çünkü vücudunu masadan kaldırmaya kadar iter.

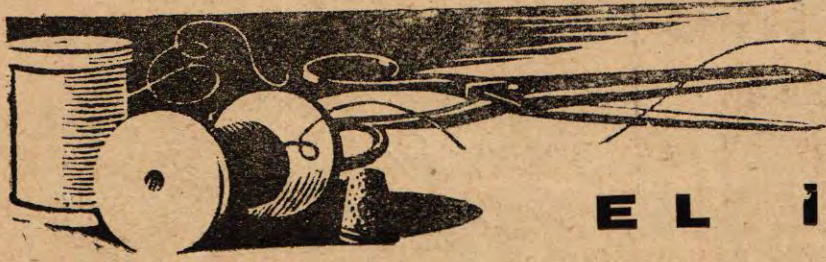
IV— Çocuk yine arka üstü. Anne bacakları birer birer alarak kıvrırır, taki dizkapağı kalçaya değsin, sonra tekrar uzatır. Bu, münkabiz çocuklar için gayet faydalı bir idmandır.

V— Çocuk yine arka üstü. Anne çocuğun ayak bileklerinden hafifçe tutarak bacağı sağa sola yavaş yavaş çevirir. Çocuk buna mümanaat ederse hemen vaz geçmeli.

VI— Bâzı çocuklar kendi kendilerine ayaklarını bulur ağızlarına götürür. Kimisi de hiç bulamazlar. Anne ayak bileklerinin üstünden tutarak —çocuk mümanaat etmezse— bacağı yukarı doğru kaldırır taki ayak parmakları buruna değsin. Çocuk bu harekete bayılır.

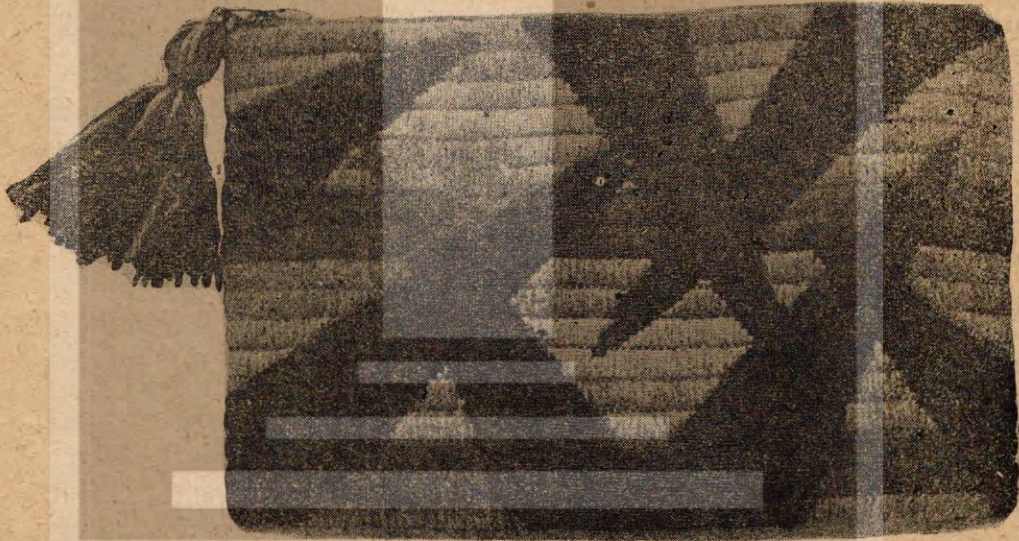
VII— Çocuk yine arka üstü. Annenin sol eli, işaret parmağı kürek kemiklerinin arasına gelmek şartıyla, çocuğun arkasında. Sağ eli ile bacakları bileklerin üstünden tutarak çocuğun vücudu masadan kalkıncıya kadar. Vücudu yukarı doğru kaldırır. Bu, amudu fıkârî için iyi bir idmandır.

VIII— Çocuk yüz üstü yatarak VII nin tamamiyle aksi bir hareket yapılır. Anne sol elini kalçaların arasına koyar, parmaklarıyla karnı destekler. Sağ eli ile de VII deki gibi çocuğun bacaklarından tutup yukarı doğru kaldırır. Bacakları hemen amudî bir vaziyete getirir. Bu harekete alışınca vücut kaldırıldıktan sonra biraz sağa biraz sola doğru döndürebilir. Bu, çocuğun ileride yuvarlanma hareketlerini iyi yapmasını temin eder.

EL İŞLERİ

Kaneviça Üzerine İşlenmiş Güzel bir El Çantası

Kaneviça üzerine işlenmiş el çantalarının pek moda olduğunu söylemeğe lüzum yoktur. Çünkü herkesin elinde bir tane var, fakat çanta var çantacık var. Herkesin tatbik ettiği bir modanın müptezel görünmesi pek kolaydır. «Muhitin» bu ay dercettiği çanta örneği, renklerinin imtizacı ve işleniş tarzı itibariyle bir çok çanta içinde müm-tazlığı ile göze çarpar.

Çantayı yapmak için malzeme: Kaneviça, merinos yünü, pas rengi, vişne çürüğü, bet renk, ceviz rengi, gri kapamak sustası.

İğneye iki kat yün geçirin, ve dörder delik olarak atlama iğne ile târifteki örnek ve renklere göre kaneviçayı doldurun.

Çantanın zemini, yâni enine olan çizgiler tedri-

cen değişen gri ve bej renkleridir. Resimdeki enine koyu çizgiler gridir, ondan sonra iki sıra ceviz rengi iki sıra bet renk sonra ceviz rengi daha sonra iki sıra gri üç köşelerin dördü vişne çürüğü ve üçü pas rengidir.

Bu çantanın yalnız bir tarafıdır. Enine katlanınca çantanın her iki tarafını teşkil edecek büyüklükte bir kaneviçanın üzerine resimdeki örneği iki defa tekrar edin, öyle ki katlanınca çantanın her iki tarafı aynı olsun.

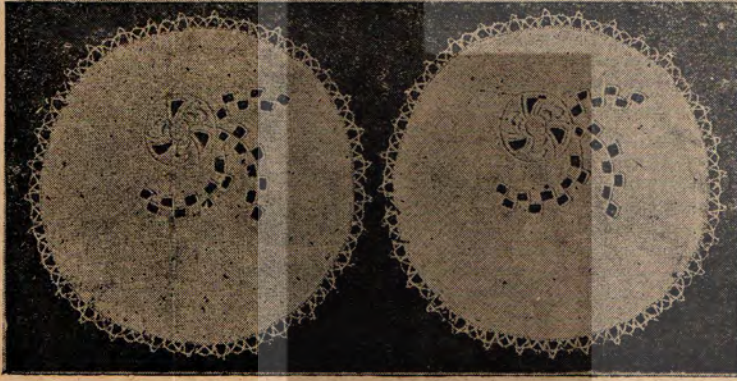
İşlenmiş kaneviçanın içine podösüet taklidi veya ipekli bir astar koyun. Çantanın ağzına, astarla işlenmiş kaneviça arasına sustayı diki. Bunun da ucuna kullandığımız yünlerin hepsini karıştırarak küçük bir püskül yapıp takın.

İşleme İşleri

Güzel bir Rişölyö örneği ile tepsi örtüsü, şömendötbl, tabak altı nasıl yapılır?

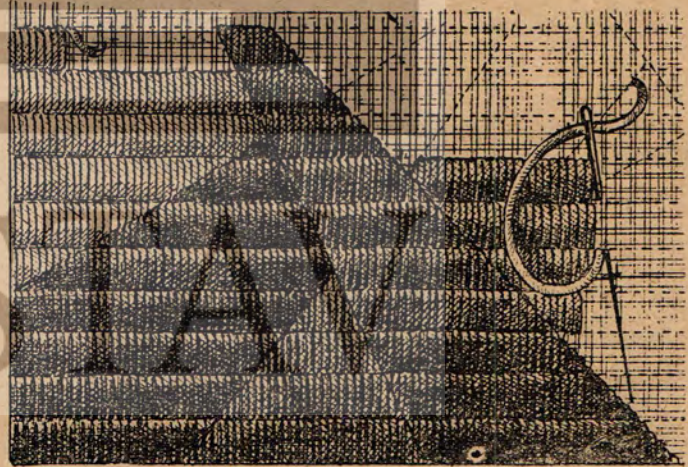
Derç ettiğimiz rişölyö örneğiyle tepsi örtüsü şömendötbl ve tabak altları yapılabilir.

Resimdeki işleniş târifinden de görüleceği vechile rişölyö ilik yapar gibi değil, bir kat iplik atarak üstü sarılacaktır. İşlenip bittikten

sonra delik olan yerler kesilecektir. Yuvarlağın içindeki deliksiz işlerin altı doldurulup

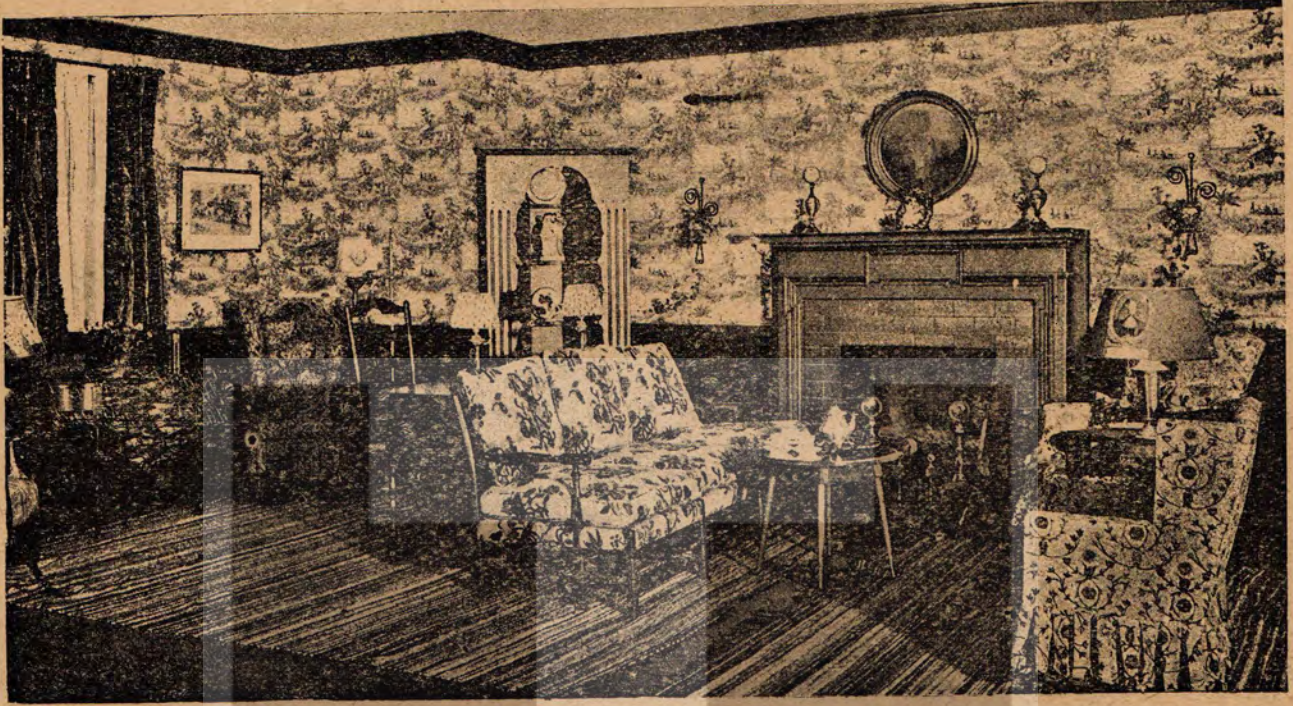
üstü işlenecektir. Örtülerin etrafını küçük bir kroşe veya piko ile bitirirseniz zarif olur.

Çanta böyle örülecektir

**Şimdi tam zamanıdır, hayatınızı severseniz
Hasan Balık Yağı İçiniz!**

Norveçya'nın halis Morine balığının baş mahsulü daima taze olarak yalnız Hasan ecza deposu'nda bulunur. Bir kiloluk şişesi 100 Kuruştur. Büyük şişeleri de vardır. Toptancılara büyük tenzilat yapılır.

Odama Nasıl Yerleştirsem?..

Ev eşyasını iyi yerleştirmiş olmak için yalnız bir tek kaide arayacak olursak, bu kaide «Rahatlık» olur. Evvelâ odanın göreceği vazifeyi ve içinde yaşayacak insanları düşünmeli. Meselâ dönecek yer oturma odası ise her şeyden evvel misafirperverlik ifade etmeli, gece veya gündüz ailenin muhtelif âzalarının rahat ve memnuniyetle oturup ya okumak, ya dikiş dikmek veya oyun oynamak istediklerini göz önünde tutmalı. Bunun için aydınlık yerlere — pencere ve lamba yanlarına — koltuklar, onların da yakınlarına üzerlerine kitap, sigara tablası, dikiş takımı veya şeker tabağı koymak için küçük masalar yerleştirmeli. Bundan sonra misafiri düşünmeliyiz; ve kendilerini dostça oturup, rahatça görüşmeğe dâvet eden bir yer tertip etmeliyiz. Eğer odada ocak, mangal, ve ya nezareti iyi bir pencere varsa, orasını grupun merkezi farzetmeli

ve bir tarafına bir kanape, karşı tarafına da koltuklarla küçük bir masa koymalı. Bu suretle ikinci çayı için ve ya hep bir arada oturup meşğul olmak için cana yakın bir köşe olur. Piyano, yazıhane, kitap rafı gibi büyük parçalar duvara bitişik konmalıdır. Eşya da halılar da odanın duvarlariyle müvazi olmalıdır. Salahiyet sahibi insanlar köşeleme veya çarpık mobilya yerleştirmeyi câlilik, zevksizlik ve bayağılıkla mahkûm ediyorlar. Mamafi ufak parçalar veya bir grupun içindeki parçalar için daha müsaadekâr davranıyorlar.

Resimdeki odada en ziyade ocak yerine ehemmiyet verilmiştir. Ocağın bir tarafına rahat, dayanıklı, tedariki pek mütevazi bütçeler için de kabil olduğu halde güzel bir kanape, diğer tarafına yumuşacık ve derin koltuklar konmuştur. Ara yerde

insanı odada yerleşip kalmağa dâvet eden alçak bir çay masası avrdr.

Işığın, oturanların arkasından gelmesi ve aynı zamanda ayak altında olmaması için kanapenin arkasına üstü düz bir masa koymak bunun da üzerine lamba koymak bizde mütat olmadığı halde gayet amelî bir fikirdir ; masanın diğer cihetinde iki rahat iskemle ve küçük masadan mürekkep daha küçük diğer bir grup vardır. Piyano odanın diğer ucunda ve iki pencere arasındadır.

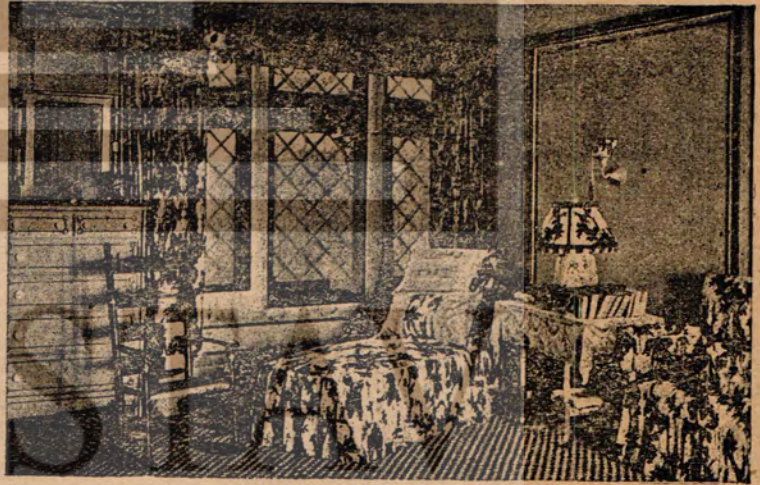
Görülüyorki insanlar odalarını tanzim ederken zarafet ve şıklığına dikkat etmekle

beraber aynı zamanda hem kendilerinin hem de misafirlerinin rahatlarını düşünmek zarureti hissediyorlar.

Bu tarz bir oda için münasip olan döşemelik kumaşlar kretonlar, üstü parlak basmalar, yazma gibi elle basılmış ketenler ve dokumalardır.

Bir odanın zarafet ve kibarlığını yapan da bozan da ufak tefek tetimmattır. Resimdeki oturma odası gibi bir yerin duvarlarında güzel tabloların kopyaları, eski şal işleri, veya seççadelerle, bir ayna; köşedeki etajerlerin raflarında, çiniler, billurlar, pirinç kâseler veya güzel çömlekler ; yine çini, pirinç ve ya çömlek lambalar ve bunların üzerinde düz renk ve hatlarla yapılmış abajurlar umumî ahengi muhafaza ederler.

Oturma odalarında esas şart istirahatın teminidir, ancak bu rahatlık sadece vücut dinlendirme rahatı değildir. İnsan gözü etrafında güzel şeyler görmekle dimağ ve ruhunda istirahatını temin eder.

Hem yemek... Hem ilaç !

Hasan Zeytin Yağıdır

Halis ve saftır. Kum, taş, böbrek, safra, sarılık ve kara ciğer hastalıklarıyla zayıflığa karşı en kuvetli ilaçtır. Nefis ve şerbet gibi tatlıdır. Salatada, mayonezde, yemeklerde, hatta pilaylarda bile kullanabilirsiniz. Bilhassa miyde rahatsızlığı çekenler yalnız Hasan zeytin yağını içmelidirler. Londra, Roma ve Fransada en büyük mükâfat kazandığı resmen musadaktır. Fiyatlerde yeni ve çok mühim tenzilât yapılmıştır.

Sıhhat ve Güzellik

Cilt, insan gibidir,
ihtimam ve iytinadan
hoşlanır.

Bütün cesaretinizi toplayın, çok aydınlık bir yerde ve bitaraf gözle aynada cildinizi imtihana çekin. İmtihanın sualleri şunlardır: Cildinizin nesci incemidir, cildiniz ipek gibi, düzgün ve teravetli midir? Eğer bu ilkbahar ziyasında ayna imtihanını geçebiliyorsanız ne mazhariyet! Makalenin alt tarafını okumanıza hacet kalmaz. Fakat eğer aynanızın size söyledikleri hoşunuza gitmeyecek şeylerse cildinize karşı gösterdiğiniz ihmâl ve kaytsızlığı hemen tâmir etmeğe başlayın.

Aklınıza estikçe mükellef bir tuvalet salonunda mahir parmakların yapacağı tedaviden, her gün muntazaman kendinizin yapacağı basit tedbirler daha ziyade işe yarar. Evvelâ cildinizin cinsini tesbit edin, sonra muhtelif ilâcların hangi dertlere deva olduğunu öğrenin ve daha sonra da sizin için muvafık olanlarını hiç bıkıp usanmadan tatbik edin.

Ciltleri kuru olan bazı hanımlar kuvvetli kabızlar "astringent" kullanırlar, sonra da derilerinin yanmasına, büzüşüp kabuğu soyulmasına taaccüp ederler. Diğerleri yağlı kremleri çok çok sürüp bütün gece öyle yatarlar sonra da zaten fazla yağlı olan derilerinin eskisinden daha beter oluşuna şaşarlar. Tuvalet ilâclarının iyisini intihap etmeli, sonra yerinde ve bıkıp usanmadan kullanmalıdır.

Eğer aynanız, üstü pul pul, pürtük bir deri ve çatlak dudaklar gösteriyorsa her gece şu basit tedaviyi tecrübe edin. Evvelâ boynunuzdan başlayarak yukarıya ve yanlara doğru hareketlerle Kold krem sürün. Krem beş on dakika yüzünüzde durduktan sonra temiz bir tülbentle fazlasını silin. Bezin üzerine çıkacak kire şaşarsınız. Sonra yumuşak bir bezi ılık su ve sabunla kö-

pürterek bununla yüzünüzü yıkayın. Evvelâ ılık sonra soğuk su ile çalkayın. Gayet iyi kurulanın. Sonra tekrar gayet az Kold krem sürüp yatın. Cildinize krem sürerken, yıkanır veya kurulanırken daima aşağıdan yukarıya ve ağzın kenarlarından şakaklara doğru giden hafif hareketler kullanmağı unutmayın, çünkü bu suretle cildinizin sarkmamasına hizmet etmiş olursunuz.

Cildiniz pek fazla yağlı ve hele sivilceli ise miydenize dikkat edin; uykusuz kalmayın, daha az üzülp daha fazla açık havada yaşayın. Günde üç defa yüzünüzü sabunla yıkayın. Yağlı ciltler nazik kuru ciltlerden ziyade sabuna tahammül eder. Sabunlandıktan sonra bir kaç dakika mütemadiyen yüzünüzü çok soğuk su ile çalkalayın. Bu derinin sıkı ve canlı olmasına yardım eder.

İhtimal ki cildiniz ne fazla yağlı ne de fazla kuru fakat cansız, mânasız ve sıhatsız gibidir. Böyle deriler için sert bir "pülverisatem" le yüze çok soğuk su sıkarsınız, kan satha üşüşür ve cilde kuvvet getirir. Arada sırada mütedil bir cilt kabızı "astimgent", haftada bir de gayet hafif o oksijene "eau oxygenée" mahlûlü şayanı-tavsiyedir.

Cilt için en muvafık kabızlar tanenli sular veya bir bardak suya bir kahve kaşığı asit borik yahut boraks konarak kolaylıkla yapılacak mahlûllardır.

Cilt insan gibidir, ihtimam ve iytinadan hoşlanır; siz onu memnun ederseniz o da sizi memnun eder.

Elbise Kalıbının Târifi

Bu ayın elbise kalıbiyle resimlerini dercettiğimiz pardösü ve tanyör ceketini yapılabılır. Pardösüyü yapmak için kalıbı olduğu gibi kullanınız. Kalıbın her tarafından birer santim dikiş payı bırakılmıştır.

Tayör ceketini yapmak için resimdeki makas işaretlerinden aşağısını kullanmayınız. Ceketin pardösüden daha ziyade bedene yapışık olması iycap ettiği için kalıbın yan parçalarının kenarlarından ve, iki kat biçileceği için, arka parçasının yalnız düz kenarından gayet ensiz birer parçayı boydan boya kesip çıkarın. Mamafî kalıptan bu parçaları çıkarmadan evvel, bir defa üzerinizde bir astar parçasıyla prova yapın; ihtimal ki bu daraltma ameliyesine hiç lüzum olmadığını görürsünüz.

Pardösü için yüz kırk santim eninde olan bir kumaştan iki metre yetmiş beş santim, ceket ve etek için iki buçuk metre lâzımdır.

Biçiliş:

Kumaşı boyuna iki kat olarak yayın. Arka ve yaka parçalarını kumaşın devşirimiyle bir hizaya koyarak biçin. Diğer parçaları resimde gördüğünüz vechile kıvrımın üzerinde değil fakat iki kat kumaş üzerinden çiftler çiftler biçin. Ön mostralarını, ön kalıbının ve resimin işaretli şekillerin yardımıyla biçebilirsiniz. Mostranın bir ucu beş santim ve diğer ucu on üç santim kadar enli olmalıdır. Alt yaka parçadan kesilir. Mostra ve alt yakanın altına tela veya diğer dik bir astar koyunuz.

Dikiş:

Evvelâ omuzdan başlayarak aşağıya kadar ön ve arka parçalarını birbirine takın. Bundan sonra yan ve omuz dikişlerini dikiş.

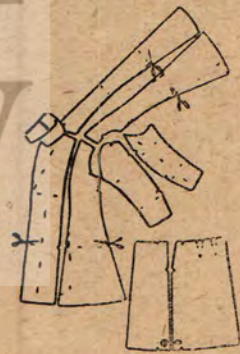
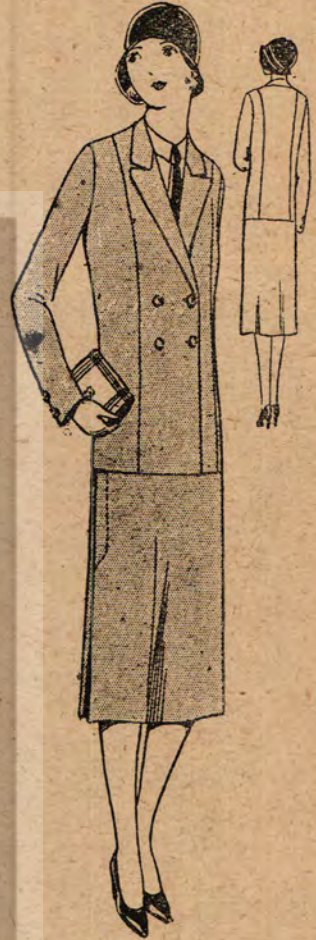
Ön telaları pardösünün ön parçalarına teyelleğin ve reverlerin kıvrılacağı hizaya bir şerit geçirin.

Yakanın telasını alt yakaya teyelledikten sonra ense kısmını sık sık makina dikişi ile doldurun. Buradan yaka ucuna kadar bir çok zigzag makina dikişleri yapın.

Dikişler pardösünün iç tarafında kalarak bu hazırladığımız yakayı pardösünün yaka yerine dikiş ve dikişten sonraki uçları sıvazlayarak açın ve ütöleyin.

Etek:

Resimdeki ucu yuvarlak kara noktalı şekiller eteğin şeklini ve ceketle beraber biçilişini gösterir.

Modanın Yenilikleri

1 2 3 4 5

Daima değişen ve her değiştikçe zevke uygun bir yeniliğe bürünen modanın kaptislerine ait beş güzel elbise modeli veriyoruz. Dikkat edilirse bu yeni modellerde dar kollar, büzgülü, dalgalı dantel ve eşarp yakalar, gayri muntazam etek uçları bütün elbiseye çok zarif bir ahenk vermektedir.

- 1— Önü yukarıya doğru büzülmüş elbiselerde yeni bir zerafet vardır.
- 2— Bu dalgalı yaka yenidir. Gayri muntazam etek ucu yakanın yaptığı tésiri tēyit ediyor.
- 3— İnce dantel yakasıyle kibar, süslü ve sade bir elbise kalıbındaki yeniliğe dikkat edin.
- 4— Eşarp yaka elbiseye bir halavet verir ve bu senenin hususiyetlerindedir.
- 5— Öndeki büzgülerle elbise ampir biçimi oluyor. Etek kısmının zenginliği beden sadeliği ile tezat teşkil ediyor.

M
O
D
A

Güzel bluzlar

Bluz yakalarında yenilikler
—Kostüm tayör ile giyilecek bluz—
Gemici modası
—Yakalarda ahenk ve zerafet—

8

9

6

7

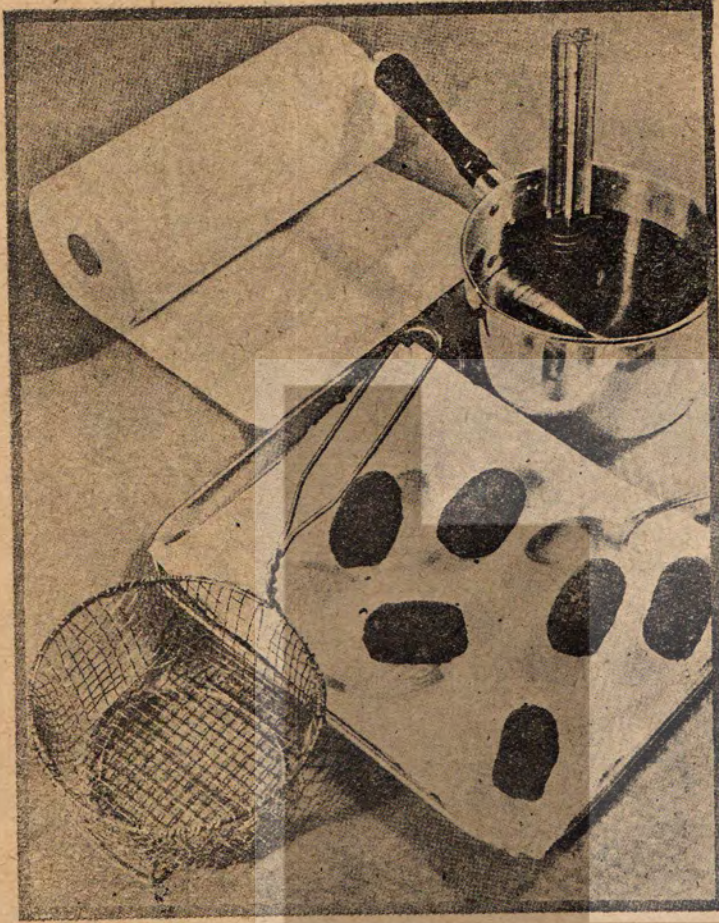
Moda âleminde bluzların ehemiyeti elbiseler kadar büyüktür. Bilhassa bluzlarda en ziyade göze çarpan ve dikkat edilmesi lâzım gelen noktalar kol ve yakadır. Bu sahifede gösterdiğimiz dört bluz örneği modanın en son ve zarif yaka, kol yeniliklerini göstermektedir.

6— Yeni kostüm tayörlerle giymek için plilerin yumuşaklığı tayörün sertliğini giderir.

7— Yeni bir fikir gösteren bir bluz yakası.

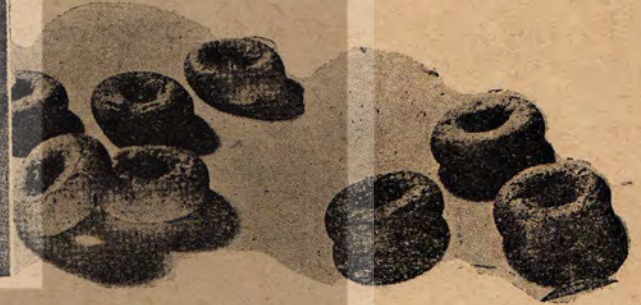
8— Gemici modasından hiç bıkılmaz. Benekli yaka boyası çıkmaz kumaştan yapılmıştır.

9— Çiçekli kumaştan kolsuz bir bluz, ve düz kumaştan jabo.

Şeker Kurabiyesi ve Kroket nasıl yapılır?

Yağın kızıp kızmadığını kolayca anlamak için çok pratik bir usul

Derin tavanıza uygun, resimdeki gibi derin seyrek ve her tarafı tel bir süzgeç edinirseniz kızaracak şeyleri birden tavaya koyup birden çıkarıp süzmek için çok kullanışlı olur.

Yemek pişirmeği ince ve muntazam bir san'at haline sokan insanlar fırın, tava ve daha bir çok yerlerde harâret derecesi (termometre) kullanıyorlar. Bizim ekseri evlerimizde şimdilik yemek pişirme derecesi olmadığı için aşağıdaki cetveli faydalı bulursunuz: Tedricen kızdırılmış yağın içine büyük bir lokma ekmeğe atın; eğer ekmeğe parçası altmış saniyede kızarsa bu nushada târif edilen şeker kurabiyelerini veya bulamaca bulanarak kızaracak şeyler için yağın harareti muvafıktır. Köfte veya kotelet kızartmak için yağ ekmeği kırk saniyede kızartmalıdır. Patates kızartmak için yağ ekmeği kırk saniyede kızartacak kadar kızgın olmalıdır.

Şeker Kurabiyesi

Yağ	3 yemek kaşığı	Tarçın	$\frac{1}{2}$ çay kaşığı
Şeker	12 "	Karanfil	$\frac{1}{2}$ " "

Yumurta 1 tane

Süt 12 Yemek kaşığı Tuz

Mayatozu 4 Çay kaşığı Un

Küçük hindistan cevizi

$\frac{1}{2}$ çay kaşığı

$\frac{1}{2}$ çay kaşığı

3 bardak

Yağı kabartın, şeker ve akı sarısı beraber kabartılmış yumurtayı ilâve edin, sonra sütü ilâve edin. Maya tozu, baharat ve tuzu unla beraber elekten geçirin ki unun her tarafına müsavî surette karışsınlar. Bunları yağ, şeker, yumurta ve süt halitasına ilâve edin. (Bütün ölçüler silme olmalıdır). Eğer üç bardak unla hamur yumuşak olmayorsa hamuru sertleştirecek kadar un ilâve edin. Üzerine bir az un serpilmiş hamur tahtasında hamuru yarım buhum kalınlığında bir yufka olarak açın. Büyüğünün ağzı badem kurabiyesi kutrunun diğerininki daha küçük iki boş teneke kutu tedarik edip bunları bir defa una batırıp çıkardıktan sonra evvelâ büyüğü ile yufkadan gözleme gibi yuvarlak parçalar kesin. Sonra küçük kutu ile bu parçaların ortasını kesip çıkarın öyle ki küçük fakat kalın halka şeklinde olsunlar.

Derin bir tavanın içine bolca yağ koyun. Yağ bir

lokma ekmeği altmış saniyede kızartacak kadar kızınca, kurabiyeleri birer ikişer içinde kızartın. Kızardıkça yağın süzerek çıkarıp üzerine kaba kâat döşenmiş bir tepsinin üzerine koyun ki fazla yağın kâat emsin. Kurabiyeler daha sıcakken, üzerlerine gayet ince toz şekeri ekin. Arzu ederseniz kestirilmiş şekere de batırabilirsiniz.

Kroket — Köfte

Evvvelâ iki silme yemek kaşığı sade yağını eritin; içine dört silme yemek kaşığı un, bir çay kaşığı tuz biraz biber ilâve ederek karıştırın. Bir bardak sütü yavaş yavaş içine katın, fakat top top olmaması için hep karıştırın. Kaynamağa başlarken ateşten indirip, soğumaması için sıcak su üzerine oturtun.

İki silme bardak haşlanmış ve kıyılmış tavuk, balık, alelâde et veya beyine bo'ca maydanoz, tere ot ve yurkarda târif edilen unlu salçayı ilâve edip iyice karıştırın. Bu hamur soğuyunca birer birer köfte şekli verip evvelâ galeta tozuna, sonra iki yemek kaşığı suyla kabartılmış bir yumurtaya, sonra tekrar galeta tozuna bulayarak, bir lokma ekmeği kırk saniyede kızartacak kızgınlıkta yağın içinde beş dakika kadar kızartın. Kızaran köfteleri süze süze tavadan çıkardıktan sonra kaba kâat üzerine dizin ki üzerinde fazla yağ kalmasin. Sıcak sıcak sofraya çıkarın.

Tiyatro

(1380 inci sahifeden devam)

ları gibi bir mâna çıkıyor. Bunun böyle olup olmadığına dair hiç bir yerde bir kayde tesadüf edemediğim gibi o devri yaşamış, Gedikpaşa tiyatrosuna devam etmiş zevat ta bu hususta ki suallime buna dair bir şey hatırlıyamadıkları cevabını verdiler.

Gerek sultan Aziz devrinde, gerek ondan sonra gelen sultan Murat ve Aptülhamit devirlerinde zaman zaman sıkı bir sansür tatbik ediliyor, hürriyet âşığı genç Türkler tâkip olunuyorlardı. Gedikpaşa tiyatrosu asıl kuvvetini bu genç Türklerden aldığı için zaman zaman sarsıntılara uğramaktadır kurtulamamıştı. Muhtelif telif piyeslerin temsili menedilmiş, muhtelif Türk muharrirler nefyolunmuştu.

Sultan Aziz zamanında Namık Kemal ve arkadaşları bu şekilde zulme, tağribe uğradılar. Aptülhamit zamanında 1882 Teşrinievvelinin 25 inde Ahmet Mitat efendinin «Çerkes özdenleri» isimli eseri oynanırken halkın tiyatroya tehaçümünden korkan hafiyelerin padişaha piyes hakkında — anasırı osmaniye arasında nifaku şikak tevlidine mâtuf bir eserdir, çerkeslik propagandası yapılıyor — şeklinde verdikleri jurnal üzerine ehali polis ve jandarma kuvvetiyle dağıtırılıp tiyatro bir gece içinde taş üstünde taş kalmamasına yıkıldı. Koca binanın böyle mânasız bir vehme kurban edilmesi yetmiyordu ki yerine tekrar bir tiyatro binası yaptırılmasına mâni olunmak için arsası da Abraham Paşadan cebren satın alındı. Bu alış verişe sebep olarak «buraya hükümetçe medrese yaptırılacak» denilmişti. Arsa uzun müddet böyle kaldı, hiç bir şey yaptırılmadı, sonraları burada mühendis mektebi için bir bina yaptırılmaya teşebbüs olundu, fakat her nedense o da yarıda bırakıldı. Bugün Çarşıkapıdan Kumkapıya doğru inmek için bu yolu tâkip edenler jandarma elbise anbarının karşısında bu yarım kalmış temelleri görürler.

İtalyanın meşhur Sanderson itriyat fabrikası

Hasan Kolonyası

İçin bütün dünyada emsaline tesadüf edilmeyecek kadar nefis ve ruhnüvazdır diyor. Halis ve tabii limon çiçeklerinden yapılmıştır, 90 derecedir. Nezle, baş ağrısı, hafakan, baygınlık, her türlü ruhî ve asabî hastalıklarda kullanılır. Têsiri derhal görülür. Tuvalet âleminde de büyük şöreti vardır. Fiyatlarda muvakkat bir zaman için yüzde 30 tenzilât yapılmıştır. İstifade ediniz.

ABONE ŞERAHİ

(Posta ücreti dahil)

Türkiye için:

Seneliği 6 lira
Altı aylığı 3 lira

Ecnebi Memleketler

Seneliği 4 dolar

M U H İ T

Resimli Aylık Aile Mecmuası

Baş Muharrir: AHMET CEVAT

Tahrir Müdürü: KEMALETTİN ŞÜKRÜ

Adres: Dilsizzade Hanı, No. 1-2

Telefon: İstanbul, 4118

Her nüshada:
bir elbise kalıbı
veya metin hari-
ci renkli bir tablo
bulunacaktır.

Fihrist

Muharriri		Sahifesi	Muharriri		Sahifesi
Memlekete Dair:			Tiyatro Bahisleri:		
Kooperatif Şirketleri Bizde ne için			Gedik Paşa Tiyatrosu	Refik Ahmet	1379
İnkişaf Edemiyor?	Ahmet Cevat	1361	Musikî:		
Büyük Türk İnkılabına Dair	"	1363	Haendelin Pişano ve Keman için bir <i>largo</i> su		1386
Toros Dağlarında	Ali Vehbi	1374	Sihhat:		
Ayın Hatıraları		1409	Deliliğın Sebepleri	Ihsan Şükrü	1381
Edebiyat ve Tenkî:			Seyahat:		
Yaz Tahassüsleri	Ruşen Eşref	1370	Kotra İle Devri Âlem	Alain Gerbault	1393
Âdem Oğlu	Ahmet Cevat	1388	Güzel San'atlar:		
Latin Edebiyatı	Kemalettin Şükrü	1406	Üç Kıymetli Şaheser		1418
Hikâyeler:			Sinema:		
Bumbu	Mahmut Yesari	1372	Sinema Âlemi Küçük Oyuncaklardan		
Münirenin Defteri	Mebrure Hurşit	1397	Nasıl İstifade Ediyor? (2)		1416
Roman:			Miymarî:		
Madalyanın Ters Tarafı	Reşat Nuri	1366	Asrî Binalar		1424
Sipahi Ahmet	Kemalettin Şükrü	1410	Kullanışlı Ev		1426
Spor:			Müteferrik:		
Nasıl Spor Yapıyorduk?	Selim Sırrı	1377	Aile Bahçesinde Mart Ayı		1425
Büyük Adamlardan:			Çocuk Bakımı		1-28
Haendel	Mebrure Hurşit	1383	Odamı Nasıl Yerlestireyim?		1432
Meçnikof	Nevzat Mahmut	1404	Sihhat ve Güzellik		1434
Fennî Yazılar:			Yemek Sahifesi		1438
Haşerat ve İnsanlar (1)		1421	El İşleri		1430
			Moda		1436
			Elbise Kalıbı		1435

Mecmuamızın kapak resmi Modern Priscilladen alınmıştır.
(1) Readers Digest (2) Popular Science.